

Załącznik nr 1 do Uchwały nr 644/55/15
Zarządu Województwa Pomorskiego
z dnia 02 lipca 2015 r.

ZARZĄD
WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO

Regionalny Program Strategiczny w zakresie rozwoju gospodarczego

Pomorski Port Kreatywności

GDAŃSK 2015

SPIS TREŚCI

Wykaz użytych skrótów	4
Wprowadzenie.....	6
I. CZĘŚĆ DIAGNOSTYCZNA.....	8
1. Trendy i uwarunkowania.....	8
2. Wnioski z analizy sytuacji w obszarze przedsiębiorczości.....	8
3. Wnioski z analizy sytuacji w obszarze szkolnictwa wyższego.....	16
4. Analiza SWOT.....	19
5. Wyzwania.....	21
II. CZĘŚĆ PROJEKCYJNA.....	22
1. Cele, Priorytety i Działania.....	22
2. Realizacja Zobowiązań SWP zapisanych w SRWP 2020.....	46
3. Mechanizm identyfikacji i weryfikacji inteligentnych specjalizacji regionu.....	54
4. Założenia polityki wspierania rozwoju klastrów.....	55
III. SYSTEM REALIZACJI.....	57
1. Kompetencje i odpowiedzialność kluczowych aktorów.....	57
2. Koordynacja z pozostałymi RPS.....	61
3. Procedura aktualizacji.....	63
4. Zasady i warunki wykorzystania Zintegrowanych Porozumień Terytorialnych..	63
5. Ramy finansowe.....	65
6. System monitorowania i oceny realizacji.....	68
IV. ZAŁĄCZNIKI	
Załącznik 1. Charakterystyka przedsięwzięć strategicznych	70
Załącznik 2. Inteligentne Specjalizacje Pomorza (ISP).....	76
Załącznik 3. Wnioski z oceny ex-ante Programu	84
Załącznik 4. Słownik kluczowych pojęć	87

WYKAZ UŻYTYCH SKRÓTÓW

ARP SA	Agencja Rozwoju Pomorza SA
B+R+I	Badania, Rozwój i Innowacje
BPO/SSC	Business Process Outsourcing / Shared Services Centers
DES	Departament Edukacji i Sportu UMWP
DISI	Departament Społeczeństwa Informacyjnego i Informatyki UMWP
DRG	Departament Rozwoju Gospodarczego UMWP
DRRP	Departament Rozwoju Regionalnego i Przestrzennego UMWP
EFRR	Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego
EOG	Europejski Obszar Gospodarczy
GUS	Główny Urząd Statystyczny
ICT	Technologie Informacyjne i Komunikacyjne (ang. <i>Information and Communication Technology</i>)
IOB	instytucje otoczenia biznesu
JST	jednostki samorządu terytorialnego
KE	Komisja Europejska
MAC	Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji
MSP	małe i średnie przedsiębiorstwa
NCBiR	Narodowego Centrum Badań i Rozwoju
NFOŚiGW	Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
OMT	Obszar Metropolitalny Trójmiasta
OSI	Obszar Strategicznej Interwencji
OZE	odnawialne źródła energii
PGKK	Pomorska Grupa Kompetencji Klastrowych
PO IR	Program Operacyjny Inteligentny Rozwój 2014–2020
PO IŚ'	Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014–2020
PO PC	Program Operacyjny Polska Cyfrowa 2014–2020
PO WER	Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014–2020
PSME	Pomorski System Monitoringu i Ewaluacji
REGON	Krajowy Rejestr Urzędowy Podmiotów Gospodarki Narodowej
RPO WP	Regionalny Program Operacyjny dla Województwa Pomorskiego na lata 2014–2020
RPS	Regionalny Program Strategiczny
SJO	samorządowe jednostki organizacyjne
SRWP 2020	Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020
SWOT	Analiza SWOT – Mocne strony, Słabe strony, Szanse, Zagrożenia (ang. <i>Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats</i>)
SWP	Samorząd Województwa Pomorskiego
UKE	Urząd Komunikacji Elektronicznej

UMWP	Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego
WFOŚiGW	Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
WP	województwo pomorskie
ZPT	Zintegrowane Porozumienia Terytorialne
ZSS	Zespół Sterujący Strategią
ZWP	Zarząd Województwa Pomorskiego

WPROWADZENIE

1. *Regionalny Program Strategiczny w zakresie rozwoju gospodarczego Pomorski Port Kreatywności (RPS RG)* zwany dalej „Programem”, jest jednym z sześciu zasadniczych narzędzi realizacji *Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020* uchwalonej przez Sejmik Województwa Pomorskiego w dniu 24 września 2012 r. (uchwała nr 458/XXII/12). W związku z powyższym, Regionalne Programy Strategiczne należą do podstawowych punktów odniesienia, decydujących o kształcie przyjmowanych na poziomie Województwa Pomorskiego programów operacyjnych, a także ukierunkowaniu środków ujmowanych w budżecie województwa po stronie wydatków rozwojowych.
2. Przesłankami opracowania Programu są: uchwała Sejmiku Województwa Pomorskiego nr 458/XXII/2012 z dnia 24 września 2012 r. w sprawie przyjęcia *Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020 (SRWP 2020)*, art. 15 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, art. 11 ust. 3 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa.
3. Program to efekt wielomiesięcznej pracy kilku grup ekspertów i pracowników administracji samorządowej. Proces tworzenia zapisów strategicznych wsparty był analizami oraz wnioskami i sugestiami napływającymi od partnerów społecznych z kraju i zagranicy, przedstawicieli władz lokalnych, a także od powołanych specjalnie na potrzeby Programu zespołów tematycznych i roboczych. Ponadto Program został poddany szerokim konsultacjom społecznym. Trwały one od 8 kwietnia do 7 czerwca 2013 r., do udziału zaproszono szerokie grono osób i instytucji, a w szczególności przedstawiciele jednostek samorządu terytorialnego (JST), partnerów społecznych i gospodarczych, administracji rządowej, organizacji pozarządowych, środowisk akademickich, związków zawodowych oraz dziennikarzy i osoby prywatne. Zorganizowano łącznie 19 konferencji i spotkań konsultacyjnych, w których wzięło udział ponad 1000 uczestników. W dniu 4 lipca 2013 r. uchwałą nr 780/264/13 Zarząd Województwa Pomorskiego przyjął *Raport z przebiegu konsultacji społecznych Regionalnego Programu Strategicznego w zakresie rozwoju gospodarczego*.
4. Projekt Programu został poddany również ewaluacji *ex-ante*, zgodnie z art. 15 ust. 6 ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju z dnia 6 grudnia 2006 r.
5. Opracowany projekt Programu podlegał także obowiązkowi poddania go strategicznej ocenie oddziaływania na środowisko, obejmującej sporządzenie prognozy oddziaływania na środowisko oraz uwzględniającej udział społeczeństwa w opracowaniu projektu dokumentu. W dniu 28 lutego 2013 r. ZWP przyjął uchwałę nr 216/225/13 w sprawie uzgodnienia z właściwymi organami zakresu i stopnia szczegółowości informacji wymaganych w *Prognozie oddziaływania na środowisko dla projektu Regionalnego Programu Strategicznego w zakresie rozwoju gospodarczego*. Konsultacje trwały od 13 maja do 7 czerwca 2013 r. Na ich podstawie sporządzono *Podsumowanie zawierające informacje, w jaki sposób zostały wzięte pod uwagę i w jakim zakresie uwzględnione opinie, rekomendacje, uwagi i wnioski zgłoszone do Regionalnego Programu Strategicznego w zakresie rozwoju gospodarczego oraz Uzasadnienie do podsumowania, zawierające*

informacje o udziale społeczeństwa w postępowaniu w sprawie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko Regionalnego Programu Strategicznego w zakresie rozwoju gospodarczego.

6. Jednym z priorytetowych zadań Samorządu Województwa Pomorskiego (SWP) jest tworzenie warunków rozwoju gospodarczego regionu. Wykorzystując narzędzia zaprojektowane w Programie, można w sposób trwały stymulować rozwój gospodarczy regionu, zwiększając jednocześnie poziom jego innowacyjności. Zaplanowane działania będą służyć generowaniu znaczącego, trwałego strumienia innowacji, pozwalającego osiągać satysfakcjonujący zysk, przekładający się na wzrost intensywności innowacji i nakładów na B+R+I, pochodzących z sektora prywatnego.
7. Wdrożenie Programu przyczyni się do wzrostu konkurencyjności regionu poprzez ukierunkowanie wsparcia na dwa równoległe strumienie: wsparcie działalności rozwojowej sektora gospodarczego oraz wsparcie sektora nauki.
8. Program pełni wiodącą rolę w konkretyzacji i realizacji wynikających z zapisów SRWP 2020 zasadę inteligentnej specjalizacji i rozwija mechanizm identyfikacji i weryfikacji branż o największym potencjale rozwoju oraz inteligentnych specjalizacji regionu, o których mowa w regulacjach i dokumentach strategicznych Unii Europejskiej oraz Polski, mających zastosowanie do okresu programowania 2014–2020.
9. Ze względu na uchylenie Regionalnego Programu Wspierania Klastrow dla Województwa Pomorskiego na lata 2009–2015 oraz potrzebę zweryfikowania dotychczasowych narzędzi i form wsparcia klastrow, Program przejmuje również funkcję dokumentu wyznaczającego kierunki rozwoju klastrow w województwie pomorskim.

I CZĘŚĆ DIAGNOSTYCZNA

1. TRENDY I UWARUNKOWANIA

Wśród tendencji globalnych zidentyfikowano te, które mogą mieć największe znaczenie dla rozwoju innowacyjności gospodarki. Planując strategiczne działania w obszarze gospodarki nie sposób pominąć wyraźnie rysujące się wiodące trendy, takie jak: globalizacja, transformacja społeczna i digitalizacja. Opisane pokrótce trendy rozwoju gospodarczego należy brać pod uwagę planując kierunki inwestowania środków regionalnych. Nadchodzące zmiany należy traktować jako wyzwanie, którego podjęcie powinno skutkować wzrostem konkurencyjności regionu.

Digitalizacja dotyczy coraz większej części światowej gospodarki. Kluczowym czynnikiem zmian jest rozwój technologii ICT. Nowe sposoby produkcji umożliwiają produkcję lokalną i wpływają na zmianę potrzeb w zakresie zatrudnienia. Na skutek szybkiej cyfryzacji, w ciągu najbliższych dziesięciu lat nastąpi okres przyspieszonej wirtualizacji, determinując powstanie nowych form i miejsc pracy, nowych form sztuki i sposobów na życie.

Globalizacja obejmuje coraz większą część naszego życia. Wszechobecna komunikacja mobilna oraz globalne sieci informacyjne i komunikacyjne są czynnikami napędzającymi ten proces. Ostatnim jego etapem będzie komunikacja bez barier, realizowana za pomocą internetowych sieci społecznych, które umożliwią błyskawiczne przekazywanie pomysłów i informacji. Stanowi to nowe wyzwanie dla firm, które mogą z powodzeniem sprzedawać swoje produkty i usługi na rynkach globalnych.

Niniejsze trendy należy pogodzić z założeniem, że stosowanie zasady zrównoważonego rozwoju będzie lepiej służyło koordynacji i stymulowaniu procesów rozwoju województwa pomorskiego w aspekcie gospodarczym, środowiskowym i społecznym, tak aby z jednej strony w jak najmniejszym stopniu zagrażały środowisku, a jednocześnie nie powodowały niepożądanego zmniejszania tempa wzrostu gospodarczego i rozwoju społecznego.

2. WNIOSKI Z ANALIZY SYTUACJI W OBSZARZE PRZEDSIĘBIORCZOŚCI

1. Nadmorskie położenie oraz usytuowanie nad dolną Wisłą stwarza dla regionu szereg szans związanych z gospodarczym wykorzystaniem zasobów morza (m.in. innowacyjny przemysł stoczniowy, atrakcyjne dla handlu połączenia morskie, turystyka morska), a także współpracą w Regionie Morza Bałtyckiego w ramach powiązań gospodarczych, administracyjnych, kulturowych, społecznych, technologicznych, infrastrukturalnych i edukacyjnych. Walory przyrodnicze, zróżnicowanie gospodarki i otwartość są czynnikami, dzięki którym jakość życia w regionie jest oceniana bardzo dobrze. Z kolei wysoka jakość życia determinuje znaczącą atrakcyjność osiedleńczą, co stanowi zasób dla przyciągania do regionu zarówno kapitału biznesowego w postaci inwestycji zewnętrznych, jak i kapitału ludzkiego (studenci, pracownicy). Na szczególną uwagę zasługuje także bliskie sąsiedztwo Obwodu Kaliningradzkiego i związanego z tym małego ruchu przygranicznego, którego uregulowanie spowodowało uruchomienie fali turystów z tego obszaru i zintensyfikowanie kontaktów biznesowych i handlowych z Federacją Rosyjską. Pomorskie należy gospodarczo, historycznie i kulturowo do Regionu Morza Bałtyckiego, zaliczanego do najbardziej konkurencyjnych

gospodarek na świecie. Kraje tego regionu: Szwecja, Finlandia, Niemcy i Dania są liderami innowacyjności oraz partnerami gospodarczymi województwa pomorskiego.

2. Atutem Pomorskiego jest fakt, iż w regionie znajdują się porty morskie o podstawowym znaczeniu dla gospodarki narodowej, a także rozwinięty sektor stoczniowy o silnej pozycji eksportowej. Obecnie są to złożone struktury gospodarcze, powiązane bezpośrednio i pośrednio z innymi branżami. Przewiduje się, że popyt na kompleksowe usługi transportowo-logistyczne będzie rósł. Konteneryzacja i rosnąca intermodalność transportu, a także stały rozwój potencjału przeładunkowego i zaplecza infrastrukturalnego portów Gdańska i Gdyni, wpłyną na umocnienie ich pozycji konkurencyjnej na rynku bałtyckim. Przewiduje się zwiększenie liczby połączeń żeglugowych, w tym połączeń o znaczeniu globalnym, obsługiwanych przez terminale kontenerowe w Gdańsku i Gdyni, a także wzrost lotniczych przewozów pasażerskich i towarowych¹. Oczekuje się również wzrostu przewozów drogą śródlądową. Dzięki temu Pomorze ma potencjał stać się znaczącym węzłem transportowo-logistycznym w skali kraju i Regionu Morza Bałtyckiego. Niekorzystnym dla polskiej, a w szczególności dla pomorskiej gospodarki, jest jednak niewystarczające wykorzystanie morskich portów w Gdańsku i Gdyni. Obecnie zdecydowana większość towarów wożonych drogą morską przeładowywana jest w zachodnioeuropejskich portach oceanicznych a następnie transportowana jest w relacji równoleżnikowej autostradami i liniami kolejowymi do polskich terminali. Skuteczne konkurowanie pomorskich portów jest utrudnione ze względu na nadmiernie skomplikowanie krajowych procedur (w tym celnych), a także niewystarczające parametry infrastruktury transportowej na zapleczu tych portów. Uwagę zwraca wciąż niezadowalający poziom dostępności zewnętrznej województwa i dostępności powierzchni magazynowych, które ograniczają możliwości rozwoju i umacniania pozycji regionu w sektorze portowym i transportowo-logistycznym, a w konsekwencji także innych dziedzin gospodarki związanych z transportem. Wśród branż wykorzystujących potencjał nadmorskiego położenia szczególnie dynamicznie rozwija się logistyka morska, morskie stocznie nowobudujące i remontowe, stocznie specjalistyczne, dostawcy wyposażenia okrętowego, a także branża *off-shore*. Silna jest również pozycja eksportowa stoczni jachtowych. Z danych statystycznych wynika, że porty morskie wraz z ich otoczeniem wygenerowały w 2010 roku blisko 14% regionalnego PKB, co czyni branżę bardzo istotnym elementem siły gospodarczej regionu. Coraz większego znaczenia nabierają możliwości gospodarczego wykorzystania zasobów morza.
3. Województwo cechuje otwartość powiązań gospodarczych, o czym świadczy m.in. wysoka wartość eksportu w relacji do PKB (3. pozycja w kraju) i znaczący udział produktów wysokich technologii w eksporcie (2. miejsce w kraju). Polska od momentu wejścia do Unii Europejskiej rozwija się w tempie szybszym niż inne kraje Unii. W zakresie PKB *per capita* Polska od 2005 r. dogania państwa UE-15 o średnio 2 punkty procentowe rocznie. Tendencja ta, dotycząca także województwa pomorskiego, przyczynia się do zmniejszania luki rozwojowej, dzielącej nas od wysokorozwiniętych gospodarek wspólnoty². Niemniej jednak

¹ Pod względem liczby pasażerów, według danych za rok 2012, gdańskie lotnisko plasuje się na trzecim miejscu, po Warszawie i Krakowie. Jest najszybciej rozwijającym się lotniskiem regionalnym w Polsce.

² Oceny i rekomendacje OECD dla Polski (fragment Raportu *OECD Economic Survey: Poland 2012*).

różnica w poziomie rozwoju między UE a Polską pozostaje wciąż znacząca (krajowy wskaźnik PKB *per capita* osiągnął w 2009 r. 61% średniej UE-27, a dla województwa pomorskiego wartość wskaźnika wyniosła 59% PKB *per capita* średniej UE-27³). Jednocześnie bieżącą sytuację gospodarczą Polski w znacznej mierze determinuje otoczenie zewnętrzne, w tym wzrost napięć w strefie euro. Element ten niekorzystnie wpływa na przyrost wartości dodanej także w pomorskiej gospodarce. Województwo pomorskie dostarczyło w 2010 r. 5,6% produktu krajowego brutto. W przeliczeniu na jednego mieszkańca stanowiło to 35 597 zł, przy średniej dla Polski 37 096 zł. Wynik ten plasuje województwo na 5. miejscu w kraju, co jest kontynuacją zajmowanej pozycji województwa z lat poprzednich. Co ważne, poziom wskaźnika mierzony dla podregionu trójmiejskiego znacznie przewyższa średnią krajową, co oznacza, że motorem rozwojowym regionu jest Obszar Metropolitalny Trójmiasta. OMT otoczony jest jednak obszarami o znacznie niższym poziomie rozwoju gospodarczego. Porównanie wytwarzania PKB na 1 mieszkańca wg podregionów obrazuje dysproporcje w rozwoju poszczególnych części województwa. Największą wartość dodaną brutto (30,5%) wypracowują podmioty prowadzące działalność w usługach obejmujących: handel, naprawę pojazdów samochodowych, transport i gospodarkę magazynową, zakwaterowanie i gastronomię, informację i komunikację, a przede wszystkim budownictwo oraz porty morskie.

4. Pomorskie poza wysoką aktywnością gospodarczą mieszkańców cechuje się znacznymi nakładami inwestycyjnymi, w tym w sektorze przedsiębiorstw (4. lokata w kraju), a także wysokimi na tle kraju nakładami przypadającymi na jedno przedsiębiorstwo przemysłowe prowadzące działalność innowacyjną (3. miejsce w Polsce). Występuje także tendencja do kooperacji poprzez rozwój powiązań klastrowych. Największa koncentracja MSP występuje w Obszarze Metropolitalnym Trójmiasta, na terenie gmin leżących wokół większych miast, a także sezonowo w pasie nadmorskim. Przedsiębiorczość mieszkańców regionu na tle kraju jest względnie wysoka. Województwo pomorskie zajmuje dość wysoką pozycję wśród polskich regionów pod względem podstawowych wskaźników obrazujących liczbę przedsiębiorstw. Statystycznie na 1000 mieszkańców przypada ponad 115 MSP zarejestrowanych w REGON, co sytuuje region na 3. miejscu w rankingu województw. Jednocześnie Pomorskie jest pod koniec zestawienia obrazującego liczbę zlikwidowanych przedsiębiorstw. Liczba przedsiębiorstw z kapitałem zagranicznym sytuuje województwo na 6. miejscu w kraju.
5. Pomorskie to region silnie uzależniony od zewnętrznych dostaw energii elektrycznej, o dużych zaległościach inwestycyjnych w zakresie energetyki i ponad dwukrotnie niższej niż średnio w UE efektywności energetycznej. Przekłada się to na niski poziom bezpieczeństwa energetycznego, co ogranicza napływ nowych inwestycji do województwa. Aktualna struktura produkcji, jak i dystrybucji energii elektrycznej na Pomorzu (w szczególności dotyczy to linii elektroenergetycznych, które wymagają pilnej modernizacji i rozbudowy) nie zapewnia bezpieczeństwa energetycznego regionu. Stąd istnieje potrzeba i znaczący potencjał rozwoju zarówno energetyki konwencjonalnej, związany z rysującym się trendem do reorientacji kierunków rozwoju polskiej branży paliwowo-energetycznej, a także rozwoju energetyki

³ Produkt krajowy brutto – Rachunki regionalne w 2010 r., Główny Urząd Statystyczny, listopad 2012 r.

niekonwencjonalnej (energia wiatrowa morska i lądowa, gaz z łupków, biogaz, fotowoltaika, energia wodna). Bardzo dynamicznie rozwijają się źródła energii wykorzystujące zasoby energii odnawialnej – m.in. dotyczy to elektrowni wiatrowych. Na terenie województwa pomorskiego bardzo prawdopodobne jest występowanie gazu ziemnego zalegającego w tzw. osadowych złożach łupkowych. W ostatnim czasie rozpoczęto działania związane z oszacowaniem zasobów oraz wydobyciem węglowodorów zalegających w tych złożach.

6. Cechą regionu są wyraźne i niekorzystne zróżnicowania przestrzenne w zakresie poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego. Najwyższy odsetek osób z wykształceniem wyższym koncentruje się w Trójmieście. Dobrą strukturą wykształcenia cechują się obszary bezpośrednio otaczające Trójmiasto (strefa oddziaływania zespołu miejskiego) oraz gminy okalające pozostałe większe ośrodki subregionalne. Na drugim biegunie – obszarów o dominacji ludności słabo wykształconej, która w wyniku edukacji zdobyła najwyższe wykształcenie podstawowe – znajdują się gminy leżące wzdłuż wschodniej i zachodniej granicy województwa oraz pas gmin leżących wzdłuż granicy pomiędzy byłymi województwami śluskim i gdańskim. W obszarach o niskim poziomie wykształcenia często występują również problemy z dostępnością do edukacji na poziomie ponadpodstawowym oraz ubóstwo, mocno ograniczające bądź uniemożliwiające mobilność mieszkańców.
7. Potencjał infrastruktury wsparcia przedsiębiorczości (np. parki technologiczne, inkubatory) nie jest efektywnie wykorzystywany, a oferta instytucji otoczenia biznesu na rzecz wspierania rozwoju firm jest nie w pełni adekwatna do potrzeb przedsiębiorstw. Brakuje także wsparcia w nawiązywaniu współpracy pomiędzy firmami a instytucjami sfery B+R oraz usług wspierających uczelnie w procesie ukierunkowania prac badawczych na potrzeby gospodarki oraz w procesie transferu technologii. Potencjał finansowy instytucji wspierających rozwój przedsiębiorczości i innowacji (w tym fundusze pożyczkowe, poręczeniowe, kapitałowe, banki itp.) jest znaczący. Niepokoi natomiast brak koordynacji działań tych podmiotów, a także niewystarczająca wiedza o zakresie ich działalności wśród przedsiębiorców i naukowców.
8. Proces starzenia się społeczeństwa będzie na Pomorzu przebiegać łagodniej niż w innych regionach, w efekcie w 2020 r. Pomorskie będzie najmłodszym demograficznie województwem w Polsce, o najwyższym dodatnim przyroście naturalnym, a także jednym z czterech województw, które odnotują wzrost liczby ludności. Zmiany struktury wiekowej ludności przyczynią się jednak m.in. do wzrostu popytu na usługi zdrowotne i opiekuńcze. Z uwagi na ponadprzeciętną atrakcyjność i rozwiniętą infrastrukturę turystyczną regionu, można się spodziewać, że usługi dla osób starszych (element tzw. srebrnej gospodarki), ale także związane ze spędzaniem czasu wolnego, będą stanowić coraz istotniejszy segment działalności gospodarczej, wzmacniający lokalną przedsiębiorczość.
9. Istotną barierą rozwojową regionu jest utrzymujący się niedostateczny poziom zatrudnienia mieszkańców. Przekłada się to na znaczną populację biernych zawodowo i wysoki poziom bezrobocia, w tym strukturalnego (zwłaszcza w powiatach nowodworskim, malborskim, bytowskim i chojnickim). Te niekorzystne zjawiska wzmacniane są przez silnie zróżnicowany geograficznie popyt na pracę oraz niską mobilność zawodową i przestrzenną mieszkańców.

Nakłada się na to malejąca liczba osób wchodzących na rynek pracy, co może doprowadzić do deficytu zasobów pracy w niektórych branżach. Współczynnik aktywności zawodowej w regionie nie jest wysoki – w IV kwartale 2012 r. wskaźnik zatrudnienia w województwie pomorskim był zbliżony do średniej w kraju i wynosił 50,2%. Świadczy to, że zbyt duża grupa ludności regionu jest bierna zawodowo i nie poszukuje aktywnie pracy. Na niekorzystną strukturę zatrudnienia w województwie ma także wpływ zbyt wczesne przechodzenie na przedemerytalne świadczenia społeczne oraz występowanie zjawiska zatrudnienia w tzw. szarej strefie.

10. Obecny stan rozwoju sfery badań i rozwoju oraz stan innowacyjności (B+R+I) w województwie pomorskim należy uznać za niesatysfakcjonujące. Dotyczy to zarówno poziomu transferu wiedzy i technologii do gospodarki, zbyt małej świadomości wpływu działań badawczo-rozwojowych na innowacyjność i konkurencyjność przedsiębiorstw, jak również braku adekwatnej do potrzeb gospodarki oferty komercyjnej pomorskich instytucji badawczych, w tym szkół wyższych. Odczuwalny jest także brak spójności, koordynacji i konsekwentnego projektowania działań wspierających procesy innowacyjne. Brakuje jednostek i instytucji odpowiedzialnych za promowanie oferty B+R+I wśród przedsiębiorstw i animowanie współpracy pomiędzy nauką i biznesem. Poziom regionalnych nakładów na B+R+I w województwie pomorskim kształtuje się poniżej średniej krajowej, chociaż ich wartość w latach 2005–2010 rosła systematycznie z 288,6 mln zł (ceny bieżące) do 488,4 mln zł. W sumie nakłady na działalność B+R+I w województwie pomorskim stanowiły około 5% ogólnej kwoty nakładów na B+R+I poniesionych w odniesieniu do całej gospodarki narodowej, co plasuje Pomorskie na 7. pozycji w rankingu województw. Relatywnie wysoki na tle kraju udział sektora prywatnego w finansowaniu działalności B+R+I oraz stosunkowo wysokie nakłady na działalność B+R+I w relacji do produktu krajowego brutto, pozwoliły na przesunięcie się Pomorskiego z 5. na 3. miejsce w kraju, przy czym tylko dwa województwa (mazowieckie i małopolskie) przekraczają w tym względzie średnią krajową.
11. Gospodarka regionu pomorskiego, zarówno pod względem zatrudnienia, jak też kreowanej wartości, ma orientację usługową, przy zachowaniu silnej pozycji niektórych gałęzi przemysłu. W porównaniu do całego kraju, struktura zatrudnienia w województwie charakteryzuje się wysokim udziałem sektora usług (62,6%), podczas gdy na sektor rolniczy i przemysłowy przypada 7,5% i 29,9% pracujących⁴. Struktura gospodarki pomorskiej opiera się na usługach i przemyśle (odpowiednio 65% i 32% wytwarzanej wartości dodanej brutto). W strukturze pracujących największy udział odgrywają usługi publiczne (edukacja, ochrona zdrowia, administracja) oraz niektóre usługi rynkowe: handel, doradztwo (prawne, finansowe, gospodarcze), pośrednictwo finansowe, obsługa nieruchomości oraz transport. Do branż tradycyjnie rozwiniętych w województwie zalicza się m.in. związane z morzem, petrochemiczną, stoczniową, elektromaszynową, budownictwo, drzewno-meblarską, turystyczną oraz spożywczą. Rolnictwo, mimo że przemysł spożywczy tradycyjnie należy do przodujących sektorów w gospodarce regionu, ma jednak znaczenie marginalne i dostarcza zaledwie 3% wartości dodanej brutto.

⁴ GUS BDL 2012.

12. Województwo charakteryzuje stosunkowo niska liczba mieszkańców i studentów w porównaniu do południowej Polski. Dostępność województwa ograniczają niedokończone połączenia komunikacyjne z centralną i południową Polską oraz granicą zachodnią. Identyfikuje się także słabe wewnętrzne skomunikowanie między dynamicznie i wszechstronnie rozwijającym się Obszarem Metropolitalnym Trójmiasta a obszarami najbardziej od niego odległymi. Dodatkowymi czynnikami wpływającymi na niewystarczającą rozpoznawalność i atrakcyjność regionu wśród inwestorów są: niska podaż dobrze skomunikowanych, przystępnych cenowo i uzbrojonych terenów inwestycyjnych, brak istotnych działań zmierzających do pozyskania większej liczby studentów z kraju i zagranicy oraz wykreowania regionalnych specjalizacji dydaktycznych.
13. Pod względem największej atrakcyjności dla tworzenia i pozyskiwania inwestycji zewnętrznych, za branże o największym potencjale rozwoju uznano m.in.: technologie informacyjne i komunikacyjne (ICT), branżę farmaceutyczną i kosmetyczną, biotechnologię, logistykę, technologie *off-shore*, energetykę, usługi biznesowe oraz przemysły kreatywne. Obrazu struktury gospodarczej regionu dopełniają największe przedsiębiorstwa, pełniące bardzo często funkcję lokomotyw rozwoju gospodarczego. W województwie funkcjonuje ich około 100 (z 2 000 w Polsce). Duże przedsiębiorstwa mają najwyższy udział w nakładach inwestycyjnych firm regionu⁵. W Pomorskim brak jednak twardych zachęt inwestycyjnych dla przyciągania nowych i rozwoju istniejących projektów inwestycyjnych, realizowanych przez duże przedsiębiorstwa. Ze względu na znaczne zróżnicowanie struktury gospodarki, region jest zatem potencjalnie atrakcyjny dla szerokiego wachlarza inwestycji. Pomorskie nie należy jednak do kluczowych polskich regionów przyciągających duże inwestycje gospodarcze. Decydują o tym czynniki natury infrastrukturalnej, instytucjonalnej, wizerunkowej, jak też chłonność rynku, dostępność wykwalifikowanych pracowników, a także rosnąca konkurencja ze strony innych regionów i państw. Niska jakość i skuteczność oferty kierowanej do inwestorów zewnętrznych, w tym słabość rozwiązań systemowych (np. brak jednolitych systemów gromadzenia danych geodezyjnych i kartograficznych), ogranicza możliwość lokowania inwestycji. W celu poprawy tej sytuacji, w 2011 roku podpisane zostało porozumienie pomiędzy Województwem Pomorskim, Gdańskiem, Gdynią, Sopotem, Słupskiem, Pomorską Agencją Rozwoju Regionalnego SA zarządzającą Słupską Specjalną Strefą Ekonomiczną, Pomorską Specjalną Strefą Ekonomiczną sp. z o.o., Gdańską Agencją Rozwoju Gospodarczego SA, a także Agencją Rozwoju Pomorza SA (ARP SA), w ramach którego utworzono wspólny system promocji i obsługi inwestycji w regionie pod nazwą *Invest in Pomerania*. System ten pełni rolę *one-stop-shop* dla inwestorów, w tym również pod kątem obsługi poinwestycyjnej. W zakresie struktury inwestycji zagranicznych, najwięcej inwestycji w regionie (ze względu na zainwestowany kapitał) pochodzi z Niemiec, Holandii, Danii, Austrii, Francji i Szwecji. Większość inwestycji została ulokowana w okolicy Trójmiasta (ok. 63%). Pod kątem ilości utworzonych miejsc pracy, a także ilości inwestycji, Pomorskie zajmuje 6 miejsce w kraju.

⁵ Stan obecny i prognoza zmian oraz kierunków rozwoju gospodarki i rynku pracy w województwie pomorskim, IBnGR, 2011: I etap badania: Czynniki i mechanizmy zmian gospodarki i rynku pracy województwa pomorskiego.

14. Województwo pomorskie należy do jednych z większych eksporterów (5. pozycja w kraju), chociaż niepokojącym zjawiskiem jest spadek wartości eksportu *per capita* i relacja wartości eksportu do produkcji sprzedanej. Należy jednak zaznaczyć, że dobry wynik eksportowy regionu to głównie działalność dużych firm. Nadal niewykorzystany zostaje potencjał eksportowy małych i średnich przedsiębiorstw. W skali kraju Pomorskie jest znaczącym eksporterem usług i produktów ICT, produkcji i remontu statków oraz jednostek pływających, wyposażenia okrętowego, jachtów, produkcji sprzętu transportowego (m.in. statki do obsługi platform), produktów rolno-spożywczych. Najważniejszymi partnerami handlowymi dla województwa pomorskiego są kraje położone w Regionie Morza Bałtyckiego, jak Niemcy oraz Norwegia. Ich łączny udział w eksporcie Pomorza waha się w granicach 25–30%. Do istotnych partnerów handlowych należą również kraje skandynawskie (Szwecja oraz Dania), a także Wielka Brytania, Holandia oraz Francja. Od dwóch lat w czołowej „dziesiątce” eksportowej zaczęły pojawiać się także Stany Zjednoczone. Pod względem importu dominują towary z Rosji, której udział przekracza 30%. Głównym towarem sprowadzanym z Rosji na Pomorze jest ropa naftowa. Istotnymi dostawcami są również Norwegia, Chiny oraz Niemcy.
15. W regionie funkcjonują inicjatywy klastrowe, które rozwinęły się w obszarach o wysokim potencjale innowacyjnym. W ramach prowadzenia polityki klastrowej, w wyniku zorganizowanego konkursu i na podstawie ściśle określonych kryteriów, wyłoniono tzw. klastry kluczowe (w obrębie branż: ICT, ekoenergetycznej i budowlanej). Rozwinięta polityka klastrowa, wraz z pilotażowym w skali kraju przedsięwzięciem w postaci zidentyfikowania klastrów kluczowych, była narzędziem prowadzącym działania rozwojowe w kierunku koncentracji zasobów, co stanowi istotny warunek dla rozwoju inteligentnych specjalizacji regionalnych.
16. Województwo pomorskie nie posiada silnej, rozpoznawalnej marki gospodarczej. Działania z zakresu promocji gospodarczej, realizowane przez szereg instytucji, mają charakter rozproszony i nieskoordynowany. Brakuje profesjonalnej strategii promocji na poziomie województwa. Pomorze nie jest jednoznacznie kojarzone z prężnym ośrodkiem gospodarczym, chociaż stworzenie wizerunku województwa pomorskiego jako regionu atrakcyjnego gospodarczo jest jednym z kluczowych czynników decydujących o przyciąganiu inwestorów zewnętrznych⁶. Odrębną kwestią jest postrzeganie atrakcyjności inwestycyjnej regionu w rankingach. W tych opartych na wskaźnikach syntetycznych, obejmujących całość problematyki atrakcyjności województwa, Pomorze plasuje się na średnich pozycjach. W przypadku rankingów i opracowań specjalistycznych, np. ukierunkowanych na specyficzne branże/sektory, Trójmiasto zostało uznane za rozwiniętą lokalizację w zakresie sektora *outsourcing*-owego, na jednym poziomie z np. Wrocławiem czy Petersburgiem⁷. Gdańsk natomiast został określony jako miasto o bardzo wysokim potencjale rozwoju w branży turystyki biznesowej⁸, a w rankingach krajowych sytuuje się na trzecim miejscu w kategorii

⁶ Raport *Działania promocyjne gmin województwa pomorskiego*, Agencja Rozwoju Pomorza SA, 2008.

⁷ F. Lagutaine, D.J. Hoch, A. Legenza, *O&O around the World and in Central and Eastern Europe*, McKinsey & Company, 2012.

⁸ Coroczny ranking International Congress and Conference Association.

organizowanych konferencji i kongresów. Działania z zakresu promocji eksportu, realizowane poprzez wsparcie producentów i produktów regionalnych w mediach internetowych, szkoleniach podnoszących skuteczność działań eksportowych czy inicjatywach proeksportowych (m.in. wspólne ekspozycje targowe oraz misje gospodarcze), mają również charakter pojedynczych inicjatyw, niepowiązanych spójną regionalną koncepcją promocji eksportu.

17. Nie w pełni wykorzystywane są również możliwości technologii cyfrowych. Główne przeszkody stanowią niedostatecznie rozwinięta i mocno zróżnicowana pod względem nasycenia przestrzennego infrastruktura sieci szerokopasmowej (największe deficyty występują na zachodzie regionu), a także wciąż skromna oferta w zakresie usług cyfrowych, m.in. w obszarze edukacji, administracji czy prowadzenia działalności gospodarczej. 82% miejscowości na terenie województwa jest w zasięgu działania sieci kablowych i bezprzewodowych. W 18% miejscowości województwa znajdujących się poza zasięgiem sieci mieszka jednak poniżej 2% populacji województwa (mniej niż 40 tys. mieszkańców). Poziom nasycenia sieci szerokopasmowych w województwie pomorskim, zapewniający wszystkim mieszkańcom i przedsiębiorcom do roku 2013 dostęp do szerokopasmowego Internetu, można uznać za zadowalający⁹. Zapewnienie mieszkańcom i przedsiębiorcom łącza szerokopasmowego o przepływności 30 Mbit/s i większej jest możliwe tylko w przypadku doprowadzenia węzła sieci światłowodowej do danej miejscowości lub w jej pobliżu. Tymczasem 85,6% miejscowości na terenie województwa nie posiada węzła sieci światłowodowej (8 miejsc w kraju¹⁰).
18. W miejscowościach nie posiadających zakończenia sieci światłowodowej mieszka około 20% populacji województwa (około 440 tys. mieszkańców). Poziom nasycenia węzłami sieci światłowodowej charakteryzuje ponadto duże zróżnicowanie przestrzenne na obszarze województwa. W 10 gminach województwa ponad 95% miejscowości nie posiada węzła optycznego, a poziom 90% przekracza aż 38 gmin. W najlepszej sytuacji znajduje się aglomeracja trójmiejska, gminy przylegające do aglomeracji trójmiejskiej oraz miasta powiatowe. W najgorszej sytuacji są miejscowości znajdujące się w powiecie bytowskim i chojnickim, gdzie nasycenie sieciami szerokopasmowymi jest zdecydowanie niewystarczające.

⁹ Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów – Europejska agenda cyfrowa. Bruksela, 26.08.2010, KOM(2010) 245. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0245:FIN:PL:PDF>

Projekt Narodowego Planu Szerokopasmowego – dokument opracowany przez MAC znajduje się obecnie na etapie prac legislacyjnych i planowane jest jego przyjęcie w III kwartale 2013 roku.

¹⁰ Raport pokrycia terytorium RP istniejącą infrastrukturą telekomunikacyjną, UKE, lipiec 2012.

3. WNIOSKI Z ANALIZY SYTUACJI W OBSZARZE SZKOLNICTWA WYŻSZEGO

1. System edukacyjny (na wszystkich jego poziomach) nie jest dotychczas efektywnie wykorzystany i zaangażowany w zaspokajanie potrzeb rynku pracy oraz kreowanie atrakcyjnego kapitału ludzkiego. Dodatkowo brakuje ścisłej współpracy pomiędzy szkołami na różnych etapach kształcenia. W roku 2012 na terenie województwa działało 28 szkół wyższych, w tym 9 uczelni publicznych i 19 niepublicznych, z czego zdecydowana większość (21) miała swoją siedzibę w Obszarze Metropolitalnym Trójmiasta. Istotnym ośrodkiem akademickim jest Słupsk, gdzie działają 4 uczelnie. Ponadto na terenie województwa zlokalizowanych jest kilka placówek będących filiami lub punktami konsultacyjnymi (wydziałami pozamiejscowymi) uczelni, których siedziby główne mieszczą się w innych regionach kraju.
2. Pod względem jakości kształcenia szkół wyższych, najlepsze pomorskie uczelnie plasują się na względnie wysokich pozycjach w krajowych rankingach¹¹. Prowadzą one szereg unikatowych w skali kraju kierunków związanych z morzem i gospodarką morską. Obserwuje się niewystarczający poziom zainteresowania studiowaniem w regionie osób spoza województwa i kraju, niska jest również internacjonalizacja szkół wyższych, zwłaszcza pod względem liczby studentów i naukowców zagranicznych. W perspektywie 2020 r. dodatkowo nałoży się na to blisko 25% spadek liczby ludności w wieku 19–24 lata, co sprawi, że pomorskie szkoły wyższe będą musiały konkurować o studentów z uczelniami krajowymi i zagranicznymi. W związku z nadchodzącym niżem demograficznym spodziewana liczba kandydatów na studia w 2020 r. będzie o przeszło połowę mniejsza niż obecnie i mniejsza od liczby miejsc oferowanych dziś przez uczelnie publiczne. Z łącznej liczby 103 tys. studentów studiujących na Pomorzu (5,8% ogólnej liczby studentów na polskich uczelniach) ok. 70% kształci się w uczelniach publicznych. Najwięcej studentów spośród pomorskich uczelni studiowało w 2012 roku na Uniwersytecie Gdańskim (ponad 29 tys. studentów) oraz Politechnice Gdańskiej (24,7 tys. studentów) – w rankingu polskich uczelni wg liczby studentów prowadzonym przez GUS dawało to UG 12 pozycję, a PG 15 pozycję.
3. Zauważalny jest systematyczny wzrost liczby uczestników studiów doktoranckich, a także wyższy od przeciętnego w kraju udział studentów kierunków ścisłych, co może pozytywnie przełożyć się na dynamizację rozwoju podmiotów gospodarczych działających w regionie.
4. Pomorskie uczelnie dysponują znaczącym potencjałem kadrowym oraz coraz lepszym zapleczem infrastrukturalnym i wyposażeniowym. Jakościowa poprawa warunków lokalowych pomorskich uczelni była konsekwencją m.in. przekazania uczelniom wielu terenów, a także realizacji nowych inwestycji infrastrukturalnych, związanych z pozyskaniem finansowania ze środków UE. Samorząd Województwa Pomorskiego miał w tym znaczący

¹¹ Odpowiednio – Uniwersytet Gdański (6. miejsce wg *Rankingu Szkół Wyższych Perspektyw i Rzeczypospolitej*, 8. miejsce w *Rankingu Szkół Wyższych Wprost 2012*), Politechnika Gdańska (6. miejsce wg *Rankingu Perspektyw i Rzeczypospolitej*, 6. miejsce w *Rankingu Wprost*). W kategorii szkół niepublicznych sytuacja również kształtuje się na podobnym poziomie, np. Wyższa Szkoła Administracji i Biznesu w Gdyni uplasowała się na 4. miejscu wśród uczelni niepaństwowych w *Rankingu Wprost 2012*.

udział, przyznając m.in. środki na rozbudowę pomorskich wyższych uczelni w ramach RPO WP 2007–2013.

5. Bardzo istotnym deficytem pomorskich instytucji sfery B+R+I, w tym szkół wyższych, jest niedostateczny poziom współpracy, otwartości i elastyczności, którego miarą jest między innymi niewystarczająca siła powiązań zewnętrznych, w tym przede wszystkim międzynarodowych, oraz niedostateczny poziom powiązań gospodarczych z firmami z Pomorza. Zbyt mała otwartość przejawia się zarówno w strukturze pracowników uczelni, rekrutowanych w przeważającej mierze spośród własnych absolwentów i często pracujących do końca swojej kariery zawodowej w tym samym miejscu, jak i w strukturze przychodów uczelni – znikomą ich część, głównie w uczelniach nietechnicznych, stanowią wpływy z badań oraz zleceń realizowanych dla podmiotów zewnętrznych. Możliwość odbywania części studiów na innej niż macierzysta uczelni (w kraju lub za granicą) również nie jest dostatecznie wykorzystywana. Z badania przeprowadzonego w grudniu 2012 roku wśród pomorskich szkół wyższych wynika, że rozwijanie międzynarodowej współpracy między uczelniami odbywa się głównie poprzez uczestnictwo uczelni w inicjatywie Erasmus, która jest częścią programu Unii Europejskiej w dziedzinie edukacji i doskonalenia zawodowego *Uczenie się przez całe życie*. Jako główne bariery ograniczające umiędzynarodowienie uczelni wskazywano przede wszystkim bariery finansowe, np. znaczną rozbieżność pomiędzy oczekiwanymi wynagrodzeniami naukowców zagranicznych a ofertą płacową pomorskich uczelni. Podkreślono także brak systemu zachęt dla zagranicznych studentów i pracowników naukowych, np. efektywnych i atrakcyjnych systemów stypendialnych. Inne wskazywane ograniczenia mają charakter administracyjno – organizacyjny, np. skomplikowany proces legalizowania pobytu w Polsce, brak adekwatnej bazy noclegowej oraz bariery językowe.
6. Oferta pomorskich uczelni stale się poszerza – w roku akademickim 2010/2011 pomorscy studenci mieli do wyboru 74 ze 118 kierunków nauczania, jakie funkcjonują w Polsce. Oferta ta nie jest w pełni dostosowana do potrzeb regionalnej gospodarki, a jej konkurencyjność względem innych ośrodków z Regionu Morza Bałtyckiego jest niska. Ogranicza ją także niewielka liczba kierunków studiów prowadzonych w językach obcych, zwłaszcza angielskim, co jest jedną z przyczyn małej liczby studentów zagranicznych w regionie. Ponadto brak koordynacji i standaryzacji polityki stypendialnej w regionie oraz brak mechanizmów dotyczących zbierania danych i informowania o możliwościach odbywania praktyk oraz staży, powoduje niską efektywność i rozproszenie wsparcia, co również nie przyczynia się do zwiększenia liczby osób studiujących w województwie.
7. Obserwuje się także rywalizację pomorskich uczelni przy otwieraniu nowych kierunków studiów, co skutkuje często uruchomieniem w jednym czasie na kilku uczelniach tych samych kierunków. Nie wpływa to na wysoką jakość ani kompleksowość oferty edukacyjnej oraz powoduje rozproszenie środków publicznych.
8. Pomorskie szkoły wyższe nie są w wystarczającym stopniu przygotowane do przyjmowania studentów zagranicznych. Relatywnie niewielu studentów zagranicznych studiuje na Pomorzu (niewiele ponad 1000 osób), niepokojąco niski jest także poziom zainteresowania pomorskimi uczelniami studentów krajowych – spoza naszego regionu. Na tym tle pozytywnie wyróżniają

się poszczególne kierunki Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego, które oferują studia w języku angielskim. Należy mieć na względzie, że duże zainteresowanie studiami w Polsce (w tym na Pomorzu) wykazuje młodzież polskiego pochodzenia. Według danych GUS w roku akademickim 2010/2011 stanowiła ona 19,2% ogółu populacji studiujących w Polsce cudzoziemców.

9. Województwo pomorskie posiada znaczący potencjał naukowo badawczy, skupiony wokół szeregu instytucji sfery B+R+I. W regionie nie powstają jednak nowe instytuty naukowo-badawcze, dostosowane do potrzeb modernizującej się i globalizującej gospodarki. Istniejące instytuty naukowo-badawcze mają wąsko wyspecjalizowany i hermetyczny profil działalności. Działania prorozwojowe pomorskich uczelni skoncentrowane są głównie na zwiększaniu liczby studiujących, w mniejszym – na podwyższaniu jakości oferty kształcenia. Ma to niekorzystny wpływ na inne ważne zadania uczelni, w szczególności na prowadzenie badań naukowych oraz rozwój współpracy ze środowiskiem gospodarczym. System finansowania uczelni nakierowany jest głównie na kształcenie i badania podstawowe, a prace rozwojowe i działania związane z transferem technologii realizowane są w mniejszym zakresie. Niewystarczające uzależnienie finansowania uczelni z liczbą i wartością wdrożeń nie determinuje powiązania kierunków badań i kształcenia z potrzebami gospodarki regionalnej.
10. Skłonność i stopień zainteresowania zakładaniem firm akademickich w przypadku środowisk naukowych są niskie, nieco wyższe w przypadku studentów i absolwentów. Niewystarczającą aktywność w podejmowaniu działalności gospodarczej przez środowiska naukowe, absolwentów i studentów można interpretować jako niedoskonałość uczelnianych systemów wsparcia kariery zawodowej i kreowania postaw przedsiębiorczych.
11. Strategie krajowe podkreślają znaczenie kształcenia zawodowego, a w szczególności kształcenia praktycznego realizowanego we współpracy z pracodawcami¹². Bez względu na misję wyższych szkół zawodowych, odmienną od uczelni akademickich i skoncentrowaną w większym stopniu na zapewnianiu wyszkolonej kadry na potrzeby lokalnego rynku pracy, odsetek absolwentów studiów wyższych zawodowych jest niewielki. Coraz mniejszy jest także przyrost liczby tych studentów¹³. Na szczeblu krajowym i regionalnym brakuje skutecznych instrumentów zachęcenia pracodawców do pełniejszej współpracy ze szkołami zawodowymi i ośrodkami edukacji zawodowej. Wpływ pomorskich pracodawców na proces kształcenia zawodowego powinien być zaznaczony już na etapie jego planowania i organizacji, w celu eliminacji zjawiska niedopasowania kształcenia i szkolenia zawodowego do potrzeb rynku pracy.

¹² M.in. *Polska 2030 – Trzecia fala nowoczesności. Długookresowa strategia rozwoju kraju*.

¹³ Polska – Raporty ReferNet 2010 na temat polityki w zakresie kształcenia i szkolenia zawodowego, Fundacja „Fundusz Współpracy”. Warszawa 2011, s. 10. http://www.refernet.pl/public/publikacje/_10.pdf

4. ANALIZA SWOT¹⁴

UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE	
SILNE STRONY	SŁABE STRONY
<ol style="list-style-type: none">1. renta położenia „Pomorskie – brama na świat”; korzystne położenie w Regionie Morza Bałtyckiego oraz usytuowanie nad Dolną Wisłą2. potencjał Obszaru Metropolitalnego Trójmiasta – znaczące centrum rozwojowe i zyskujący na znaczeniu węzeł transportowo-logistyczny3. położenie na szlaku paneuropejskich korytarzy transportowych, umożliwiających rozwój portów morskich o kluczowym znaczeniu dla gospodarki narodowej, a także rozwój infrastruktury transportu i innowacyjnych technologii logistycznych4. wysoki poziom aktywności i przedsiębiorczości mieszkańców, dobrze rozwinięty sektor MSP5. wysoka atrakcyjność osiedleńcza i jakość życia oraz korzystna struktura demograficzna6. znaczący potencjał kapitału społecznego, silne poczucie tożsamości społeczności lokalnych, świadomość korzyści wynikających ze współpracy7. dobrze rozwinięta infrastruktura IOB, m.in. parki naukowo-technologiczne, parki przemysłowo-technologiczne, inkubatory przedsiębiorczości, podmioty wspierające rozwój MSP, organizacje pracodawców8. istotny potencjał pomorskich instytucji sfery B+R+I, rozbudowane zaplecze infrastrukturalne, potencjał akademicki9. korzystna, zróżnicowana struktura branżowa gospodarki, stabilizująca jej rozwój10. doświadczenie środowiska gospodarczego w działaniach, zmierzających do koncentrowania zasobów (klastry)11. potencjał proeksportowy pomorskich firm12. rosnąca liczba doktorantów (także na kierunkach ścisłych)	<ol style="list-style-type: none">1. niska dostępność transportowa regionu oraz znaczące dysproporcje infrastruktury komunikacyjnej i telekomunikacyjnej pomiędzy Obszarem Metropolitalnym Trójmiasta a peryferyjnymi obszarami regionu2. niewystarczający poziom umiędzynarodowienia pomorskiej gospodarki, w tym inwestycji zagranicznych3. niski poziom umiędzynarodowienia pomorskich uczelni, zbyt mała liczba zagranicznych studentów, brak oferty i systemu zachęt dla przyciągania studentów i naukowców z zagranicy4. dysproporcje w poziomie rozwoju gospodarczego Obszaru Metropolitalnego Trójmiasta i pozostałych subregionów5. brak prorynkowego podejścia do programów kształcenia na wszystkich szczeblach edukacji, elastycznie odpowiadającego na potrzeby kadrowe pomorskiej gospodarki6. niska efektywność współpracy nauki i biznesu, niezadawalający poziom komercjalizacji i transferu wiedzy do gospodarki, brak efektywnego systemu upowszechnienia oraz promocji oferty B+R+I7. brak wpływu regionu na kierunki rozwoju uczelni oraz kształtowanie nowych programów kształcenia, odpowiadających potrzebom gospodarki8. niski poziom bezpieczeństwa energetycznego9. niezadawalający poziom współpracy IOB, brak kompleksowej, spójnej, zintegrowanej oferty wsparcia dla przedsiębiorców, niedostateczna współpraca w zakresie inicjatyw rozwojowych10. brak systemu wsparcia proeksportowego, wspomagającego aktywność pomorskich firm we wchodzeniu na rynki zagraniczne11. ograniczony dostęp dużych firm do systemu wsparcia ze środków unijnych12. niska aktywność i zachowawczość MSP w zakresie wdrażania innowacji oraz realizacji prorozwojowych inwestycji13. niezadawalający poziom szkolnictwa wyższego14. brak ścisłej współpracy pomiędzy szkołami na różnych etapach kształcenia

¹⁴ Zindywidualizowana analiza SWOT dla danego obszaru Inteligentnej Specjalizacji Pomorza znajduje się w Załączniku nr 2.

	<p>15. brak skutecznych mechanizmów/instrumentów pozwalających na przyciągnięcie zdolnych studentów do pomorskich uczelni, a także pozostanie najlepszych absolwentów w regionie</p> <p>16. brak rozpoznawalnej marki województwa pomorskiego</p>
UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE	
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ol style="list-style-type: none"> 1. dalszy rozwój infrastruktury transportowej, zwiększenie dostępności komunikacyjnej województwa 2. intensyfikacja powiązań gospodarczych państw nadbałtyckich oraz wzrost potencjału gospodarki bałtyckiej; Region Morza Bałtyckiego postrzegany jako dynamiczny, innowacyjny i stabilny politycznie 3. dobry klimat inwestycyjny, rosnąca atrakcyjność inwestycyjna regionu pomorskiego 4. rosnąca pozycja województwa w krajowym handlu zagranicznym 5. wzmocnienie potencjału gospodarczego dzięki rozwiązaniom systemowym w gospodarce i zainteresowaniem inwestorów działaniami B+R+I 6. znaczący potencjał rozwoju energetyki: konwencjonalnej i niekonwencjonalnych 7. dostępność zwiększonych środków zewnętrznych na finansowanie przedsięwzięć rozwojowych w nowym okresie programowania 8. możliwość wzmocnienia roli regionu w planowaniu programów kształcenia – planowanie i ukierunkowanie kształcenia na potrzeby gospodarki na wszystkich poziomach nauczania 9. rozwój partnerstwa w realizacji przedsięwzięć prorozwojowych regionu, m.in. w ramach inicjatyw klastrowych, oraz rosnąca liczba powiązań sieciowych w obszarze gospodarki 10. rozwój systemu kształcenia dualnego 11. wzrost kompetencji cyfrowych 12. rozwój <i>srebrnej gospodarki</i> (usługi dla osób starszych) 	<ol style="list-style-type: none"> 1. chwiejność gospodarki światowej, kryzys finansów publicznych państw UE, większa zachowawczość i ostrożność inwestorów krajowych i zagranicznych 2. zmiany w polityce unijnej w zakresie wspierania rozwoju regionów i priorytetowych obszarów interwencji 3. marginalizacja Pomorza i rosnąca konkurencja regionów krajowych i europejskich 4. bariery administracyjno-prawne rozwoju firm, niestabilność przepisów oraz nadmierne sformalizowanie procedur związanych z pozyskaniem wsparcia finansowego, brak wystandardyzowanych i spójnych danych (także elektronicznych), gromadzonych i udostępnianych przez instytucje publiczne 5. brak promowania wdrożeń w ścieżce kariery pracownika naukowego 6. zmniejszanie możliwości finansowania inwestycji publicznych przez sektor publiczny (deficyt budżetowy JST) 7. słaba więź inwestorów zagranicznych z regionem 8. centralizacja funkcji strategicznych wobec szkolnictwa wyższego w Polsce 9. brak efektywnego i elastycznego ukierunkowania prac naukowych na wdrożenia i współpracę z gospodarką 10. brak efektywnego, spójnego systemu doradztwa zawodowego w szkołach, niezadawalająca oferta i promocja kształcenia zawodowego, w tym na poziomie wyższym 11. kataklizmy naturalne, ataki terrorystyczne i kryzys energetyczny

5. WYZWANIA

- 1. Pomorze jako inicjator oraz aktywny partner współpracy gospodarczej w kraju i na świecie – szczególnie w Regionie Morza Bałtyckiego.** Pomorze, wykorzystujące potencjał nadmorskiego i nadwiślańskiego położenia, może stać się znaczącym węzłem transportowo-logistycznym oraz centrum wiedzy dla ekspansji przedsiębiorstw na rynkach zagranicznych i dla przyciągania inwestycji zewnętrznych.
- 2. Konkurencyjna gospodarka oparta o inteligentne specjalizacje regionu.** Wykorzystanie wyjątkowej aktywności gospodarczej Pomorza w procesie identyfikacji i rozwoju inteligentnych specjalizacji regionalnych, dla łączenia zasobów w ramach partnerstw, z uwzględnieniem specyficznych cech i zgromadzonych potencjałów. Rozwój specjalizacji opartych o nowe technologie i mechanizmy ich transferu do przedsiębiorstw i partnerstwo – przy udziale aktywnego i skoordynowanego wsparcia procesów rozwojowych przez sieć instytucji otoczenia biznesu – wzmocniony przez profesjonalną i kompleksową promocję gospodarczą regionu.
- 3. Korzystne warunki życia i prowadzenia działalności gospodarczej w oparciu o nowoczesne technologie ICT.** Zapewnienie standardu powszechnego dostępu do szerokopasmowego Internetu o wysokiej przepustowości. Wzmocnienie zastosowania technologii ICT w usługach publicznych i w przedsiębiorstwach.
- 4. Pomorze jako konkurencyjny ośrodek akademicki.** Wysokiej jakości, atrakcyjna oferta studiowania i prowadzenia pracy naukowo-badawczej w pomorskich szkołach wyższych, także zawodowych, której popularność rośnie dzięki wzmocnionym powiązaniom międzynarodowym oraz w wyniku rozwoju skoordynowanego systemu profesjonalnych działań promujących pomorskie uczelnie w regionie i poza nim. Sieciowa współpraca pomorskich uczelni pomiędzy sobą i z sektorem gospodarczym, służąca podniesieniu innowacyjności oraz konkurencyjności regionu.
- 5. Zoptymalizowany proces kształcenia, uwzględniający potrzeby rynku pracy.** Kształcenie w szkołach wyższych adekwatne do potrzeb gospodarki regionu, w oparciu o systemową współpracę z pracodawcami oraz pomiędzy podmiotami odpowiedzialnymi za poszczególne szczeble procesu kształcenia. Oferta pomorskich uczelni, w tym wyższych szkół zawodowych, odpowiadająca na potrzeby rynku pracy i uwzględniająca gospodarczą specyfikę poszczególnych części regionu i wykorzystująca istniejącą infrastrukturę.

II. CZĘŚĆ PROJEKCYJNA

1. CELE, PRIORYTETY I DZIAŁANIA

CEL GŁÓWNY NOWOCZESNA GOSPODARKA	
CEL SZCZEGÓŁOWY 1. Efektywne przedsiębiorstwa	CEL SZCZEGÓŁOWY 2. Konkurencyjne szkolnictwo wyższe
Priorytet 1.1. Innowacje i transfer wiedzy do gospodarki	Priorytet 2.1. Ponadregionalna i międzynarodowa aktywność uczelni
Priorytet 1.2. Zewnętrzne powiązania gospodarcze	
Priorytet 1.3. Nowoczesne technologie informacyjno-komunikacyjne dla gospodarki	Priorytet 2.2. Kształcenie dla potrzeb gospodarki

CEL GŁÓWNY

NOWOCZESNA GOSPODARKA

Celem głównym Programu jest *unowocześnienie gospodarki regionu przy zrównoważonym wykorzystaniu specyficznych cech jego potencjału gospodarczego, społecznego i kulturowego*. Cel ten zostanie osiągnięty poprzez wzrost efektywności przedsiębiorstw oraz zwiększenie konkurencyjności szkolnictwa wyższego w wyniku wsparcia realizacji przedsięwzięć, których typy opisano poniżej. Efektem jego realizacji będzie wzrost innowacyjności i konkurencyjności regionu.

Wykorzystując odpowiednie narzędzia można w sposób trwały stymulować rozwój gospodarczy regionu, zwiększając jednocześnie poziom jego innowacyjności. Możliwe jest to dzięki zbudowaniu w regionie silnego partnerstwa na rzecz tworzenia korzystnego klimatu dla rozwoju i sprawności administracji, przy jednoczesnym:

- upowszechnianiu innowacji w przedsiębiorstwach i transferowaniu wiedzy do gospodarki (priorytet 1.1 Programu);
- wzmacnianiu powiązań zewnętrznych gospodarki regionu (priorytet 1.2);
- rozwijaniu nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych wspomagających wzrost konkurencyjności gospodarki (priorytet 1.3);
- ponadregionalnej i międzynarodowej aktywności pomorskich uczelni (priorytet 2.1);
- dopasowaniu profilu kształcenia do potrzeb rynku pracy (priorytet 2.2);
- koncentracji zasobów zmierzającej do rozwoju inteligentnych specjalizacji regionalnych z wykorzystaniem narzędzia jakim są klastry.

Wskaźniki

Lp.	Wskaźnik	Wartość bazowa	Wartość docelowa (2020)	Częstotliwość pomiaru	Źródło danych
1	Udział nakładów na B+R+I w PKB	0,52% PL-0,68% (2009)	osiągnięcie średniej krajowej	raz na rok	GUS
2	Odsetek przedsiębiorstw przemysłowych współpracujących w zakresie działalności innowacyjnej	4,8% PL-6,1% (2010)	osiągnięcie średniej krajowej	raz na rok	GUS
4	Udział pomorskiego eksportu w eksporcie krajowym	5,6% (5 miejsce- 2010)	miejsce wśród pięciu najlepszych województw w kraju	raz na rok	Izba Celna
5	Udział przedsiębiorstw z dostępem do Internetu o prędkościach przynajmniej 100 Mb/s	4,0% PL - 4,4% (2010)	wzrost powyżej średniej krajowej	raz na rok	GUS
6	Liczba studentów zagranicznych w regionie	1114 osób (2010/2011)	3000 osób	raz na rok	Urząd Statystyczny w Gdańsku

Cel szczegółowy 1.

Efektywne przedsiębiorstwa

Dla podniesienia efektywności przedsiębiorstw niezbędne jest uruchomienie działań w zakresie upowszechnienia zastosowania innowacji oraz implementacji do sfery gospodarczej nowoczesnych i bardziej wydajnych technologii produkcji i usług. Wsparcie będzie ukierunkowane na przedsięwzięcia innowacyjne m.in. wspierające rozwój zielonej gospodarki, w szczególności wzmocniające branże o największym potencjale rozwoju/inteligentne specjalizacje. Przedsiębiorczość innowacyjna będzie obejmować zarówno innowacje technologiczne, biznesowe, jak i ekoinnowacje czy przemysł kreatywny. Stanowi to z jednej strony odpowiedź na nowe wyzwania, przed którymi stoi gospodarka światowa, z drugiej strony może zadecydować o wypracowaniu istotnych przewag konkurencyjnych regionu.

Przewiduje się ponadto preferencje we wspieraniu przedsięwzięć realizowanych w partnerstwie, którego szczególną, trwałą formą są m.in. inicjatywy klastrowe.

Nacisk położono także na umiędzynarodowienie pomorskiej gospodarki. Zaproponowano mechanizmy stymulujące aktywność międzynarodową firm oraz zainteresowanie inwestorów zewnętrznych rozwojem na terenie województwa pomorskiego. Zwiększanie atrakcyjności regionu dla inwestorów oraz efektywny system promocji gospodarczej wraz ze zwiększeniem międzynarodowej aktywności firm stymulować będzie regionalny rynek pracy.

Poprawa konkurencyjności i innowacyjności pomorskich przedsiębiorstw nastąpi dzięki tworzeniu korzystnych warunków infrastrukturalnych dla upowszechniania technologii informacyjnych i komunikacyjnych, a także budowanie wysokiej jakości życia poprzez upowszechnianie elektronicznych usług dla ludności i biznesu.

Zobowiązania Samorządu Województwa Pomorskiego wynikające z SRWP 2020:

1. Rozwój systemu obsługi nowych i działających w regionie inwestorów (w tym obsługi przed i poinwestycyjnej);
2. Stworzenie regionalnego systemu promocji gospodarczej;
3. Stworzenie regionalnego systemu wsparcia eksportu.

Wskaźniki (efektów realizacji danego celu szczegółowego)

Lp.	Wskaźnik	Wartość bazowa	Wartość docelowa ¹⁵ (2020)	Częstotliwość pomiaru	Źródło danych
1	Liczba zgłoszeń patentowych, wzorów przemysłowych i wzorów użytkowych w wyniku realizacji programu	0	900	raz na rok	UMWP
2	Liczba nowych inwestycji przedsiębiorstw spoza regionu (w tym zagranicznych)	0	min. 30	raz na rok	ARP SA
3	Wartość inwestycji prywatnych uzupełniających wsparcie publiczne dla przedsiębiorstw [mld zł] – w tym w zakresie branż o największym potencjale rozwoju/ inteligentnych specjalizacji[mld zł]	0 0	2 1	raz na rok	UMWP/ ARP SA
4	Liczba miejscowości ¹⁶ posiadających węzeł sieci światłowodowej	420	630	raz na rok	UMWP/ UKE

¹⁵ Wartość skumulowana.

¹⁶ Wykazane w inwentaryzacji Urzędu Komunikacji Elektronicznej.

Priorytet 1.1.**Innowacje i transfer wiedzy do gospodarki**

Innowacje wdrażane przez przedsiębiorstwa dotyczą zarówno nowych produktów i usług, jak i sposobów organizacji, komunikacji, rozwoju kwalifikacji i zarządzania, które są bezpośrednio związane z efektywnością danej organizacji.

Wzmocnienie innowacyjności w przedsiębiorstwach wymaga m.in. zwiększenia nakładów na przedsięwzięcia związane z rozwojem i zakupem nowych technologii, transferem wiedzy z instytucji sfery B+R+I oraz zwiększenia zdolności przedsiębiorstw do absorpcji innowacyjnych rozwiązań poprzez profesjonalną obsługę doradczą, świadczoną m.in. przez instytucje otoczenia biznesu (IOB).

Istotna jest koordynacja działań innowacyjnych na poziomie regionalnym, obejmująca m.in. promocję, animację i wdrażanie innowacji w gospodarce poprzez zbieranie informacji o ofertach i potrzebach technologicznych, przy jednoczesnym aktywnym poszukiwaniu partnerów na potrzeby realizacji projektów innowacyjnych. Ponadto koordynacja ma zapewnić efektywność systemu wsparcia, a także monitoring efektywności IOB.

Zaplanowano również kontynuację działań w obszarze wspierania przedsięwzięć realizowanych w partnerstwie, w tym w ramach klastrów, jako środowiska koncentracji zasobów i potencjałów gospodarczych, sprzyjających podnoszeniu konkurencyjności gospodarki.

Kluczowi partnerzy	<ol style="list-style-type: none">1. Przedsiębiorcy, samorząd gospodarczy;2. Klastry;3. Instytucje otoczenia biznesu;4. Uczelnie, jednostki sfery B+R+I;5. Jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne oraz spółki z udziałem JST;6. Związki i stowarzyszenia JST;7. Organizacje pozarządowe.
Źródła finansowania	<ul style="list-style-type: none">– RPO WP;– krajowe programy operacyjne na lata 2014–2020 (m.in. PO WER, PO IR, PO IS², PO PC);– środki unijne zarządzane przez KE (m.in. Horyzont 2020);– inne zagraniczne środki publiczne m.in. Norweski Mechanizm Finansowy oraz Mechanizmu EOG;– budżet SWP;– budżet państwa;– środki NCBiR, jednostek sektora finansów publicznych;– NFOŚiGW, WFOŚiGW;– budżety JST;– środki prywatne.
Oczekiwania wobec administracji centralnej i Kontraktu Terytorialnego	<ol style="list-style-type: none">1. Wprowadzenie rozwiązań wzmacniających motywację do współpracy nauki z biznesem; w tym realnych zachęt podatkowych dla przedsiębiorstw inwestujących w B+R+I i systemu promowania wdrożeń realizowanych przez pracowników instytucji sfery B+R+I oraz uczelni;2. Wzrost nakładów publicznych na działalność B+R+I oraz wprowadzenie rozwiązań eliminujących dysproporcje w podziale środków przeznaczanych dla regionalnych przedsięwzięć sfery B+R+I, czego rezultatem powinno być wzmocnienie potencjału badawczego regionu, szczególnie w zidentyfikowanych inteligentnych specjalizacjach regionu;

	<ol style="list-style-type: none"> 3. Upowszechnianie dostępu do kapitału wysokiego ryzyka i jego instrumentów; 4. Wprowadzenie rozwiązań umożliwiających pomiar i monitoring efektywności funkcjonowania instytucji otoczenia biznesu; 5. Realizacja działań na rzecz zwiększenia znaczenia polityki morskiej i energetycznej oraz transportu wodnego w agendzie polityki krajowej, których aktualny status jest zbyt niski; 6. Wsparcie w ramach Kontraktu Terytorialnego dla Województwa Pomorskiego grupy projektów dotyczących Pomorskiego Trójkąta Wiedzy oraz zapewnienie środków służących poprawie efektywności energetycznej; 7. Zapewnienie koordynacji i komplementarności ukierunkowania interwencji w ramach krajowych i regionalnych programów operacyjnych.
Obszary współpracy ponadregionalnej i międzynarodowej	<ol style="list-style-type: none"> 1. Inteligentne specjalizacje związane z wykorzystaniem potencjału gospodarczego regionu (w tym uwzględniające gospodarczy potencjał wykorzystania zasobów morza). 2. Budowa partnerstwa ponadregionalnego (w tym klastrów); międzynarodowe sieci naukowo-badawcze; m.in. w Regionie Morza Bałtyckiego. 3. Wzmocnienie powiązań sektora naukowo-badawczego z sektorem przedsiębiorstw. 4. Strefy przyspieszonego rozwoju społeczno-gospodarczego wzdłuż korytarzy transportowych o znaczeniu europejskim i krajowym.

Wskaźnik		Wartość bazowa	Wartość docelowa ¹⁷ (2020)	Częstotliwość pomiaru	Źródło danych
Wskaźniki produktu					
1	Liczba wspartych projektów, w tym:	0	1 000	raz na rok	UMWP
	– w zakresie prowadzenia prac B+R+I	0	300		
	– w zakresie branż o największym potencjale rozwoju/ inteligentnych specjalizacji	0	500		
	– realizowanych przez klastry	0	30		
2	Liczba nowych i ulepszonych usług świadczonych ¹⁸ przez instytucje otoczenia biznesu w wyniku otrzymanego wsparcia	0	100	raz na rok	UMWP/ ARP SA
Wskaźniki rezultatu					
1	Liczba wdrożonych	0	500	raz na rok	UMWP

¹⁷ Wartość skumulowana.

¹⁸ Rozumiane jako oferta IOB skierowana do przedsiębiorców, a nie jako jednostkowa usługa np. konsultacyjna

	innowacyjnych rozwiązań ¹⁹ w przedsiębiorstwach w wyniku otrzymanego wsparcia				
2	Liczba przedsiębiorstw obsługiwanych przez wsparte IOB	0	7 500	raz na rok	UMWP

Działanie 1.1.1.	Innowacyjność w przedsiębiorstwach
Zakres interwencji (typy przedsięwzięć)	<p>1.1.1.1 Wdrożenie innowacyjnych rozwiązań w przedsiębiorstwach poprzez:</p> <ul style="list-style-type: none"> – inwestycje rozwojowe; – wspieranie potencjału B+R+I, w tym: rozwój działów B+R+I, zwiększenie skali współpracy pracowników innowacyjnych przedsiębiorstw z zespołami badawczymi w silniej rozwiniętych technologicznie organizacjach, w tym zagranicznych; – zlecenie opracowania technologii na zewnątrz organizacji; – nabycie praw własności intelektualnej lub innej, nieopatentowanej wiedzy technicznej. <p>1.1.1.2 Wsparcie całości procesu zabezpieczenia i ochrony własności intelektualnej typu „Patent Plus”.</p> <p>1.1.1.3 Profilowane wsparcie dla przedsiębiorstw m.in.:</p> <ul style="list-style-type: none"> – służące racjonalnej gospodarce zasobami naturalnymi, zapobieganiu powstawania i ograniczeniu emisji do środowiska, ograniczeniu wodochłonności, materiałochłonności, transportochłonności i energochłonności procesów produkcyjnych, poprawie efektywności energetycznej, dzięki wdrażaniu m.in. eko innowacji oraz wykorzystaniu nowych źródeł energii; – służące poprawie efektywności zarządczej i technologicznej, w tym technologii informacyjno-komunikacyjnych; – z zakresu przemysłów kreatywnych; – innych inwestycji rozwojowych w ramach inteligentnych specjalizacji. <p>1.1.1.4 Zwiększenie dostępu do produktów kapitałowych typu <i>seed</i> i <i>venture capital</i> poprzez uruchamianie i rozwój funduszy kapitałowych.</p>
Strategiczne kryteria identyfikacji przedsięwzięć	<p>Horyzontalne (z SRWP 2020):</p> <p>Stosowane obowiązkowo:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Innowacyjność; 2. Specjalizacja regionalna – ukierunkowanie na wspieranie branż o największym potencjale rozwoju/ inteligentnych specjalizacji (dla 1.1.1.1). <p>Stosowane jako preferencje:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Partnerstwo i partycypacja, w szczególności partnerstwa przedsiębiorstw i instytucji sfery B+R+I; 2. Efekt środowiskowy;

¹⁹ Zakupionych lub własnych, w tym skomercjalizowanych wyników badań B+R+I prowadzonych w ramach projektów objętych wsparciem.

	<p>3. Specjalizacja regionalna – ukierunkowanie na wspieranie branż o największym potencjale rozwoju/ inteligentnych specjalizacji;</p> <p>4. Cyfryzacja.</p>
	<p>Specyficzne (dla RPS): Preferencje dla przedsięwzięć:</p> <ul style="list-style-type: none"> – powiązanych z pomorskimi projektami realizowanymi w ramach przedsięwzięć z Polskiej Mapy Drogowej Infrastruktury Badawczej; – obejmujących cały proces projektowy od fazy badawczej; prototypowania do <i>proof-of-concept</i>.
Obszary Strategicznej Interwencji	OSI: Całe województwo
	Uszczegółowienie OSI: –
Przedsięwzięcia strategiczne	–

Działanie 1.1.2.	Transfer wiedzy do gospodarki
Zakres interwencji (typy przedsięwzięć)	<p>1.1.2.1 Prace badawcze ukierunkowane na potrzeby gospodarki, w tym projekty realizowane z udziałem naukowców i przedsiębiorstw, gdzie celem jest komercjalizacja wyników badań przez konkretne przedsiębiorstwo.</p> <p>1.1.2.2 Wspólne projekty badawczo-wdrożeniowe przedsiębiorstw i instytucji sfery B+R+I, w tym wsparcie tworzenia <i>living lab-ów</i>.</p> <p>1.1.2.3 Promocja innowacyjnych rozwiązań m.in. poprzez organizację konkursów na prace dyplomowe ukierunkowane na wdrożenia oraz konkursów na wdrożenie innowacyjnych rozwiązań w przedsiębiorstwach.</p> <p>1.1.2.4 Wsparcie powstawania <i>start-up'ów</i>, w tym firm <i>spin-off/ spin-out</i>.</p> <p>1.1.2.5 Współpraca przedsiębiorstw i instytucji B+R+I związana z wymianą wiedzy i doświadczeń, m.in. wymiana kadry.</p> <p>1.1.2.6 Wsparcie tworzenia proinnowacyjnych interdyscyplinarnych zespołów badawczo-rozwojowych w jednostkach sfery B+R+I.</p> <p>1.1.2.7 Wzmocnienie infrastruktury jednostek sfery B+R+I, w szczególności badawczo-rozwojowej.</p>
Strategiczne kryteria identyfikacji przedsięwzięć	<p>Horyzontalne (z SRWP 2020): Stosowane obowiązkowo:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Innowacyjność; 2. Specjalizacja regionalna – ukierunkowanie na wspieranie branż o największym potencjale rozwoju/inteligentnych specjalizacji (dla 1.1.2.1). <p>Stosowane jako preferencje:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Partnerstwo i partycypacja; 2. Efekt środowiskowy; 3. Specjalizacja regionalna – ukierunkowanie na wspieranie branż o największym potencjale rozwoju / inteligentnych specjalizacji.

	<p>Specyficzne (dla RPS): Preferencje dla przedsięwzięć:</p> <ul style="list-style-type: none"> – w zakresie projektów realizowanych przez klastry (nie dotyczy 1.1.2.4); – powiązanych z pomorskimi przedsięwzięciami realizowanymi w ramach Polskiej Mapy Drogowej Infrastruktury Badawczej; – zintegrowane wsparcie doradcze oraz finansowe (dla. 1.1.2.4).
Obszary Strategicznej Interwencji	OSI: Całe województwo
	Uszczegółowienie OSI: –
Przedsięwzięcia strategiczne	Pomorski Trójkąt Wiedzy
Potencjalne przedsięwzięcia strategiczne	Centrum Innowacji Bałtycki Węzeł Przedsiębiorczości i Innowacji

Działanie 1.1.3.	Profesjonalizacja działalności przedsiębiorstw
Zakres interwencji (typy przedsięwzięć)	<p>1.1.3.1. Podniesienie kompetencji kadr IOB świadczących proinnowacyjne usługi doradcze na rzecz przedsiębiorstw oraz monitoring efektywności IOB (w tym wypracowanie kryteriów pomiaru i systemu ewaluacji).</p> <p>1.1.3.2. Upowszechnianie planowania strategicznego poprzez m.in.: doradztwo w zakresie wdrażania modeli biznesowych, systemów zarządzania (w tym środowiskowego) i planowania strategicznego; działań marketingowych, opracowywania strategii (w tym innowacyjności i CSR), audytów mających na celu usprawnienie funkcjonowania organizacji; doradztwo w zakresie rozwoju nowych usług i tworzenia wspólnej oferty produktowej lub usługowej grup branżowych i międzybranżowych.</p> <p>1.1.3.3. Zwiększenie dostępu przedsiębiorstw do usług proinnowacyjnych świadczonych przez IOB w zakresie m.in.: wyceny wartości technologii, doradztwa z zakresu globalizacji usług/produktów, umiejętności prezentowania, pośrednictwa (prawnego, finansowego) w procesie transferu technologii i <i>know-how</i> oraz doradztwa w zakresie zarządzania strategicznego.</p> <p>1.1.3.4. Prowadzenie działań certyfikowanych punktów informacyjno-konsultacyjnych (<i>one-stop-shop</i>), oferujących m.in. usługi w zakresie możliwości pozyskania wsparcia przedsiębiorczości.</p>
Strategiczne kryteria identyfikacji przedsięwzięć	<p>Horyzontalne (z SRWP 2020): Stosowane obowiązkowo:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Innowacyjność; <p>Stosowane jako preferencje:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Partnerstwo i partycypacja; 2. Efekt środowiskowy; 3. Wzrost świadomości obywatelskiej; 4. Specjalizacja regionalna – ukierunkowanie na wspieranie branż o największym potencjale rozwoju / inteligentnych specjalizacji.
	Specyficzne (dla RPS):

	<p>Preferencje dla przedsięwzięć:</p> <ul style="list-style-type: none"> – dla projektów powiązanych z pomorskimi przedsięwzięciami realizowanymi w ramach Polskiej Mapy Drogowej Infrastruktury Badawczej.
Obszary Strategicznej Interwencji	OSI: Całe województwo
	Uszczegółowienie OSI:
	–
Przedsięwzięcia strategiczne	–

Priorytet 1.2. Zewnętrzne powiązania gospodarcze

Położenie geograficzne regionu predestynuje go do pełnienia roli liczącego się partnera gospodarczego na arenie międzynarodowej.

Zaprojektowana interwencja ukierunkowana została zatem na zwiększenie udziału pomorskich przedsiębiorstw w rynkach zagranicznych. Wymaga to stworzenia mechanizmów wzmacniających ich aktywność międzynarodową. Potencjał przedsiębiorstw w tym zakresie wymaga zarówno starannej analizy i identyfikacji potencjalnych kierunków ich ekspansji, a także skoordynowania procesów eksportowych na poziomie regionu.

Istotnym czynnikiem dla dalszego rozwoju regionu są inwestycje zewnętrzne, w tym zagraniczne, których poziom i oddziaływanie na sytuację społeczno-gospodarczą są obecnie niewystarczające, zaś potencjał regionu w obszarze atrakcyjności inwestycyjnej jest wysoki. Rozwój oferty inwestycyjnej spowoduje przyciągnięcie do regionu kapitału zewnętrznego, co wpłynie korzystnie na regionalny rynek pracy.

Planując umiędzynarodowienie działalności gospodarczej przedsiębiorstw i eksport usług edukacyjnych region powinien opracować efektywny i spójny system promocji gospodarczej. Skoordynowana na poziomie regionu promocja gospodarcza ma na celu zbudowanie silnej marki gospodarczej oraz podniesienie atrakcyjności gospodarczej, inwestycyjnej i osiedleńczej regionu.

Kluczowi partnerzy	<ol style="list-style-type: none"> 1. Instytucje otoczenia biznesu; 2. Jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne oraz spółki z udziałem JST; 3. Związki i stowarzyszenia JST; 4. Przedsiębiorcy, samorząd gospodarczy; 5. Organizacje pozarządowe; 6. Instytucje zajmujące się pozyskiwaniem inwestycji oraz wspieraniem eksportu; 7. Uczelnie, jednostki sfery B+R+I.
Źródła finansowania	<ul style="list-style-type: none"> – RPO WP; – krajowe programy operacyjne na lata 2014–2020 (m.in. PO IR i PO PC, PROW, PO Ryby); – budżet państwa; – budżet SWP; – budżety JST; – środki prywatne.
Oczekiwania wobec administracji centralnej i Kontraktu Terytorialnego	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zapewnienie środków na utworzenie zintegrowanej informacji o nieruchomościach oraz gruntownej modernizacji zasobu geodezyjnego i kartograficznego (budowa lub dostosowanie istniejących baz danych: ewidencji gruntów i budynków, geodezyjnej ewidencji sieci uzbrojenia terenu i danych topograficznych).

	<ol style="list-style-type: none"> 2. Wsparcie działań na rzecz utrzymania w regionie centrów decyzyjnych i siedzib spółek (w tym spółek z udziałem Skarbu Państwa). 3. Usamorządowanie spółek zarządzających portami morskimi w Gdańsku i Gdyni poprzez przekazanie znaczących pakietów akcji należących do Skarbu Państwa Samorządowi Województwa Pomorskiego, Gminie Miasta Gdańska i Gminie Miasta Gdyni. 4. Działania na rzecz udoskonalenia i uproszczenia przepisów prawa mających wpływ na rozwój gospodarczy m.in. prawa zamówień publicznych, ustawy o partnerstwie publiczno-prywatnym, ustaw energetycznych. 5. Realizacja działań na rzecz zwiększenia znaczenia polityki morskiej i energetycznej oraz transportu wodnego w agendzie polityki krajowej. 6. Zapewnienie koordynacji i komplementarności ukierunkowania interwencji w ramach krajowych i regionalnych programów operacyjnych.
Obszary współpracy ponadregionalnej i międzynarodowej	<ol style="list-style-type: none"> 1. W obszarze ekspansji zagranicznej przedsiębiorstw współpraca transgraniczna oraz współpraca miast i regionów partnerskich w zakresie kojarzenia partnerów biznesowych, tworzenia i współpracy z branżowymi centrami eksportowymi, zagranicznymi przedstawicielstwami samorządowymi, budowania sieci kontaktów, organizacja wizyt studyjnych i misji zagranicznych. 2. Współpraca z krajowymi i międzynarodowymi instytucjami zajmującymi się promocją firm na rynkach międzynarodowych. 3. Promocja gospodarcza (m.in. w oparciu o współpracę transgraniczną oraz współpracę miast i regionów partnerskich).

Wskaźnik		Wartość bazowa	Wartość docelowa ²⁰ (2020)	Częstotliwość pomiaru	Źródło danych
Wskaźniki produktu					
1	Liczba usług ²¹ w zakresie internacjonalizacji i umiędzynarodowienia działalności	0	6 700	raz na rok	ARP S.A.
2	Powierzchnia wspartych terenów inwestycyjnych	0	zostanie oszacowana w 2014 r. ²²	raz na rok	ARP SA
Wskaźniki rezultatu					
1	Liczba przedsiębiorstw wspartych w zakresie internacjonalizacji i umiędzynarodowienia działalności	0	7 300	raz na koniec Programu (ewaluacja)	ARP SA
2	Liczba inwestycji zlokalizowanych na przygotowanych	0	zostanie oszacowana w 2014 r. ²²	raz na rok	ARP SA

²⁰ Wartość skumulowana.

²¹ Rozumiane jako jednostkowa usługa np. konsultacyjna.

²² W ramach Analizy Lokalizacyjnej sporządzonej podczas realizacji przedsięwzięcia strategicznego *Invest in Pomerania*.

terenach inwestycyjnych				
-------------------------	--	--	--	--

Działanie 1.2.1	Ekspansja zagraniczna przedsiębiorstw
Zakres interwencji (typy przedsięwzięć)	<p>1.2.1.1 Finansowanie działań ukierunkowanych na zwiększenie udziału przedsiębiorstwa w rynkach zagranicznych, w tym dofinansowanie wizyt studyjnych i misji gospodarczych, udziału w imprezach targowo-wystawienniczych, wizyt studyjnych, analiz rynku, utworzenia wspólnej oferty produktowej.</p> <p>1.2.1.2 Finansowanie działań ukierunkowanych na zwiększenie udziału grup branżowych i międzybranżowych na rynkach zagranicznych, w tym dofinansowanie wizyt studyjnych i misji gospodarczych, udziału w imprezach targowo-wystawienniczych, wizyt studyjnych, analiz rynku, utworzenia wspólnej oferty produktowej.</p> <p>1.2.1.3 Wylonienie kluczowych branż i kierunków zbytu, finansowanie badań i analiz rynkowych celem wylonienia kluczowych branż i kierunków zbytu, w tym także: rekomendacji dotyczących sposobu przygotowania firm do współpracy z partnerami z tych krajów, opracowań dotyczących różnic kulturowych, wymogów realizacji kontraktów, krajowych przepisów danego rynku itp.</p> <p>1.2.1.4 Kojarzenie partnerów biznesowych, tworzenie i współpraca z branżowymi centrami eksportowymi, zagranicznymi przedstawicielstwami samorządowymi i gospodarczymi oraz pomoc doradcza dla przedsiębiorstw.</p> <p>Działanie realizowane w ramach przedsięwzięcia strategicznego.</p>
Strategiczne kryteria identyfikacji przedsięwzięć	<p>Horyzontalne (z SRWP 2020): Stosowane jako preferencje:</p> <ol style="list-style-type: none"> Partnerstwo i partycypacja; Specjalizacja regionalna – ukierunkowanie na wspieranie branż o największym potencjale rozwoju / inteligentnych specjalizacji. <p>Specyficzne (dla RPS): Preferencje dla przedsięwzięć: – realizowanych przez klastry (dot. 1.2.1.2)</p>
Obszary Strategicznej Interwencji	<p>OSI: Całe województwo</p> <p>Uszczegółowienie OSI: –</p>
Przedsięwzięcia strategiczne	Pomorski Broker Eksportowy

Działanie 1.2.2	System pozyskiwania inwestycji zewnętrznych
Zakres interwencji (typy przedsięwzięć)	<p>1.2.2.1 Finansowanie działań ukierunkowanych na promocję inwestycyjną regionu (np. udział w imprezach targowo-wystawienniczych, konferencjach, misjach gospodarczych, wizytach zagranicznych, zaangażowanie obecnych w regionie inwestorów do promowania regionu).</p> <p>1.2.2.2 Finansowanie działań ukierunkowanych na obsługę projektów inwestycyjnych (np. zbieranie i przetwarzanie danych, opracowywanie raportów, obsługa wizyt inwestorów w regionie).</p>

	<p>1.2.2.3 Inicjowanie projektów na rzecz zwiększania atrakcyjności inwestycyjnej regionu (szkolenia dla pracowników inwestora, uruchomienie nowych programów kształcenia, budowanie partnerstw, organizacja w regionie wydarzeń o charakterze gospodarczym itp.).</p> <p>1.2.2.4 Uruchomienie regionalnego funduszu dysponującego środkami na rzecz np. przygotowania (w tym uzbrojenia) terenów inwestycyjnych, tworzenia stref przemysłowych, subsydiowania zatrudnienia, uruchomienia programu stypendialnego związanego z relokacją pracowników, dysponującego możliwością przyznawania grantów dla inwestycji zewnętrznych kluczowych dla regionu (w tym dla reinwestycji).</p> <p>Działanie realizowane w ramach przedsięwzięcia strategicznego.</p>
Strategiczne kryteria identyfikacji przedsięwzięć	<p>Horyzontalne (z SRWP 2020): Stosowane jako preferencje:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Jakość przestrzeni; 2. Efekt środowiskowy; 3. Wzrost zatrudnienia; 4. Specjalizacja regionalna – ukierunkowanie na wspieranie branż o największym potencjale rozwoju / inteligentnych specjalizacji. <p>Specyficzne (dla RPS): –</p>
Obszary Strategicznej Interwencji	<p>OSI: Całe województwo</p> <p>Obszar preferowany w zakresie infrastruktury: Obszar Metropolitalny Trójmiasta oraz gminy położone wzdłuż infrastruktury regionalnych korytarzy transportowych wskazanych w <i>Planie zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego</i>.</p> <p>Uszczegółowienie OSI: –</p>
Przedsięwzięcia strategiczne	Invest in Pomerania

Działanie 1.2.3	System promocji gospodarczej
Zakres interwencji (typy przedsięwzięć)	<p>1.2.3.1 Opracowanie i wdrożenie spójnej strategii promocji gospodarczej, nakierowanej na podnoszenie konkurencyjności gospodarki regionu zarówno w kontekście krajowym, jak i międzynarodowym.</p> <p>1.2.3.2 Wdrożenie systemu współpracy pomiędzy podmiotami zainteresowanymi promocją gospodarczą regionu, w tym m.in. stworzenie identyfikacji wizualnej regionu, przygotowanie materiałów promocyjnych, kampanii wizerunkowych skierowanych do różnych grup docelowych.</p> <p>1.2.3.3 Opracowanie systemu monitoringu realizacji działań promocyjnych.</p> <p>Działanie prowadzone w ramach realizacji zobowiązania SRWP 2020.</p>
Strategiczne kryteria identyfikacji przedsięwzięć	<p>Horyzontalne (z SRWP 2020): Stosowane obowiązkowo:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Partnerstwo i partycypacja. <p>Specyficzne (dla RPS):</p>

	–
Obszary Strategicznej Interwencji	OSI: Całe województwo
	Uszczegółowienie OSI: –
Przedsięwzięcia strategiczne	–

Priorytet 1.3.

Nowoczesne technologie informacyjno-komunikacyjne dla gospodarki.

Rozwój ICT stanowi podstawę rozwoju dla wszystkich pozostałych obszarów gospodarki, ułatwia prowadzenie działalności gospodarczej i wpływa na podniesienie jakości życia. Inwestycje w zaawansowaną infrastrukturę oraz wsparcie tworzenia i zastosowania najnowocześniejszych rozwiązań informatycznych i telekomunikacyjnych jest kluczowym elementem budowania nowoczesnej gospodarki. Zapewnienie dostępu do szerokopasmowego Internetu oraz dostępu do szybkiego Internetu (NGA) w tych rejonach, gdzie realizacja tego rodzaju inwestycji nie jest komercyjnie uzasadniona, przy jednoczesnym uruchomieniu działań na rzecz dostępu do wysokiej jakości usług świadczonych drogą elektroniczną, przyczyni się do zaktywizowania gospodarczego tych obszarów.

Kluczowi partnerzy	<ol style="list-style-type: none"> 1. Jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne oraz spółki z udziałem JST; 2. Związki i stowarzyszenia JST; 3. Przedsiębiorcy, samorząd gospodarczy; 4. Instytucje otoczenia biznesu; 5. Klastry; 6. Uczelnie, jednostki sfery B+R+I; 7. Organizacje pozarządowe.
Źródła finansowania	<ul style="list-style-type: none"> – RPO WP; – krajowe programy operacyjne na lata 2014–2020 (m.in. PO PC i PO WER); – Program „Inwestycje Polskie”; – budżet państwa; – budżet SWP; – budżety JST; – środki prywatne.
Oczekiwania wobec administracji centralnej i Kontraktu Terytorialnego	<ol style="list-style-type: none"> 1. Włączenie zarządów województw w proces planowania mapy interwencji z zakresu infrastruktury sieci szerokopasmowych PO PC, w celu zapewnienia spójności z istniejącą infrastrukturą (w tym będącej własnością jednostek samorządu terytorialnego), zapewnienia odpowiedniego podziału interwencji biorąc pod uwagę warstwy sieci (szkielet/dystrybucja/dostęp) i planowania budowy sieci na obszarach istotnych z punktu widzenia województwa. 2. Włączenie zarządów województw w opiniowanie list projektów realizowanych na obszarze danego regionu zgłoszonych do dofinansowania z PO PC, opiniowanie powinno mieć miejsce na możliwie wczesnym etapie podejmowania decyzji o dofinansowaniu w ramach procedur stosowanych w programie. 3. Stworzenie „szybkiej ścieżki” lub specjalnych preferencji dla projektów wynegocjowanych i uzgodnionych z samorządem województwa („zasada podwójnego podpisu” pod wnioskiem o dofinansowanie), oczywiście przy zastrzeżeniu, że projekty te i tak będą musiały spełnić wszystkie

	<p>kryteria i wymogi programowe.</p> <p>4. Uwzględnienie w PO PC oraz w Kontrakcie Terytorialnym potrzeb województw dotyczących dokończenia budowy sieci szkieletowo-dystrybucyjnych, które w perspektywie finansowej 2007–2013 nie objęły powierzchni całych województw.</p> <p>5. Zapewnienie środków na utworzenie zintegrowanej informacji o nieruchomościach oraz gruntownej modernizacji zasobu geodezyjnego i kartograficznego (budowa lub dostosowanie istniejących baz danych: ewidencji gruntów i budynków, geodezyjnej ewidencji sieci uzbrojenia terenu i danych topograficznych).</p> <p>6. Zapewnienie koordynacji i komplementarności ukierunkowania interwencji w ramach krajowych i regionalnych programów operacyjnych.</p>
Obszary współpracy ponadregionalnej i międzynarodowej	<p>Połączenie z sieciami telekomunikacyjnymi sąsiadujących województw sieci szkieletowo-dystrybucyjnych (budowanych w ramach Działania 1.3.1).</p>

Wskaźnik		Wartość bazowa	Wartość docelowa ²³ (2020)	Częstotliwość pomiaru	Źródło danych
Wskaźniki produktu					
1	Długość wybudowanej / przebudowanej sieci szkieletowo-dystrybucyjnej [km]	0	1 200	raz na rok	UMWP/UKE
Wskaźniki rezultatu					
1	Liczba miejscowości ²⁴ będących w zasięgu sieci kablowych i bezprzewodowych (bez sieci komórkowych)	2 335	2 917	raz na rok	UMWP/UKE

Działanie 1.3.1	Infrastruktura szerokopasmowego Internetu
Zakres interwencji (typy przedsięwzięć)	1.3.1.1 Budowa i podniesienie standardu sieci szkieletowo-dystrybucyjnych. 1.3.1.2 Budowa i podniesienie standardu sieci dostępowych.
Strategiczne kryteria identyfikacji przedsięwzięć	Horyzontalne (SRWP 2020): Stosowane obowiązkowo: 1. Cyfryzacja. Stosowane jako preferencje: 1. Partnerstwo i partycypacja (dla 1.3.1.1); 2. Efekt środowiskowy.
	Specyficzne (dla RPS): –
Obszary Strategicznej Interwencji	OSI: Wylącznie uprawnione: obszary na których realizacja inwestycji nie jest komercyjnie uzasadniona tj. realizowana na obszarach deficytowych ²⁵ .

²³ Wartość skumulowana.

²⁴ Zdefiniowanych zgodnie z inwentaryzacją prowadzoną przez Urząd Komunikacji Elektronicznej.

²⁵ Określonych zgodnie z coroczną inwentaryzacją prowadzoną przez Urząd Komunikacji Elektronicznej.

	Uszczegółowienie OSI: Zgodnie z mapą interwencji opracowanej na potrzeby PO PC.
Przedsięwzięcia strategiczne	–

Działanie 1.3.2	Zastosowanie technologii informacyjno-komunikacyjnych
Zakres interwencji (typy przedsięwzięć)	1.3.2.1 Wsparcie i rozwój usług świadczonych drogą elektroniczną na rzecz przedsiębiorstw i mieszkańców przez jednostki samorządu terytorialnego (w tym ucyfrowienie i udostępnianie zasobów publicznych), instytucje sfery B+R+I, instytucje otoczenia biznesu, organizacje pozarządowe.
Strategiczne kryteria identyfikacji przedsięwzięć	Horyzontalne (z SRWP 2020): Stosowane obowiązkowo: 1. Cyfryzacja. Stosowane jako preferencja: 1. Partnerstwo i partycypacje; 2. Efekt środowiskowy; 3. Specjalizacja regionalna – ukierunkowanie na wspieranie branż o największym potencjale rozwoju/inteligentnych specjalizacji.
	Specyficzne (dla RPS): 1. Usługi świadczone na rzecz przedsiębiorstw, 2. Zapewnienie wysokiej interoperacyjności systemów informatycznych i zasobów publicznych, 3. Podniesienie poziomu „e-dojrzałości” ²⁶ usług elektronicznych
Obszary Strategicznej Interwencji	OSI: Całe województwo
	Uszczegółowienie OSI: –
Przedsięwzięcia strategiczne	–

²⁶ Interakcja z użytkownikiem (zgodnie z zapisami Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa).

Cel szczegółowy 2.

Konkurencyjne szkolnictwo wyższe

Konkurencja opiera się na technologiach, a ich głównym generatorem i nośnikiem są ludzie, ich wiedza i umiejętności. Kapitał ludzki budowany jest w procesie edukacji, a szczególne znaczenie przypisane jest szkolnictwu wyższemu. Zaprojektowane wsparcie strategiczne koncentrować się będzie zatem na podniesieniu jakości oferty kształcenia i uatrakcyjnieniu pomorskich szkół wyższych dla studentów spoza regionu i z zagranicy. Oczekiwanym efektem działań będzie zbudowanie spójnej, nowoczesnej i elastycznej oferty edukacyjnej na poziomie wyższym, wypracowanej we współpracy między uczelniami oraz pracodawcami. W ramach podnoszenia konkurencyjności szkolnictwa wyższego przewiduje się działania zorientowane na współpracę uczelni i eksport usług edukacyjnych przy założeniu ukierunkowania na potrzeby gospodarki.

Zobowiązania Samorządu Województwa Pomorskiego wynikające z SRWP 2020:

1. Przygotowanie i wypromowanie, z udziałem kluczowych pomorskich uczelni, kompleksowej oferty dla studentów zagranicznych oraz oferty wspierającej zatrudnienie zagranicznych naukowców;
2. Koordynacja dostępnych w regionie instrumentów polityki stypendialnej i ich dostosowanie do potrzeb związanych z umiędzynarodowieniem uczelni wyższych oraz wspieraniem oferty studiów na kierunkach powiązanych z branżami o największym potencjale rozwoju;
3. Realizacja, we współpracy z istniejącymi instytucjami edukacyjnymi, samorządami lokalnymi oraz przedsiębiorcami, przedsięwzięć prowadzących do przekształcenia trzech najbardziej oddalonych od Trójmiasta ośrodków ponadlokalnych w subregionalne centra kształcenia zawodowego na poziomie wyższym.

Wskaźniki (efektów realizacji danego celu szczegółowego)

Wskaźnik	Wartość bazowa	Wartość docelowa ²⁷ (2020)	Częstotliwość pomiaru	Źródło danych
1 Liczba studentów zagranicznych na kierunkach objętych wsparciem	0	250	raz na rok	UMWP/ dane z uczelni
2 Odsetek studentów	–	–	–	–
–na kierunkach odpowiadających branżom o największym potencjale rozwoju/inteligentnym specjalizacjom	b.d. ²⁸	30%	raz na rok	UMWP/ dane z uczelni
– w subregionalnych ośrodkach akademickich	7,6% (2010–2011)	10%	raz na rok	UMWP/ dane z uczelni

²⁷ Wartość skumulowana.

²⁸ Branże o największym potencjale rozwoju/inteligentne specjalizacje zostaną określone do końca 2014 r.

Priorytet 2.1.**Ponadregionalna i międzynarodowa aktywność uczelni**

Wyzwaniem dla podejmowanych działań jest zainteresowanie absolwentów szkół średnich i studentów ofertą pomorskich uczelni. Celem działań jest przyciągnięcie do uczelni studentów spoza regionu, w tym studentów zagranicznych²⁹, oraz zatrzymanie na regionalnych uczelniach absolwentów pomorskich szkół średnich.

Eksport usług edukacyjnych wymaga poniesienia nakładów np. na opracowanie i wdrożenie nowych programów kształcenia oraz wzmocnienie kadr, świadczenie usług edukacyjnych w językach obcych, wyposażenie infrastruktury w nowoczesne narzędzia dydaktyczne, rozwój zaplecza kreatywnego, czy też wzmocnienie działań promocyjnych.

Niskie lokaty w rankingach międzynarodowych jakie zajmują pomorskie szkoły wyższe stanowią uzasadnienie kształtowania wspólnej oferty edukacyjnej w oparciu o wykorzystanie istniejącego potencjału naukowego i dydaktycznego. Wskazaniem rozwiązaniem jest tworzenie silnych, międzyuczelnianych kierunków studiów, co powinno umożliwić skuteczne konkurowanie z innymi krajowymi i zagranicznymi uczelniami.

Oczekuje się, że zacieśnienie współpracy międzyuczelnianej skutkować będzie uruchomieniem kierunków studiów, z możliwością elastycznego dopasowania programów kształcenia do potrzeb gospodarki, a także podniesieniem efektywności polityki stypendialnej.

Kluczowi partnerzy	<ol style="list-style-type: none"> 1. Jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne oraz spółki z udziałem JST; 2. Związki i stowarzyszenia JST; 3. Uczelnie, jednostki sfery B+R+I; 4. Przedsiębiorcy i samorząd gospodarczy; 5. Instytucje edukacyjne, szkoły; 6. Instytucje otoczenia biznesu; 7. Organizacje pozarządowe.
Źródła finansowania	<ul style="list-style-type: none"> – RPO WP; – krajowe programy operacyjne na lata 2014–2020, (m.in. PO WER i PO IR); – środki unijne zarządzane przez KE (m.in. Horyzont 2020); – budżet SWP; – budżet państwa; – środki NCBiR, jednostek sektora finansów publicznych; – budżety JST; – środki prywatne.
Oczekiwania wobec administracji centralnej i Kontraktu Terytorialnego	<ol style="list-style-type: none"> 1. Objęcie procedurą Kontraktu Terytorialnego dla Województwa Pomorskiego istotnego strumienia środków pozostających w dyspozycji ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego z przeznaczeniem na np.: <ul style="list-style-type: none"> – wsparcie grupy projektów dotyczących opracowania i wdrożenia pomorskiego modelu zamawiania kierunków kształcenia; – wzmocnienie kompetencyjne władz regionalnych w zakresie regulacyjnych i finansowych instrumentów współtworzenia oferty kształcenia na poziomie wyższym (w tym wyższe szkoły zawodowe);

²⁹ Student zagraniczny (na potrzeby realizacji Programu) to student wszystkich stopni kształcenia (I i II stopnia oraz III stopnia – doktoranci), który realizuje cykl kształcenia w uczelni lub studiuje przez co najmniej jeden semestr, w ramach programów wymiany międzynarodowej.

	<ul style="list-style-type: none"> – wsparcie grupy projektów dotyczących przygotowania i wdrożenia koncepcji systemowej współpracy międzyuczelnianej oraz sieci współpracy międzynarodowej; – promocję uczelni; – poszerzenie oferty kształcenia oraz podniesienia jakości kształcenia; – inwestycje infrastrukturalne oraz inne cele związane z jakością zarządzania uczelniami. <ol style="list-style-type: none"> 2. Skuteczne wdrożenie reform realizowanych w skali całego kraju mających na celu podniesienie konkurencyjności szkolnictwa wyższego. 3. Dalsza decentralizacja kraju, prowadząca do wzmocnienia kompetencyjnego władz regionalnych w zakresie regulacyjnych i finansowych instrumentów współtworzenia oferty kształcenia na poziomie wyższym. 4. Wdrożenie bardziej efektywnego systemu oceny jednostek naukowych i szkół wyższych, zakładającego odejście od systemu ocen i promowania podmiotów w zależności od ilości publikacji naukowych na rzecz ocen opartych na ilości wdrożeń wyników badań naukowych. 5. Wprowadzenie rozwiązań mających na celu ukierunkowanie strumieni finansowania nauki na badania o istotnym znaczeniu dla społeczeństwa, gospodarki i rozwoju technologicznego państwa. 6. Zapewnienie koordynacji i komplementarności ukierunkowania interwencji w ramach krajowych i regionalnych programów operacyjnych.
Obszary współpracy ponadregionalnej i międzynarodowej	<ol style="list-style-type: none"> 1. Budowa i rozwój sieci naukowo-badawczych, także w oparciu o współpracę transgraniczną miast i regionów partnerskich. 2. Przyciąganie studentów i kadry naukowo-dydaktycznej do regionu oraz eksport usług edukacyjnych. 3. Uatrakcyjnienie oferty szkolnictwa na poziomie wyższym.

Wskaźnik		Wartość bazowa	Wartość docelowa ³⁰ (2020 rok)	Częstotliwość pomiaru	Źródło danych
Wskaźniki produktu					
1	Liczba wspartych wydziałów międzyuczelnianych i kierunków interdyscyplinarnych	0	3	raz na dwa lata	UMWP/ dane z uczelni
2	Udział podmiotów ³¹ współpracujących w zakresie programów stypendialnych i stażowych	zostanie oszacowany w 2014 r.	80%	raz na koniec Programu	UMWP/ dane z uczelni
Wskaźniki rezultatu					
1	Liczba studentów na wspartych wydziałach	0	350	raz na dwa lata	UMWP/ dane

³⁰ Wartość skumulowana.

³¹ Podmioty udzielające stypendia i staże w województwie zidentyfikowane w wyniku inwentaryzacji donatorów w ramach zobowiązania dot. polityki stypendialnej.

	międzyuczelnianych i kierunkach interdyscyplinarnych				z uczelni
2	Liczba studentów i doktorantów korzystających z programów stypendialnych i stażowych w ramach inicjatywy dot. polityki stypendialnej	0	zostanie oszacowany w 2014 r. ³²	raz na koniec Programu	UMWP/ dane z uczelni

Działanie 2.1.1	Atrakcyjna oferta uczelni
Zakres interwencji (typy przedsięwzięć)	<p>2.1.1.1 Stworzenie i promocja oferty uczelni, w tym ukierunkowanej na umiędzynarodowienie, poprzez:</p> <ul style="list-style-type: none"> – uruchomienie programów kierunków kształcenia w językach obcych; – obsługę studentów w językach obcych, w tym: podnoszenie kompetencji kadry uczelni w zakresie obsługi studentów zagranicznych i kształcenia w językach obcych na nowych kierunkach odpowiadających potrzebom regionu; – uruchomienie kursów nauki języka polskiego i promocji wartości kultury polskiej, promocji miasta i regionu; – dostosowanie programów kształcenia i materiałów dydaktycznych dla potrzeb nowych grup odbiorców usług; – wykorzystanie narzędzi ICT dla <i>e-learningu</i>; – stworzenie oferty edukacyjnej dla osób szczególnie uzdolnionych; – stypendia dla najlepszych studentów oraz zachęty w formie np. dofinansowania relokacji; – umożliwienie podjęcia pracy i praktyk w okresie studiów; – wspieranie zatrudniania zagranicznych wykładowców; – prowadzenie działań promocyjnych pomorskich uczelni. <p>2.1.1.2 Rozwój zaplecza kreatywnego poprzez zagospodarowanie i dostosowanie przestrzeni uczelni dla aktywności studentów i profesorów oraz utworzenie narzędzi integracji społeczności studenckiej i otoczenia gospodarczego, w tym kół naukowych, zajęć dodatkowych, kół absolwentów.</p>
Strategiczne kryteria identyfikacji przedsięwzięć	<p>Horyzontalne (z SRWP 2020): Stosowane jako preferencja:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Partnerstwo i partycypacja; 2. Lokalizacja i przestrzenne oddziaływanie; 3. Innowacyjność; 4. Specjalizacja regionalna – ukierunkowanie na wspieranie branż o największym potencjale rozwoju / inteligentnych specjalizacji; 5. Cyfryzacja. <p>Specyficzne (dla RPS): Preferencje dla przedsięwzięć:</p> <ul style="list-style-type: none"> – w zakresie prowadzenia wspólnych działań promocyjnych –

³² Wartość oszacowana na podstawie inwentaryzacji w ramach zobowiązania dot. polityki stypendialnej

	preferencja obejmująca przedsięwzięcia kompleksowe, włączająca wszystkie kluczowe szkoły wyższe na obszarze realizacji działania.
Obszary Strategicznej Interwencji	OSI: Obszar Metropolitalny Trójmiasta oraz Słupsk jako obszary wyłącznie uprawnione.
	Uszczegółowienie OSI: –
Przedsięwzięcia strategiczne	Study in Pomorskie.eu

Działanie 2.1.2	Współpraca międzyuczelniana
Zakres interwencji (typy przedsięwzięć)	2.1.2.1 Tworzenie nowych i dostosowanie istniejących wydziałów międzyuczelnianych, kierunków interdyscyplinarnych oraz instytutów do potrzeb gospodarki.
	2.1.2.2 Przygotowanie elastycznej oferty dydaktycznej z możliwością studiowania na różnych kierunkach i uczelniach.
	2.1.2.3 Wspieranie międzyinstytucjonalnych i międzynarodowych projektów badawczych realizowanych przez doktorantów.
	2.1.2.4 Budowa sieci współpracy międzynarodowej uczelni poprzez wsparcie wyjazdów badawczych i edukacyjnych kadry pomorskich uczelni oraz organizowanie wykładów uznanych wykładowców z zagranicy, także z wykorzystaniem narzędzi ICT.
Strategiczne kryteria identyfikacji przedsięwzięć	Horyzontalne (z SRWP 2020): Stosowane jako preferencje: 1. Partnerstwo i partycypacja; 2. Innowacyjność; 3. Specjalizacja regionalna – ukierunkowanie na wspieranie branż o największym potencjale rozwoju / inteligentnych specjalizacji; 4. Cyfryzacja.
	Specyficzne (dla RPS): Preferencje dla projektów: 1. Powiązanych z pomorskimi przedsięwzięciami realizowanymi w ramach Polskiej Mapy Drogowej Infrastruktury Badawczej (w odniesieniu do projektów badawczych); 2. Realizowanych we współpracy z partnerami zagranicznymi; angażujących do współpracy instytucje wcześniejszych szczebli edukacji, w tym kształcenia zawodowego.
Obszary Strategicznej Interwencji	OSI: Całe województwo
	Uszczegółowienie OSI: –
Przedsięwzięcia strategiczne	–

Działanie 2.1.3	Koordinacja polityki stypendialnej
Zakres interwencji (typy przedsięwzięć)	2.1.3.1. Koordinacja dostępnych w regionie instrumentów polityki stypendialnej i stażowej, poprzez wypracowanie mechanizmu zarządzania i dobrej praktyki współpracy uczelni, pracodawców,

	<p>IOB, Samorządu Województwa Pomorskiego, jednostek samorządu terytorialnego, szkół średnich, w zakresie informowania o wdrażanych programach stażowych i stypendialnych.</p> <p>2.1.3.2. Dostosowanie systemu polityki stypendialnej do potrzeb związanych z umiędzynarodowieniem szkół wyższych oraz wspieraniem oferty studiów na kierunkach powiązanych z branżami o największym potencjale rozwoju/inteligentnymi specjalizacjami, z uwzględnieniem projektów stypendialnych, praktyk i staży współfinansowanych przez pracodawców.</p> <p>Działanie realizowane w ramach zobowiązania SRWP 2020.</p>
Strategiczne kryteria identyfikacji przedsięwzięć	<p>Horyzontalne (z SRWP 2020):</p> <p>Stosowane jako preferencje:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Partnerstwo i partycypacja; 2. Innowacyjność; 3. Specjalizacja regionalna – ukierunkowanie na wspieranie branż o największym potencjale rozwoju / inteligentnych specjalizacji.
	<p>Specyficzne (dla RPS):</p> <p>Preferencje dla przedsięwzięć:</p> <p>– angażujących do współpracy instytucje wcześniejszych szczebli edukacji, w tym kształcenia zawodowego.</p>
Obszary Strategicznej Interwencji	OSI: Całe województwo
	Uszczegółowienie OSI: –
Przedsięwzięcia strategiczne	–

Priorytet 2.2.

Kształcenie dla potrzeb gospodarki

Usługi edukacyjne realizowane przez szkoły wyższe powinny być dostosowane do potrzeb gospodarki, w szczególności profilowane pod potrzeby rynku pracy. Skorelowanie procesu kształcenia z oczekiwaniami pracodawców wymaga wypracowania modelu współpracy tych środowisk, w tym zaangażowania przedsiębiorców w planowanie programów kształcenia oraz w praktyczną część procesu edukacji. Istotne jest bieżące monitorowanie zapotrzebowania na kwalifikacje pracowników wśród pracodawców i reagowanie m.in. poprzez uruchamianie zmodyfikowanych programów kształcenia. Istotnym czynnikiem wzmocnienia procesów rozwojowych poza Obszarem Metropolitalnym Trójmiasta jest system kształcenia, w tym wyższego kształcenia zawodowego, uwzględniający specyfikę subregionalnych rynków pracy. Rozwinięcie w subregionach aktywnych i wyspecjalizowanych ośrodków kształcenia zawodowego sprzyjać będzie rozwojowi przedsiębiorczości w tych obszarach. Planowanym efektem działań będzie działający system wyższego kształcenia zawodowego na bazie istniejących i przekształconych szkół wyższych.

Kluczowi partnerzy

1. Jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne oraz spółki z udziałem JST;
2. Związki i stowarzyszenia JST;
3. Uczelnie, jednostki sfery B+R+I;
4. Instytucje otoczenia biznesu;
5. Przedsiębiorcy, samorząd gospodarczy;
6. Klastry;
7. Organizacje pozarządowe.

Źródła finansowania	<ul style="list-style-type: none"> – RPO WP; – krajowe programy operacyjne na lata 2014–2020, (m.in. PO IR i PO WER); – środki NCBiR, jednostek sektora finansów publicznych; – budżet państwa; – budżet SWP; – budżety JST; – środki prywatne.
Oczekiwania wobec administracji centralnej i Kontraktu Terytorialnego	<ol style="list-style-type: none"> 1. Wsparcie w ramach Kontraktu Terytorialnego dla Województwa grupy projektów dotyczących opracowania i wdrożenia pomorskiego modelu zamawiania kierunków kształcenia oraz wzmocnienie kompetencyjnego władz regionalnych w zakresie regulacyjnych i finansowych instrumentów współtworzenia oferty kształcenia na poziomie wyższym (np. wyższe szkoły zawodowe). 2. Ustanowienie ram formalno-prawnych umożliwiających możliwość odbywania części studiów na innej niż macierzysta uczelni w kraju. 3. Zapewnienie koordynacji i komplementarności ukierunkowania interwencji w ramach krajowych i regionalnych programów operacyjnych.
Obszary współpracy ponadregionalnej i międzynarodowej	<ol style="list-style-type: none"> 1. Utworzenie atrakcyjnej oferty szkolnictwa zawodowego na poziomie wyższym, dostosowanej do potrzeb rynku pracy. 2. Współpraca uczelni w zakresie np. koordynacji programów kształcenia oraz wymiany kadr, studentów i doktorantów.

Wskaźnik		Wartość bazowa	Wartość docelowa ³³ (2020 rok)	Częstotliwość pomiaru	Źródło danych
Wskaźniki produktu					
1	Liczba nowoutworzonych i zmodyfikowanych programów kształcenia dostosowanych do potrzeb gospodarki	0	7	raz w roku	UMWP/ dane z uczelni
Wskaźniki rezultatu					
1	Liczba studentów kształcących się na kierunkach objętych wsparciem	0	3 000	raz w roku	UMWP/ dane z uczelni

Działanie 2.2.1	Współpraca pracodawców i uczelni
Zakres interwencji (typy przedsięwzięć)	<p>2.2.1.1 Wsparcie systemu monitoringu absolwentów oraz stworzenie regionalnego spójnego systemu monitoringu potrzeb rynków pracy, komplementarnego do systemu wymaganego przez władze centralne, w tym:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wypracowanie modelu monitorowania i ewaluacji zapotrzebowania

³³ Wartość skumulowana.

	<p>na kwalifikacje;</p> <ul style="list-style-type: none"> – wypracowanie mechanizmu zamawiania programów kształcenia kluczowych z punktu widzenia rozwoju regionu (w tym w zakresie inteligentnych specjalizacji), realizowanych również poza instytucjami sfery B+R+I i uruchomienie pilotażowego programu kształcenia na podstawie opracowanego mechanizmu zamawiania kierunków. <p>2.2.1.2 Wprowadzenie w tok edukacji wypracowanych we współpracy z przedsiębiorstwami i IOB programów praktyk.</p> <p>2.2.1.3 Wzmocnienie zaplecza dydaktyczno-badawczego uczelni poprzez doposażenie laboratoriów, pracowni komputerowych, oprogramowania i materiałów dydaktycznych szczególnie w kierunkach kluczowych z punktu widzenia rozwoju regionu (w tym branż o największym potencjale rozwoju/inteligentnych specjalizacji).</p> <p>2.2.1.4 Zaangażowanie praktyków w proces edukacji, w tym projekty partnerskie wspierające udział biznesu w dydaktyce studentów (przedsiębiorcy jako wykładowcy, programy dydaktyczne przygotowywane z udziałem przedstawicieli środowiska gospodarczego).</p> <p>2.2.1.5 Tworzenie nowych i dostosowanie istniejących wydziałów i programów kształcenia do potrzeb gospodarki.</p>
Strategiczne kryteria identyfikacji przedsięwzięć	<p>Horyzontalne (z SRWP 2020):</p> <p>Stosowane jako preferencje:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Partnerstwo i partycypacja; 2. Specjalizacja regionalna – ukierunkowanie na wspieranie branż o największym potencjale rozwoju / inteligentnych specjalizacji.
	<p>Specyficzne (dla RPS):</p> <p>Preferencje dla przedsięwzięć (dot. 2.2.1.2 – 2.2.1.4):</p> <ul style="list-style-type: none"> – w zakresie branż o największym potencjale rozwoju/inteligentnych specjalizacji; – angażujących do współpracy instytucje niższych szczebli, w tym kształcenia zawodowego; – dla projektów powiązanych z tworzeniem międzyuczelnianych wydziałów, instytutów, kierunków interdyscyplinarnych oraz instytutów do potrzeb gospodarki.
Obszary Strategicznej Interwencji	OSI: Całe województwo
	Uszczegółowienie OSI:–
Przedsięwzięcia strategiczne	–

Działanie 2.2.2	Kształcenie zawodowe w subregionach
Zakres interwencji (typy przedsięwzięć)	<p>2.2.2.1 Kompleksowe działanie obejmujące badanie potrzeb subregionalnych rynków pracy.</p> <p>2.2.2.2 Uruchamianie lub poprawa istniejącej oferty i programów kształcenia zawodowego na poziomie wyższym na potrzeby gospodarki, w tym doposażenie obiektów, podnoszenie kwalifikacji kadry, zmiana programów kształcenia i ich uzupełnienie o elementy nauczania praktycznego itd.</p>
Strategiczne kryteria	Horyzontalne (z SRWP 2020):

identyfikacji przedsięwzięć	<p>Stosowane obowiązkowo:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Lokalizacja i przestrzenne oddziaływanie; <p>Stosowane jako preferencje:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Partnerstwo i partycypacja, w szczególności dla projektów realizowanych we współpracy z centrami kształcenia zawodowego oraz projektów partnerskich z uczelniami spoza danego subregionu; 2. Specjalizacja regionalna – ukierunkowanie na wspieranie branż o największym potencjale rozwoju / inteligentnych specjalizacji.
	<p>Specyficzne (dla RPS):</p> <p>Preferencje dla przedsięwzięć:</p> <ul style="list-style-type: none"> – łączących w sobie typy przedsięwzięć 2.2.2.1 i 2.2.2.2; – przewidujących wykorzystanie istniejącej infrastruktury IOB (w szczególności infrastruktury badawczej parków naukowo-technologicznych i inkubatorów przedsiębiorczości) na potrzeby kształcenia zawodowego; – powiązanych z tworzeniem międzyuczelnianych wydziałów, instytutów, kierunków interdyscyplinarnych oraz instytutów do potrzeb gospodarki; – angażujących do współpracy instytucje wcześniejszych szczebli edukacji, w tym kształcenia zawodowego.
Obszary Strategicznej Interwencji	OSI: Obszary wyłączne: Słupsk, Chojnice – Człuchów, Kwidzyn.
	Uszczegółowienie OSI:–
Przedsięwzięcia strategiczne	–

2. REALIZACJA ZOBOWIĄZAŃ SWP ZAPISANYCH W SRWP 2020

Obszarem Programu objętych jest sześć zobowiązań Samorządu Województwa Pomorskiego zdefiniowanych w SRWP 2020, z których trzy dotyczą zagadnień związanych ze wzrostem efektywności przedsiębiorstw, a trzy odnoszą się do problematyki zwiększenia konkurencyjności szkolnictwa wyższego.

Zawarte w SRWP 2020 zobowiązania SWP będą realizowane poprzez zaplanowane kierunki interwencji w poszczególnych Priorytetach Programu, a także poprzez realizację przedsięwzięć strategicznych.

1. Zobowiązanie: **Rozwój systemu obsługi nowych i działających w regionie inwestorów (w tym obsługi przed i poinwestycyjnej)** realizowane będzie poprzez zakres interwencji wskazany w Działaniu 1.2.2. oraz poprzez przedsięwzięcie strategiczne *Invest in Pomerania*.
2. Zobowiązanie: **Stworzenie regionalnego systemu promocji gospodarczej** realizowane będzie poprzez zakres interwencji wskazany w Działaniu 1.2.3 *Stworzenie systemu promocji gospodarczej*, obejmujący wszystkie typy przedsięwzięć.
3. Zobowiązanie: **Stworzenie regionalnego systemu wsparcia eksportu** realizowane będzie poprzez zakres interwencji wskazany w Działaniu 1.2.1 *Zwiększenie ekspansji zagranicznej przedsiębiorstw*, obejmujący wszystkie typy przedsięwzięć, w tym poprzez przedsięwzięcie strategiczne *Pomorski Broker Eksportowy*.
4. Zobowiązanie: **Przygotowanie i wypromowanie, z udziałem kluczowych pomorskich uczelni, kompleksowej oferty dla studentów zagranicznych oraz oferty wspierającej zatrudnienie zagranicznych naukowców** realizowane będzie głównie poprzez zakres interwencji wskazany w Działaniu 2.1.1 oraz poprzez przedsięwzięcie strategiczne *Study in Pomorskie.eu*.
5. Zobowiązanie: **Koordinacja dostępnych w regionie instrumentów polityki stypendialnej i ich dostosowanie do potrzeb związanych z umiędzynarodowieniem uczelni wyższych oraz wspieraniem oferty studiów na kierunkach powiązanych z branżami o największym potencjale rozwoju** realizowane będzie poprzez zakres interwencji wskazany w Działaniu 2.1.3 *Koordinacja polityki stypendialnej*, obejmujący wszystkie typy przedsięwzięć.
6. Zobowiązanie: **Realizacja, we współpracy z istniejącymi instytucjami edukacyjnymi, samorządami lokalnymi oraz przedsiębiorcami, przedsięwzięć prowadzących do przekształcenia trzech najbardziej oddalonych od Trójmiasta ośrodków ponadlokalnych w subregionalne centra kształcenia zawodowego na poziomie wyższym** realizowane będzie poprzez zakres interwencji wskazany w Działaniu 2.2.2 *Rozwój subregionalnych ośrodków kształcenia zawodowego na poziomie wyższym*, obejmujący wszystkie typy przedsięwzięć.

Jednostki odpowiedzialne za realizację ww. zobowiązań w ramach Programu wskazane zostały w rozdziale **System realizacji** w części *Jednostki wdrażające*.

Zobowiązanie z SRWP 2020	Stworzenie regionalnego systemu wsparcia eksportu
Stan docelowy	Stworzenie i funkcjonowanie kompleksowego systemu wsparcia ekspansji międzynarodowej pomorskich przedsiębiorstw, odpowiadającego na potrzeby przedsiębiorców, wykorzystującego najbardziej efektywne narzędzia wsparcia eksporterów i przyczyniającego się np. do: – większego udziału pomorskich firm w krajowym eksporcie; – większej ilości pomorskich przedsiębiorstw prowadzących działania eksportowe.
Rok realizacji	2014 – 2020
Główne etapy realizacji	Realizacja zobowiązania zostanie podzielona na następujące etapy: 1. Przygotowanie szczegółowych założeń dla realizacji zobowiązania, w tym: a. Przygotowanie założeń do wyłonienia kluczowych branż i kierunków zbytu; b. Przygotowanie założeń, zasad współpracy w ramach partnerstwa; c. Przygotowanie modelu realizacji zobowiązania pod względem wydatkowania środków. 2. Przygotowanie dokumentacji dla przedsięwzięcia strategicznego <i>Pomorski Broker Eksportowy</i> . 3. Realizacja przedsięwzięcia strategicznego <i>Pomorski Broker Eksportowy</i> . 4. Coroczna ewaluacja/analiza postępów w realizacji przedsięwzięcia strategicznego <i>Pomorski Broker Eksportowy</i> . 5. Ewaluacja końcowa.
Kluczowi partnerzy	1. IOB, w tym Agencja Rozwoju Pomorza SA (lider); 2. Jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne oraz spółki z udziałem JST; 3. Związki i stowarzyszenia JST; 4. Przedsiębiorcy, samorząd gospodarczy.
Szacunkowy koszt	40 mln zł
Przedsięwzięcie strategiczne	<i>Pomorski Broker Eksportowy</i>

Zobowiązanie z SRWP 2020	Rozwój systemu obsługi nowych i działających w regionie inwestorów (w tym obsługi przed i poinwestycyjnej)
Stan docelowy	Rozbudowa i zapewnienie ciągłego działania sprawnego systemu obsługi i pozyskiwania inwestycji, obejmującego całe województwo pomorskie (proces ciągły). Awans województwa pomorskiego do pierwszej szóstki regionów o największej liczbie bezpośrednich inwestycji zagranicznych w wyniku realizacji przedsięwzięcia <i>Invest in Pomerania</i> . Przyciągnięcie w tym okresie inwestycji o łącznej deklarowanej liczbie miejsc pracy w wysokości 5000 etatów.
Rok realizacji	2020
Główne etapy realizacji	Realizacja zobowiązania zostanie podzielona na następujące etapy: 1. Przygotowanie szczegółowych założeń dla realizacji zobowiązania, w tym: a. Przygotowanie założeń uzbrojenia parków przemysłowych i terenów inwestycyjnych; b. Analiza pomocy publicznej; c. Przygotowanie modelu realizacji zobowiązania pod względem

	<p>wydatkowania środków.</p> <ol style="list-style-type: none"> Przygotowanie dokumentacji dla przedsięwzięcia strategicznego <i>Invest in Pomerania</i>. Realizacja przedsięwzięcia strategicznego <i>Invest in Pomerania</i>. Coroczna ewaluacja/analiza postępów w realizacji przedsięwzięcia strategicznego <i>Invest in Pomerania</i>. Ewaluacja końcowa.
Kluczowi partnerzy	<ol style="list-style-type: none"> Jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne oraz spółki z udziałem JST; Związki i stowarzyszenia JST; Przedsiębiorcy i samorząd gospodarczy.
Szacunkowy koszt	200 mln zł
Przedsięwzięcie strategiczne	<i>Invest in Pomerania</i>

Zobowiązanie z SRWP 2020	Stworzenie regionalnego systemu promocji gospodarczej
Stan docelowy	<p>Dzięki spójnemu i skoordynowanemu regionalnemu systemowi promocji gospodarczej możliwe jest efektywne promowanie regionu na rynkach zewnętrznych, przy wsparciu i udziale różnorodnych instytucji (przedsiębiorców, JST, IOB, uczelni, instytutów naukowych itd.), jak i mieszkańców regionu. Kompleksowa promocja wizerunkowa regionu o charakterze horyzontalnym podnosi konkurencyjność województwa, jego pozycję na arenie krajowej i międzynarodowej, umacniając wizerunek regionu oraz wytwarzanych w nim produktów i oferowanych usług. Jednocześnie działania wizerunkowe wspierają aktywności w obszarach działania samorządów powiatowych i gminnych, integrując wewnętrznie mieszkańców regionu dzięki zwiększaniu poczucia tożsamości regionalnej. Utworzony <i>Zespół Marki Pomorskie</i> skupia przedstawicieli instytucji i środowisk biznesowych oraz jest ciałem opiniującym podejmowane działania w zakresie tworzenia i rozwoju wizerunku gospodarczego regionu. Zespół jednocześnie monitoruje i ocenia postępy realizacji zobowiązania w tym zakresie. Dzięki wypracowanym, systemowym mechanizmom współpracy, opartym na partnerstwie, działania SWP są wsparte i wzmocnione odpowiednim przekazem promocyjno-informacyjnym. Zastosowanie spójnego przekazu w działaniach promocyjnych pozwala na uzyskanie efektu synergii i przekłada się na wzrost efektywności pozostałych działań zaplanowanych w ramach SRWP 2020 oraz RPS.</p>
Rok realizacji	2020
Główne etapy realizacji	<ol style="list-style-type: none"> Zebranie danych i analiza m.in. wyników dotychczasowych badań, ekspertyz oraz opracowań; badanie wizerunku marki <i>Pomorskie</i>, w tym świadomości marki; wyników dotychczasowych akcji promocyjnych, kampanii turystycznej „Pomorskie, nabierz kolorów”; raportów badań krajowego ruchu turystycznego; dostępnych dokumentów planistyczno-strategicznych; weryfikacja przedsięwzięć w sześciu RPS do objęcia wspólną promocją. Wypracowanie modelu współpracy, wybór optymalnej struktury organizacyjnej jako integratora działań promocyjnych w ramach przedsięwzięcia, np. z wykorzystaniem idei <i>Zespołu Marki Pomorskie</i>, który będzie nadzorował spójność przekazu przez różnych nadawców. Opracowanie strategii promocji gospodarczej (obszar, wizerunek, inwestycje, firmy, turystyka). Opracowanie strategii komunikacji promocji gospodarczej.

	<ol style="list-style-type: none"> 5. Zaplanowanie systemu monitoringu działań promocyjnych. 6. Zaprojektowanie znaku promocyjnego województwa jako elementu „corporate identity” marki <i>Pomorskie</i>. 7. Realizacja kampanii promocyjnych z wykorzystaniem narzędzi wymienionych w Strategii promocji gospodarczej z uwzględnieniem grup docelowych (kampania wizerunkowa, turystyczna i inwestycyjna).
Kluczowi partnerzy	<ol style="list-style-type: none"> 1. Przedsiębiorcy i samorząd gospodarczy; 2. Instytucje Otoczenia Biznesu; 3. Jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne oraz spółki z udziałem JST; 4. Związki i stowarzyszenia JST; 5. Uczelnie.
Szacunkowy koszt	30 mln zł
Przedsięwzięcie strategiczne	–

Zobowiązanie z SRWP 2020	Przygotowanie i wypromowanie, z udziałem kluczowych pomorskich uczelni, kompleksowej oferty dla studentów zagranicznych oraz oferty wspierającej zatrudnienie zagranicznych naukowców
Stan docelowy	<p>Zintegrowany i uzgodniony mechanizm współpracy wiodących uczelni z terenu Obszaru Metropolitalnego Trójmiasta i Słupska, pozwoli na koncentrację działań w celu:</p> <ul style="list-style-type: none"> – kreowania wspólnej oferty edukacyjnej i pozaedukacyjnej kluczowych pomorskich ośrodków akademickich, bazy informacji i mechanizmów jej dystrybucji, promocji oferty uczelni, miast i województwa; – zwiększenia liczby studentów, doktorantów i pracowników naukowych korzystających z usług pomorskich uczelni; – zwiększenia międzykulturowości regionu poprzez zatrzymanie części zagranicznych studentów, doktorantów i pracowników naukowych w regionie oraz zachęcenie do podjęcia roli ambasadorów województwa dysponujących wiedzą i siecią kontaktów umożliwiającą współpracę na polu naukowym czy biznesowym. <p>Powyższe działania sprawią, że studenci, doktoranci i pracownicy naukowcy spoza regionu otrzymają kompletną i wiarygodną informację o atrakcyjnej, dostosowanej do ich potrzeb ofercie edukacyjnej i pobytovej (oferta promowana podczas imprez targowo-wystawienniczych, konferencji, na wspólnym portalu informacyjnym) oraz skorzystają z modelu przystosowania/adaptacji kulturowej.</p>
Rok realizacji	2020
Główne etapy realizacji	<ol style="list-style-type: none"> 1. Włączenie do współpracy partnerów z Obszaru Metropolitalnego Trójmiasta i Słupska, ustanowienie ram realizacyjnych i formalnych zobowiązania: przegląd istniejącego porozumienia <i>Study in Pomorskie</i>; 2. Diagnoza stanu i inwentaryzacja działań niezbędnych do osiągnięcia celu; identyfikacja rynków zagranicznych zainteresowanych ofertą dydaktyczną pomorskich uczelni; 3. Wypracowanie modelu współpracy, wybór koordynatora przedsięwzięcia strategicznego <i>Study in Pomorskie.eu</i>; przyjęcie planu działań, opracowanie procedur i kryteriów wyboru projektów do realizacji, pozyskiwania oraz formuły przekazywania środków na wybrane projekty, opracowanie i wdrożenie systemu monitorowania realizacji przedsięwzięcia;

	<ol style="list-style-type: none"> 4. Wybór grupy projektów i realizacja przedsięwzięcia <i>Study in Pomorskie.eu</i>; 5. Animowanie działań na rzecz poprawy jakości warunków studiowania, współpraca z ośrodkami akademickimi z miast partnerskich Gdańska, Gdyni, Słupska i Sopotu oraz regionów partnerskich województwa pomorskiego, 6. Modyfikacja i uruchamianie nowych programów kształcenia, wspieranie i zapewnienie komplementarności działań pomorskich uczelni w celu opracowania, uruchamiania i dostosowanie programów kształcenia i materiałów dydaktycznych w językach obcych.
Kluczowi partnerzy	<ol style="list-style-type: none"> 1. Jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne oraz spółki z udziałem JST; 2. Związki i stowarzyszenia JST; 3. Uczelnie z Obszaru Metropolitalnego Trójmiasta oraz Miasta Słupska; 4. Przedsiębiorcy, samorząd gospodarczy; 5. Instytucje edukacyjne, szkoły; 6. IOB; 7. Organizacje pozarządowe, w tym organizacje studenckie.
Szacunkowy koszt	3 mln zł (+12 mln zł na przedsięwzięcie strategiczne <i>Study in Pomorskie.eu</i>)
Przedsięwzięcie strategiczne	<i>Study in Pomorskie.eu</i>

Zobowiązanie z SRWP 2020	Koordinacja dostępnych w regionie instrumentów polityki stypendialnej i ich dostosowanie do potrzeb związanych z umiędzynarodowieniem uczelni wyższych oraz wspieraniem oferty studiów na kierunkach powiązanych z branżami o największym potencjale rozwoju.
Stan docelowy	<ol style="list-style-type: none"> 1. Opracowana i systematycznie aktualizowana Polityka stypendialna województwa wspierająca uczniów, studentów i doktorantów głównie w kierunkach powiązanych z branżami o najwyższym potencjale rozwojowym/inteligentnymi specjalizacjami Pomorza. Polityka ta ma przyczynić się do zatrzymywania na pomorskich uczelniach najlepszych absolwentów szkół ponadgimnazjalnych. Uwzględnić ma np. skuteczny system diagnozowania potrzeb stypendialnych i stażowych oraz promować przejrzyste reguły przyznawania i dystrybuowania zarówno stypendiów, jak i odbywania praktyk/ staży. Ma także zapewnić wdrażanie mechanizmów gwarantujących komplementarność udzielanych stypendiów/praktyk/staży oraz zachęcających do podejmowania studiów na kierunkach powiązanych ze specjalizacjami regionu. 2. Sprawne narzędzia systemu koordynacji polityki stypendialnej: <ul style="list-style-type: none"> – platforma internetowa (<i>Pomorska Oferta Naukowa/Dydaktyczna</i> online) zawierająca aktualne informacje o dostępnych w regionie programach stypendialnych, stażach i praktykach dostępnych dla pomorskich uczniów, studentów i doktorantów, w tym programach stypendialnych finansowanych ze środków samorządów lokalnych; – fundusz oferujący wsparcie stypendialne dla uczniów³⁴ oraz studentów i doktorantów, których wybory edukacyjne będą powiązane z branżami o największym potencjale rozwoju regionu/inteligentnymi specjalizacjami Pomorza. 3. Funkcjonujące w województwie mechanizmy wymiany informacji pomiędzy donatorami/fundatorami, dobra praktyka rejestrowania programu

³⁴ RPS w zakresie aktywności zawodowej i społecznej w ramach zakresu interwencji w Działaniu 3.2.1. *Zdolni w edukacji*

	<p>stypendialnego/stażowego/praktyk w bazie danych pn. <i>Pomorska Oferta Naukowa/Dydaktyczna</i> online;</p> <p>4. Nie mniej niż 50% jednostek samorządu terytorialnego z województwa pomorskiego i co najmniej 80% pomorskich uczelni współpracujących w zakresie koordynacji polityki stypendialnej.</p>
Rok realizacji	2017
Główne etapy realizacji	<ol style="list-style-type: none"> 1. Diagnoza stanu i inwentaryzacja obecnie funkcjonujących elementów polityki stypendialnej i stażowej, zebranie informacji w formie ogólnodostępnej bazy danych pn. <i>Pomorska Oferta Naukowa/Dydaktyczna</i> online; 2. Nawiązanie współpracy z samorządami lokalnymi wszystkich szczebli, instytucjami edukacyjnymi, uczelniami i przedsiębiorcami, w celu powołania Rady np. polityki stypendialnej z udziałem donatorów/fundatorów stypendiów (współpraca i formalne porozumienia); 3. Opracowanie przez Radę np. polityki stypendialnej wytycznych polityki stypendialnej w województwie pomorskim; 4. Uruchomienie funduszu stypendialnego oferującego pomoc finansową dla uczniów³² oraz studentów i doktorantów, których wybory edukacyjne będą powiązane z branżami o największym potencjale rozwoju regionu/inteligentnymi specjalizacjami Pomorza; 5. Opracowanie mechanizmu wymiany i aktualizacji informacji o stypendystach/stażystach w regionie, którzy już korzystają z wsparcia stypendialnego/stażowego dla donatorów/fundatorów; 6. Działania informacyjno-promocyjne.
Kluczowi partnerzy	<ol style="list-style-type: none"> 1. Jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne oraz spółki z udziałem JST; 2. Związki i stowarzyszenia JST; 3. Instytucje edukacyjne, szkoły, 4. Przedsiębiorcy, samorząd gospodarczy (fundatorzy/donatorzy programów stypendialnych i stażowych, programów praktyk w województwie); 5. Uczelnie, jednostki sfery B+R+I; 6. Organizacje pozarządowe.
Szacunkowy koszt	2 mln zł
Przedsięwzięcie strategiczne	–

Zobowiązanie z SRWP 2020	Przekształcenie trzech ośrodków ponadlokalnych (Słupsk, Chojnice – Człuchów, Kwidzyn) w subregionalne centra kształcenia zawodowego na poziomie wyższym
Stan docelowy	<p>Pożądanym kierunkiem jest rozwinięcie w trzech subregionach tj. Słupsku, Chojnicach i Człuchowie oraz Kwidzynie, które w SRWP 2020 zostały zdefiniowane jako obszary strategicznej interwencji dla tego działania, aktywnych ośrodków kształcenia ściśle skorelowanych z rozwojem przedsiębiorczości w tych obszarach.</p> <p>Planowanym rezultatem będzie efektywnie działający system wyższego kształcenia zawodowego, zbudowany na bazie istniejących i przekształconych szkół wyższych, uwzględniający specyfikę subregionalnych rynków pracy.</p> <p>Efektom realizacji tego zobowiązania powinno być zwiększenie odsetka osób studiujących w subregionalnych ośrodkach akademickich oraz ściślejsze powiązanie kierunków kształcenia z potrzebami pracodawców. Rezultatem tych działań będzie zapewnianie wyszkolonej kadry dla lokalnego rynku pracy</p>

	<p>oraz eliminacja zjawiska niedopasowania kształcenia i szkolenia zawodowego do potrzeb lokalnej przedsiębiorczości. Przy kreowaniu kierunków kształcenia w ośrodkach subregionalnych wzięte będą pod uwagę zidentyfikowane inteligentne specjalizacje regionu.</p> <p>W ramach realizacji zobowiązania przewiduje się m.in. wykorzystanie istniejącej infrastruktury szkół wyższych oraz instytucji otoczenia biznesu funkcjonujących w trzech ww. subregionach (w tym infrastruktury badawczej parków naukowo-technologicznych i inkubatorów przedsiębiorczości) na potrzeby kształcenia zawodowego; współpracę z uczelniami oraz z centrami kształcenia zawodowego spoza regionu; powiązanie procesu przekształcania ośrodków subregionalnych z tworzeniem dla potrzeb gospodarki międzyuczelnianych wydziałów, instytutów oraz kierunków interdyscyplinarnych.</p>
Rok realizacji	2020
Główne etapy realizacji	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zebranie danych i dokonanie analizy w zakresie: <ul style="list-style-type: none"> – stanu, oferty programowej i efektów działania szkolnictwa wyższego, w tym szkolnictwa zawodowego na poziomie wyższym, w trzech subregionach: Słupsku, Chojnicach i Człuchowie oraz Kwidzynie; – potrzeb subregionalnych rynków pracy; – pożądanej oferty edukacyjnej dostosowanej do potrzeb rynku pracy. 2. Uruchomianie lub poprawa istniejących kierunków kształcenia kwalifikacji na potrzeby gospodarki w szkołach zawodowych na poziomie wyższym, w tym: <ul style="list-style-type: none"> – działania związane z przekształcaniem subregionalnych ośrodków kształcenia; – doposażenie obiektów edukacyjnych i szkoleniowych; – działania na rzecz podniesienia kwalifikacji kadry pedagogicznej; – zmiana programów kształcenia i ich uzupełnienie o elementy nauczania praktycznego.
Kluczowi partnerzy	<ol style="list-style-type: none"> 1. Przedsiębiorcy, samorząd gospodarczy; 2. Jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne oraz spółki z udziałem JST; 3. Związki i stowarzyszenia JST; 4. Uczelnie, jednostki sfery B+R+I; 5. Instytucje otoczenia biznesu; 6. Klastry; 7. Organizacje pozarządowe.
Szacunkowy koszt	5 mln zł
Przedsięwzięcie strategiczne	–

3. MECHANIZM IDENTYFIKACJI I WERYFIKACJI INTELIGENTNYCH SPECJALIZACJI REGIONU

Zgodnie z zapisaną w SRWP 2020 zasadą inteligentnej specjalizacji, interwencja publiczna będzie ukierunkowana na uruchamianie i wykorzystywanie potencjałów istotnych dla regionu branż oraz wylaniających się inteligentnych specjalizacji regionu. Samorząd Województwa Pomorskiego zobowiązał się do uruchomienia mechanizmu identyfikacji i weryfikacji obszarów aktywności gospodarczej, które mogą decydować o przyszłej pozycji konkurencyjnej regionu. Mechanizm ten umożliwi koncentrację interwencji i jej elastyczne dostosowywanie do zmieniających się uwarunkowań rynkowych, w tym międzynarodowych.

Program rozwija mechanizm przewidziany w SRWP 2020, aby wykorzystać go dla identyfikacji i weryfikacji inteligentnych specjalizacji regionu.

Funkcjonowanie mechanizmu będzie oparte na następujących zasadach:

1. Ciągłość budowania analitycznych podstaw prowadzonej interwencji publicznej.
2. Stosowanie zachęt dla oddolnej mobilizacji zainteresowanych środowisk.
3. Otwartość na inicjatywy zainteresowanych środowisk.
4. Przejrzystość procesów i kryteriów decyzyjnych.
5. Negocjacyjne podejście w budowaniu relacji władz regionalnych i zainteresowanych środowisk.
6. Powtarzalność.

Proces identyfikacji inteligentnych specjalizacji regionu będzie realizowany w sześciu krokach.

W pierwszym kroku nastąpi przegląd i uzupełnienie analiz dotyczących gospodarczego profilu regionu w celu sprecyzowania jego specyficznych (endogennych) zasobów, przewag i barier rozwoju, a także obszarów aktywności gospodarczej o wysokim potencjale wzrostu, w tym obszarów na styku różnych sektorów, branż i technologii. Wyniki tych prac będą przedmiotem konsultacji i debaty publicznej. Udział przedstawicieli różnych obszarów aktywności gospodarczej i innych interesariuszy w tej debacie będzie stymulował definiowanie specjalizacji i partnerstw.

W drugim kroku środowiska identyfikujące się z problematyką rozwoju wspomnianych wyżej obszarów aktywności gospodarczej zostaną zaproszone do przedstawienia wstępnych koncepcji wielowymiarowych działań prowadzących do wzmocnienia ich potencjału i poprawy pozycji konkurencyjnej. Zaproszenie zostanie skierowane do wszystkich zainteresowanych środowisk, w tym także do tych skupionych wokół wskazanych w SRWP 2020 branż o największym potencjale rozwoju³⁵ oraz branż szczególnie rozwiniętych³⁶, jak też do funkcjonujących w regionie klastrów kluczowych.³⁷

³⁵ Technologie informacyjne i komunikacyjne, logistyka, energetyka, usługi biznesowe, chemia lekka (branża farmaceutyczna i kosmetyczna), biotechnologia, technologie *off-shore* i przemysły kreatywne.

³⁶ Głównie przemysły morskie i sektory: drzewno-meblarski, elektromaszynowy, petrochemiczny, spożywczy, turystyczny.

³⁷ Obecnie są to: Pomorski Klaster ICT, Bałtycki Klaster Eko-Energetyczny, Gdański Klaster Budowlany.

W trzecim kroku nastąpi prezentacja zgłoszonych wstępnych koncepcji oraz ich omówienie (analiza) z udziałem przedstawicieli środowisk (partnerstw) przygotowujących koncepcje oraz zespołu ekspertów powołanych przez ZWP. Efektem tych działań będzie identyfikacja silnych i słabych stron wstępnych koncepcji, a także rekomendacje związane z przygotowaniem koncepcji całościowych.

W czwartym kroku przedstawiciele środowisk (partnerstw) przygotowujących wstępne koncepcje zostaną zaproszeni do przedstawienia całościowych koncepcji działań na rzecz rozwoju danej specjalizacji. Będą one podlegały ocenie eksperckiej z zastosowaniem – zdefiniowanych przed uruchomieniem kroku drugiego i przetestowanych w kroku trzecim – kryteriów nawiązujących m.in. do kwestii ekonomicznych³⁸, instytucjonalnych³⁹ i strategicznych.⁴⁰

W piątym kroku ZWP podejmie negocjacje ze środowiskami (partnerstwami), które zaprezentowały najwyżej ocenione całościowe koncepcje. Przedmiotem negocjacji będzie zakres i forma wsparcia publicznego, jakie może być udzielone z poziomu regionalnego pakietom działań oraz przedsięwzięciom flagowym realizującym te koncepcje. Regionalne stanowisko negocjacyjne będzie wynikało z przesądzeń zawartych we wszystkich obowiązujących w województwie regionalnych programach strategicznych, a zwłaszcza w Regionalnym Programie Strategicznym w zakresie rozwoju gospodarczego.

W szóstym kroku, w przypadku skutecznie zakończonych negocjacji, zawierane będą *Porozumienia na rzecz inteligentnych specjalizacji regionu* między ww. partnerstwami a ZWP. Porozumienia będą obowiązywały nie dłużej niż 3 lata z opcją ich przedłużenia w sytuacji, gdy strony pozytywnie oceniają efekty i perspektywy współpracy. Uzgodnione w ww. *Porozumieniach* działania oraz przedsięwzięcia flagowe będą traktowane priorytetowo w dostępie do finansowania w ramach tych instrumentów finansowych, którymi będzie dysponował ZWP.

Proponowana wyżej procedura (kroki 1–6) będzie uruchamiana przez Zarząd Województwa Pomorskiego co do zasady co dwa lata, począwszy od roku 2013⁴¹.

4. ZAŁOŻENIA POLITYKI WSPIERANIA ROZWOJU KLASTRÓW

Funkcje Regionalnego Programu Strategicznego w zakresie rozwoju gospodarczego w odniesieniu do rozwoju współpracy klastrowej wynikają z jego misji, polegającej na stymulowaniu innowacyjności i konkurencyjności gospodarki regionu, m.in. poprzez intensyfikację współpracy o charakterze rynkowym oraz interakcji i przepływów wiedzy w ramach istniejących i nowych powiązań kooperacyjnych, w tym w ramach inicjatyw klastrowych.

³⁸ W tym skala innowacyjności, potencjał ekspansji międzynarodowej, poziom technologiczny oraz jakość i profil zasobów pracy.

³⁹ W tym kompetencje i możliwości zaangażowanych podmiotów, a także wielosektorowe i wielopoziomowe partnerstwo.

⁴⁰ W tym zdolność do sformułowania wspólnej wizji rozwoju oraz zaplanowania i realizacji przedsięwzięć na rzecz budowania trwalej przewagi konkurencyjnej zaangażowanych partnerów.

⁴¹ Załącznik 2. Inteligentne Specjalizacje Pomorza (ISP) - wybór, finansowanie i monitoring - stan na dzień 2 lipca 2015 r.

Zakłada się wykorzystanie dotychczasowych doświadczeń i zachowanie ciągłości polityki Samorządu Województwa Pomorskiego wobec klastrów, z uwzględnieniem niezbędnych modyfikacji w oparciu o weryfikację osiągniętych efektów oraz wymogi ogólnokrajowe. Wspierane będą przede wszystkim konkretne przedsięwzięcia będące rezultatem współpracy klastrowej. W szczególności dotyczy to wybranych obszarów tematycznych Programu, w których należy się spodziewać przedsięwzięć i projektów klastrowych generujących wysoką wartość dodaną. Zakłada się również dalszą koordynację działań realizowanych w ramach Pomorskiej Grupy Kompetencji Klastrowych (PGKK).

W związku z powyższym do wybranych obszarów tematycznych Programu zostały wprowadzone preferencje promujące przedsięwzięcia wynikające ze współpracy w ramach inicjatyw klastrowych.

Dotychczas funkcjonujące w regionie klastry kluczowe zostaną zaproszone do odegrania istotnej roli w identyfikacji pomorskich inteligentnych specjalizacji.

W zależności od potrzeb podejmowane będą działania mające na celu wylanianie nowych oraz weryfikację efektywności działania istniejących klastrów kluczowych.

III. SYSTEM REALIZACJI

1. KOMPETENCJE I ODPOWIEDZIALNOŚĆ KLUCZOWYCH AKTORÓW

Kierownik Programu i Zespół Zarządzający

Za realizację Programu odpowiada Kierownik Programu, którego funkcję pełni dyrektor Departamentu Rozwoju Gospodarczego UMWP.

W szczególności Kierownik Programu odpowiada za realizację zobowiązań Samorządu Województwa Pomorskiego, które wynikają ze SRWP 2020, a są realizowane w ramach Programu.

Kierownik Programu zachowuje ogólną odpowiedzialność za realizację również tych części Programu, których wykonanie powierzone zostało innym komórkom lub jednostkom organizacyjnym.

Kierownik Programu wykonuje swoje zadania przy pomocy Zespołu Zarządzającego Programem.

W skład Zespołu Zarządzającego wchodzi np. osoby, które uczestniczyły w procesie tworzenia RPS:

- a) Kierownik RPS pełniący funkcję Przewodniczącego Zespołu Zarządzającego;
- b) przedstawiciel Departamentu Edukacji i Sportu (DES);
- c) przedstawiciel Departamentu Społeczeństwa Informacyjnego i Informatyki (DISI);
- d) przedstawiciel Departamentu Turystyki i Promocji (DTP);
- e) przedstawiciel Departamentu Finansów (DF);
- f) przedstawiciel Departamentu Organizacji (DO);
- g) przedstawiciele departamentów UMWP właściwych w zakresie wdrażania programów operacyjnych współfinansowanych w ramach Polityki Spójności i innych polityk UE;
- h) przedstawiciel Koordynatora Strategii;
- i) przedstawiciel Agencji Rozwoju Pomorza S.A. oraz InnoBaltica Sp. z o.o.⁴²

Posiedzenia Zespołu Zarządzającego są zwoływane przez Kierownika Programu i odbywają się nie rzadziej niż raz w miesiącu.

Do zadań Zespołu Zarządzającego należy podejmowanie decyzji i działań związanych z bieżącym zarządzaniem Programem, w tym w szczególności:

- a) przygotowywanie projektów rocznych planów realizacji Programu i przedkładanie ich Zarządowi Województwa do akceptacji;
- b) realizacja celów Programu, w szczególności poprzez:

⁴² Zmiana dotychczasowej nazwy spółki BioBaltica Sp. z o.o.

- organizację procesu wykonania zobowiązań Samorządu Województwa i nadzór nad jego realizacją;
 - organizację procesu przygotowania i wdrożenia przedsięwzięć strategicznych i nadzór nad jego realizacją;
 - udział w przygotowaniu programów operacyjnych np. poprzez formułowanie propozycji w zakresie zapewnienia źródeł finansowania Programu, we współpracy z departamentami właściwymi np. programowania i wdrażania programów operacyjnych współfinansowanych w ramach Polityki Spójności i innych polityk UE na lata 2014–2020;
 - formułowanie propozycji w zakresie zapewnienia źródeł finansowania Programu, we współpracy z właściwymi jednostkami organizacyjnymi odpowiedzialnymi za zarządzanie innymi dostępnymi w województwie instrumentami finansowymi;
 - formułowanie propozycji do budżetu województwa i wieloletniej prognozy finansowej;
 - podejmowanie i realizacja działań służących egzekwowaniu i monitorowaniu oczekiwań wobec Rządu;
 - koordynacja prac wszystkich jednostek współpracujących w zakresie realizacji celów Programu;
- c) przygotowywanie rocznych raportów z realizacji Programu, zgodnie z trybem określonym w PSME i przedkładanie ich Zarządowi do akceptacji;
- d) okresowa ocena stopnia realizacji Programu, zgodnie z trybem określonym w PSME;
- e) przygotowywanie i uzasadnienie projektów zmian Programu i przedkładanie ich Zarządowi Województwa do akceptacji;
- f) współpraca z Koordynatorem Strategii w zakresie:
- przygotowywania i realizacji *Planów działań PSME*, w tym np. zgłaszanie, konsultowanie i realizacja działań (np. potrzeb badawczych, w tym ewaluacyjnych) lub projektów badawczych na potrzeby Programu;
 - przygotowania informacji o postępach realizacji Strategii oraz oceny realizacji Strategii, w zakresie wynikającym z Programu;
 - przygotowania projektów stanowisk negocjacyjnych na potrzeby negocjacji kontraktu terytorialnego oraz zintegrowanych porozumień terytorialnych, w zakresie wynikającym z zakresu tematycznego Programu;
- h) zarządzanie bazą informacyjną związaną z realizacją Programu w tym np. budowa bazy wskaźników oraz dostarczanie niezbędnych informacji na potrzeby PSME;
- i) wskazywanie przedstawicieli do prac w ramach grup i zespołów negocjacyjnych na potrzeby negocjowania i monitorowania realizacji zintegrowanych porozumień terytorialnych, w zakresie wynikającym z zakresu tematycznego Programu.

Kontrola Programu realizowana jest zgodnie z ogólnymi zasadami kontroli przyjętymi w UMWP.

Rada Programowa

W celu zapewnienia szerokiej koordynacji oraz uspołecznienia procesu realizacji polityki rozwoju, a także realizacji zasady partnerstwa, transparentności i partycypacji, Zespół Zarządzający współpracuje z Radą Programową.

Radzie Programowej przewodniczy członek Zarządu Województwa, a rolę jego zastępcy pełni Kierownik Programu, który organizuje pracę Rady oraz zapewnia niezbędną obsługę techniczną.

W skład Rady Programowej, oprócz przewodniczącego i wiceprzewodniczącego, wchodzi:

- a) przedstawiciele partnerów kluczowych wskazanych w Strategii, w tym partnerów społecznych i gospodarczych, np.:
 - przedsiębiorcy, organizacje przedsiębiorców i pracodawców;
 - klastry;
 - instytucje otoczenia biznesu;
 - organizacje pozarządowe;
 - jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne oraz spółki z udziałem JST;
 - związki i stowarzyszenia JST;
 - uczelnie i jednostki sfery B+R+I.
- b) przedstawiciele Sejmiku Województwa Pomorskiego;
- c) po jednym przedstawicielu Subregionalnych Zespołów Roboczych, powołanych w trakcie prac nad przygotowaniem Strategii;
- d) eksperci zewnętrzni specjalizujący się w problematyce: transferu technologii, innowacji, inteligentnych specjalizacji, klastrów i innych, w zależności od potrzeb;
- e) jeden przedstawiciel wskazany przez Zarząd Wojewódzkiego Forum Związków Zawodowych Województwa Pomorskiego.

Członkowie Rady Programowej są zapraszani do udziału w niej przez Przewodniczącego.

Rada Programowa spotyka się nie rzadziej niż raz na sześć miesięcy, lub częściej w miarę potrzeb, na posiedzeniach zwoływanych przez Przewodniczącego. W posiedzeniach Rady mogą brać udział członkowie Zespołu Zarządzającego w roli obserwatorów.

Rada Programowa pełni funkcje opiniodawcze. Obligatoryjnie, zaopiniowaniu przez Radę Programową podlegają:

- a) projekty rocznych planów wdrażania Programu;
- b) projekty rocznych raportów z realizacji Programu;
- c) projekty zmiany Programu.

Jednostki zaangażowane w realizację

Poniżej przedstawiono jednostki odpowiedzialne za realizację Programu:

Priorytet	Działanie	Jednostka odpowiedzialna za realizację
Priorytet 1.1. Innowacje i transfer wiedzy do gospodarki	Działanie 1.1.1. Innowacyjność w przedsiębiorstwach	DRG
	Działanie 1.1.2. Transfer wiedzy do gospodarki	DRG we współpracy z InnoBaltica Sp. z o.o.
	Działanie 1.1.3. Profesjonalizacja działalności przedsiębiorstw	DRG
Priorytet 1.2. Zewnętrzne powiązania gospodarcze	Działanie 1.2.1. Ekspansja zagraniczna przedsiębiorstw	ARP SA we współpracy z DRG
	Działanie 1.2.2. System pozyskiwania inwestycji zewnętrznych	ARP SA we współpracy z DRG
	Działanie 1.2.3. System promocji gospodarczej	DTP
Priorytet 1.3. Nowoczesne technologie informacyjno-komunikacyjne dla gospodarki	Działanie 1.3.1. Infrastruktura szerokopasmowego Internetu	DISI
	Działanie 1.3.2. Zastosowanie technologii informacyjno-komunikacyjnych	DISI
Priorytet 2.1. Ponadregionalna i międzynarodowa aktywność uczelni	Działanie 2.1.1. Atrakcyjna oferta uczelni	DRG
	Działanie 2.1.2. Współpraca międzyuczelniana	DRG
	Działanie 2.1.3. Koordynacja polityki stypendialnej	DES we współpracy z DRG
Priorytet 2.2. Kształcenie dla potrzeb gospodarki	Działanie 2.2.1. Współpraca pracodawców i uczelni	DRG
	Działanie 2.2.2. Kształcenie zawodowe w subregionach	DRG

Główne zadania ww. jednostek obejmą np.:

- realizacja zadań wynikających z rocznych planów wdrażania Programu;
- zapewnienie prawidłowej i terminowej realizacji zobowiązań SWP;
- udział w realizacji zidentyfikowanych przedsięwzięć strategicznych;
- udział w przygotowaniu rocznych raportów z realizacji Programu;
- udział w Zespole Zarządzającym i Radzie Programowej Programu.

2. KOORDYNACJA Z POZOSTAŁYMI RPS

Zgodnie z *Planem zarządzania SRWP*⁴³ za zapewnienie spójności oraz komplementarności przygotowania Programów oraz koordynację ich realizacji odpowiada Zespół Sterujący Strategią.

Do kluczowych zadań Zespołu związanych z koordynacją pomiędzy Programami należy zaliczyć:

1. okresową analizę i ocenę realizacji Programów;
2. formułowanie propozycji zmian w treści Programów;
3. formułowanie rekomendacji o charakterze horyzontalnym;
4. określenie standardów dotyczących realizacji Programów.

RPS w zakresie rozwoju gospodarczego		Punkty styeczne z pozostałymi RPS		
Priorytet	Działanie	Akronim	Priorytet	Działanie
Priorytet 1.1. Innowacje i transfer wiedzy do gospodarki	Działanie 1.1.1. Innowacyjność w przedsiębiorstwach	RPS w zakresie atrakcyjności kulturalnej i turystycznej	Priorytet 2.3 Rozpoznawalny turystyczny wizerunek regionu	Działanie 2.3.1 Kreowanie marki „Pomorskie”
Priorytet 1.2 Zewnętrzne powiązania gospodarcze	Działanie 1.2.3 System promocji gospodarczej			
Priorytet 1.1. Innowacje i transfer wiedzy do gospodarki	Działanie 1.1.1. Innowacyjność w przedsiębiorstwach	RPS w zakresie aktywności zawodowej i społecznej	Priorytet 1.2 Fundamenty przedsiębiorczości	Działanie 1.2.2. Rozwój mikro i małych przedsiębiorstw
Priorytet 1.1. Innowacje i transfer wiedzy do gospodarki	Działanie 1.1.2. Transfer wiedzy do gospodarki	RPS w zakresie aktywności zawodowej i społecznej	Priorytet 1.2 Fundamenty przedsiębiorczości	Działanie 1.2.1 Inicjowanie przedsiębiorczości
			Priorytet 3.1 Edukacja na rzecz rozwoju i zatrudnienia	Działanie 3.1.3 Atrakcyjne szkolnictwo zawodowe
Priorytet 2.1 Ponadregionalna i międzynarodowa aktywność uczelni	Działanie 2.1.3 Koordynacja polityki stypendialnej	RPS w zakresie aktywności zawodowej i społecznej	Priorytet 3.2. Indywidualne ścieżki edukacji	Działanie 3.2.1 Zdolni w edukacji
Priorytet 2.2 Kształcenie dla potrzeb	cały zakres interwencji	RPS w zakresie aktywności	Priorytet 1.3 Adaptacja do zmian rynku pracy	cały zakres interwencji

⁴³ Uchwała Zarządu Województwa Pomorskiego nr 1389/199/12 z dnia 29 listopada 2012r.

gospodarki		zawodowej i społecznej	Priorytet 3.1 Edukacja na rzecz rozwoju i zatrudnienia	Działanie 3.1.3 Atrakcyjne szkolnictwo zawodowe
Priorytet 2.2 Kształcenie dla potrzeb gospodarki	Działanie 2.2.1 Współpraca pracodawców i uczelni	RPS w zakresie aktywności zawodowej i społecznej	–	Zobowiązanie: Stworzenie regionalnego systemu monitorowania losów absolwentów na każdym etapie kształcenia
Priorytet 2.1 Ponadregionalna i międzynarodowa aktywność uczelni	cały zakres interwencji	RPS w zakresie ochrony zdrowia	Priorytet 3.1. Specjalistyczna kadra medyczna	Działanie 3.1.2. Pozyskiwanie specjalistycznej kadry medycznej w dziedzinach deficytowych
Priorytet 2.2. Kształcenie dla potrzeb gospodarki	cały zakres interwencji	RPS w zakresie ochrony zdrowia	Priorytet 3.1. Specjalistyczna kadra medyczna	Działanie 3.1.2. Pozyskiwanie specjalistycznej kadry medycznej w dziedzinach deficytowych
Priorytet 1.1. Innowacje i transfer wiedzy do gospodarki	Działanie 1.1.1. Innowacyjność w przedsiębiorstwach	RPS w zakresie transportu	Priorytet 1.2 Wysoka jakość usług transportu zbiorowego i jego promocja	Działanie 1.2.2 Rozwój innowacyjnych systemów poprawiających konkurencyjność i bezpieczeństwo publicznego transportu zbiorowego
Priorytet 1.1. Innowacje i transfer wiedzy do gospodarki	Działanie 1.1.1. Innowacyjność w przedsiębiorstwach	RPS w zakresie energetyki i środowiska	Priorytet 1.2 Zwiększenie wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych	Działanie 1.2.1 Poprawa efektywności energetycznej i poszanowania energii w budownictwie mieszkaniowym, w budynkach publicznych oraz w sektorze przedsiębiorstw
			Priorytet 1.3 Zwiększenie wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych	Działanie 1.3.1. Rozwój źródeł odnawialnych

3. PROCEDURA AKTUALIZACJI

Aktualizacja Programu może być podjęta przez Zarząd Województwa w każdym czasie z inicjatywy własnej lub na uzasadniony wniosek Kierownika Programu zaopiniowany przez Radę Programową.

Uzasadnienie podjęcia aktualizacji może w szczególności odwoływać się do wniosków i rekomendacji wynikających z okresowych ocen stopnia realizacji Programu lub do rekomendacji Zespołu Sterującego Strategią.

Procedura aktualizacji Programu jest analogiczna jak w przypadku jego przyjmowania.

Zarząd Województwa może – na wniosek Kierownika Programu zaopiniowany przez Radę Programową – podjąć decyzję o uproszczonej ścieżce aktualizacji Programu.⁴⁴ Aktualizacja taka może dotyczyć następujących kwestii:

- a) zmiana statusu przedsięwzięcia strategicznego z „potencjalnego” na „pełnoprawny”;
- b) aktualizacja szczegółowego opisu przedsięwzięć strategicznych lub potencjalnych przedsięwzięć strategicznych w załączniku do Programu;
- c) korekta wskaźników monitorowania w zakresie definicji, sposobu pozyskiwania danych oraz wartości, z zastrzeżeniem utrzymania zakładanych efektów realizacji Programu;
- d) dostosowanie opisu do ewentualnych zmian organizacyjnych w jednostkach podległych Samorządowi Województwa Pomorskiego;
- e) korekta i doprecyzowanie zapisów rodzących wątpliwości interpretacyjne na etapie stosowania Programu;
- f) korekta ewidentnych pomyłek pisarskich i błędów edycyjnych.

4. ZASADY I WARUNKI WYKORZYSTANIA ZINTEGROWANYCH POROZUMIENÍ TERYTORIALNYCH

Jedną z form realizacji RPS są Zintegrowane Porozumienia Terytorialne (ZPT). Są one adresowane do miejskich obszarów funkcjonalnych i stanowią negocjacyjne narzędzie selekcji i realizacji przedsięwzięć istotnych dla rozwoju regionu. Harmonijny rozwój miejskich obszarów funkcjonalnych uzależniony jest od koordynacji działań wielu podmiotów, co wymaga podejścia partnerskiego i negocjacyjnego.

Program wnosi wkład w identyfikację wstępnej tematycznej oferty wsparcia adresowanej do poszczególnych typów miejskich obszarów funkcjonalnych, w ramach priorytetów, działań i typów przedsięwzięć objętych jego zakresem przedmiotowym.

Ustalenia wynikające z Programu, wraz z ustaleniami zawartymi w pozostałych RPS, stanowiąc będą punkt wyjścia dla przygotowania stanowiska negocjacyjnych samorządu województwa wobec partnerów reprezentujących poszczególne obszary funkcjonalne.

⁴⁴ Może ona polegać na odstąpieniu od konsultacji społecznych lub od oceny ex-ante lub od strategicznej oceny oddziaływania na środowisko.

W celu identyfikacji obszarów tematycznych Programu wchodzących w zakres oferty wsparcia adresowanej do poszczególnych typów obszarów funkcjonalnych oraz określenia stopnia, w jakim poszczególne obszary tematyczne wdrażane będą w formule ZPT wzięto pod uwagę:

- zakres problemowy oraz lokalizację Obszarów Strategicznej Interwencji w relacji do lokalizacji poszczególnych typów miejskich obszarów funkcjonalnych;
- ustalenia zawarte w Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020 w Rozdziale IV. *Wyzwania i cele*, pkt. C *Terytorialne ukierunkowanie Strategii wobec głównych obszarów funkcjonalnych*;
- stopień, w jakim skuteczne wdrażanie poszczególnych obszarów tematycznych Programu wymaga partnerskiej i ponadsektorowej współpracy w ramach zwartych obszarów funkcjonalnych, przekraczających granice pojedynczych jednostek samorządu terytorialnego;
- stopień, w jakim wdrażanie poszczególnych obszarów tematycznych Programu wymaga zintegrowanego podejścia, pozwalającego na łączenie różnych źródeł i form wsparcia na obszarze poszczególnych miejskich obszarów funkcjonalnych;
- specyfikę problemów charakterystycznych dla poszczególnych typów miejskich obszarów funkcjonalnych.

Zasadnicza oferta negocjacyjna SWP będzie dotyczyć w szczególności obszarów tematycznych wymienionych poniżej jako rekomendowane do objęcia podejściem terytorialnym w formule ZPT.

W uzasadnionych przypadkach i przy spełnieniu dodatkowych warunków przedmiotem negocjacji będą mogły być również inne obszary tematyczne. W szczególności, inne obszary tematyczne będą mogły być rozpatrywane (na podstawie analizy konkretnych propozycji przedsięwzięć):

- w kontekście projektów zintegrowanych, które udowodnią swoją wartość dodaną wynikającą ze współpracy wielu partnerów w danym obszarze tematycznym;
- w kontekście działań mogących stanowić wkład do projektów systemowych o zasięgu regionalnym, a jednocześnie organizujących współpracę w ramach obszaru funkcjonalnego.

Indykacyjny wykaz obszarów tematycznych Programu, adresowanych do odpowiednich typów obszarów funkcjonalnych i rekomendowanych do wdrażania w formule ZPT jest następujący:

Typ obszaru funkcjonalnego	Rekomendowane obszary tematyczne
Obszar Metropolitalny Trójmiasta	Transfer wiedzy do gospodarki (Działanie 1.1.2). Zastosowanie technologii informacyjno-komunikacyjnych (Działanie 1.3.2). Atrakcyjna oferta uczelni (Działanie 2.1.1) w zakresie tworzenia i promocji oferty uczelni, w tym ukierunkowanej międzynarodowo. Współpraca międzyuczelniana (Działanie 2.1.2) w zakresie tworzenia nowych i dostosowywanie istniejących wydziałów międzyuczelnianych, kierunków interdyscyplinarnych oraz instytutów do potrzeb gospodarki. Współpraca pracodawców i uczelni (Działanie 2.2.1), w tym w zakresie systemu monitorowania losów absolwentów uczelni.

<p>Obszar funkcjonalny Słupska</p>	<p>Transfer wiedzy do gospodarki (Działanie 1.1.2). Zastosowanie technologii informacyjno-komunikacyjnych (Działanie 1.3.2). Atrakcyjna oferta uczelni (Działanie 2.1.1) w zakresie tworzenia i promocji oferty uczelni, w tym ukierunkowanej międzynarodowo. Współpraca międzyuczelniana (Działanie 2.1.2) w zakresie tworzenia nowych i dostosowywanie istniejących wydziałów międzyuczelnianych, kierunków interdyscyplinarnych oraz instytutów do potrzeb gospodarki. Współpraca pracodawców i uczelni (Działanie 2.2.1), w tym w zakresie systemu monitorowania losów absolwentów uczelni Kształcenie zawodowe w subregionach (Działanie 2.2.2.).</p>
<p>Obszary funkcjonalne pozostałych miast o znaczeniu subregionalnym</p>	<p>Zastosowanie technologii informacyjno-komunikacyjnych (Działanie 1.3.2). Kształcenie zawodowe w subregionach (Działanie 2.2.2) – w odniesieniu do ośrodków Chojnice – Człuchów i Kwidzyn.</p>

5. RAMY FINANSOWE

Realizacja celów Programu finansowana będzie z następujących źródeł:

a) środki publiczne krajowe, np.:

- budżetu Samorządu Województwa Pomorskiego i samorządowych jednostek organizacyjnych;
- budżety jednostek samorządu terytorialnego i ich spółek;
- budżetu jednostek oraz form organizacyjno-prawnych sektora finansów publicznych;
- budżetu państwa, Programu „Inwestycje Polskie”.

b) środki publiczne zagraniczne, np.:

- pochodzące z Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Pomorskiego na lata 2014–2020 (RPO WP);
- pochodzące z Wspólnej Polityki Rolnej i Rybackiej;
- inne zagraniczne instrumenty finansowe, w tym Norweski Mechanizm Finansowy, Mechanizm Europejskiego Obszaru Gospodarczego (EOG) oraz Program Ramowy Horyzont 2020;
- pochodzące z krajowych programów operacyjnych.

c) środki prywatne, w tym w systemie partnerstwa publiczno-prywatnego.

Szacunkowa wartość środków dostępnych na realizację Programu wyniesie **7,732 mld zł**.

Szacunkowy podział środków na poszczególne priorytety i cele szczegółowe przedstawia tabela.

Priorytet	Udział priorytetu w całkowitym budżecie RPS	
	%	mln zł
Priorytet 1.1. Innowacje i transfer wiedzy do gospodarki ⁴⁵	45	3 479,4
Priorytet 1.2. Zewnętrzne powiązania gospodarcze	20	1 546,4
Priorytet 1.3. Nowoczesne technologie informacyjno-komunikacyjne dla gospodarki	10	773,2
Cel szczegółowy 1	75	5 799
Priorytet 2.1. Ponadregionalna i międzynarodowa aktywność uczelni	10	773,2
Priorytet 2.2. Kształcenie dla potrzeb gospodarki	15	1159,8
Cel szczegółowy 2	25	1 933
RAZEM	100	7 732
w tym:		
krajowe środki publiczne	29,2	2 258
zagraniczne środki publiczne	70,8	5 473

Łączna wartość ww. środków określa możliwe do zmobilizowania publiczne wydatki rozwojowe w zakresie tematycznym programu. Kwota ta nie wynika zatem ze zobowiązań finansowych podjętych przez podmioty zaangażowane w realizację Programu.

Łączną wartość zobowiązań Samorządu Województwa Pomorskiego wynikających ze SRWP 2020, a realizowanych w ramach Programu szacuje się na **292 mln zł**.

Cel szczegółowy	Zobowiązanie	Wartość zobowiązań w całkowitym budżecie RPS	
		%	mln zł
Cel szczegółowy 1 Efektywne przedsiębiorstwa	1. Rozwój systemu obsługi nowych i działających w regionie inwestorów (w tym obsługi przed i po inwestycyjnej).	2,59	200
	2. Stworzenie regionalnego systemu promocji gospodarczej.	0,39	30
	3. Stworzenie regionalnego systemu wsparcia eksportu.	0,52	40
Łącznie		3,5	270
Cel szczegółowy 2 Konkurencyjne szkolnictwo	1. Przygotowanie i wypromowanie, z udziałem kluczowych pomorskich uczelni, kompleksowej oferty dla studentów zagranicznych oraz oferty wspierającej zatrudnienie zagranicznych	0,19	15 ⁴⁶

⁴⁵ Ramy finansowe określające dostępne środki na badania i innowacje znajdują się w Załączniku nr 2.

⁴⁶ W tym 12 mln na realizację przedsięwzięcia strategicznego Study in Pomorskie.eu.

wyższe	naukowców.		
	2. Koordynacja dostępnych w regionie instrumentów polityki stypendialnej i ich dostosowanie do potrzeb związanych z umiędzynarodowieniem uczelni wyższych oraz wspieraniem oferty studiów na kierunkach powiązanych z branżami o największym potencjale rozwoju ⁴⁷ .	0,03	2
	3. Realizacja, we współpracy z istniejącymi instytucjami edukacyjnymi, samorządami lokalnymi oraz przedsiębiorcami, przedsięwzięć prowadzących do przekształcenia trzech najbardziej oddalonych od Trójmiasta ośrodków ponadlokalnych w subregionalne centra kształcenia zawodowego na poziomie wyższym.	0,06	5
Łącznie		0,28	22
RAZEM		≈ 3,8	292

W ramach RPS RG zidentyfikowano cztery przedsięwzięcia strategiczne o szacunkowej łącznej wartości na poziomie **1 602 mln zł** oraz dwa potencjalne przedsięwzięcia strategiczne o szacunkowej łącznej wartości na poziomie **133 mln zł**.

Priorytet	Przedsięwzięcia strategiczne	Wartość całkowita przedsięwzięć (mln zł)	Udział środków budżetu SWP (mln zł)
Priorytet 1.1.	1. Pomorski Trójkąt Wiedzy	1 350	0
Priorytet 1.2.	1. Pomorski Broker Eksportowy	40 ⁴⁸	5
	2. Invest in Pomerania	200 ⁴⁹	0
Cel szczegółowy 1		1 590	5
Priorytet 2.1	1. Study in Pomorskie.eu	12 ⁵⁰	5
Cel szczegółowy 2		12	5
SUMA	4	1 602	10

⁴⁸ Wartość przedsięwzięcia strategicznego została uwidoczniiona także w kosztach realizacji zobowiązania Stworzenie regionalnego systemu wsparcia eksportu.

⁴⁹ Wartość przedsięwzięcia strategicznego została uwidoczniiona także w kosztach realizacji zobowiązania Rozwój systemu obsługi nowych i działających w regionie inwestorów (w tym obsługi przed i po inwestycyjnej).

⁵⁰ Wartość przedsięwzięcia strategicznego została uwidoczniiona także w kosztach realizacji zobowiązania Przygotowanie i wypromowanie, z udziałem kluczowych pomorskich uczelni, kompleksowej oferty dla studentów zagranicznych oraz oferty wspierającej zatrudnienie zagranicznych naukowców.

6. SYSTEM MONITOROWANIA I OCENY REALIZACJI

Proces monitorowania i oceny Programu będzie elementem PSME. Zgodnie ze *Szczegółową koncepcją działania PSME*⁵¹, obejmie wykorzystanie szeregu narzędzi służących do opracowania raportów z realizacji i raportów ewaluacyjnych Programu.

Podstawowymi narzędziami monitorowania realizacji Programu będą:

- a) baza informacji i wskaźników określonych na poziomie celu głównego, celów szczegółowych i priorytetów z roczną (co do zasady) częstotliwością pomiaru. Każdy wskaźnik oprócz wartości będzie zawierać metrykę obejmującą definicję, jednostkę pomiaru, częstotliwość pomiaru i źródło danych.
- b) badania, ewaluacje, opracowania studialne, ekspertyzy, analizy, służące zaspokojeniu potrzeb informacyjnych związanych z monitorowaniem i ewaluacją Programu. Jeśli w wyniku badania sformułowano rekomendacje, ich wdrażanie podlega procedurze zarządzania rekomendacjami opisaną w *Szczegółowej koncepcji działania PSME*.

Za uruchomienie i funkcjonowanie bazy wskaźników i informacji odpowiada Kierownik Programu.

Podstawą monitorowania i ewaluacji Programu będą raporty z realizacji Programu. Zakłada się, że będą one zawierać stały zakres informacji, w tym obejmą np.:

- a) analizę trendów społeczno-gospodarczych zachodzących w województwie, w zakresie wynikającym z Programu;
- b) narzędzia realizacji Programu;
- c) ocenę postępu realizacji celów i priorytetów Programu;
- d) analizę zmian wartości założonych wskaźników;
- e) analizę rzeczowo-finansową podjętych przedsięwzięć; ocenę stopnia zaawansowania oraz efektów projektów realizowanych w ramach Programu;
- f) ocenę postępu realizacji zobowiązań SWP w zakresie Programu, wynikających ze SRWP 2020;
- g) wnioski dotyczące istotnych problemów zidentyfikowanych w trakcie realizacji Programu;
- h) rekomendacje w zakresie planowanych działań.

Raporty z realizacji Programu będą sprawozdaniami sporządzanymi raz w roku, za które odpowiedzialny będzie Kierownik RPS⁵². Raporty będą przekazywane Koordynatorowi Strategii nie później niż przed końcem I połowy bieżącego roku, za rok poprzedni. Oprócz informacji obejmujących miniony rok, powinny odnosić się również do danych z poprzednich raportów tak, aby możliwa była ocena postępów Programu od początku jego realizacji.

⁵¹ Uchwała Zarządu Województwa Pomorskiego nr 290/232/13 z dnia 21 marca 2013 r.

⁵² Na podstawie Zarządzenia Marszałka Województwa Pomorskiego Nr 47/12 z dnia 6 grudnia 2012 r.

Ważną rolę w procesie wdrażania Programu będą odgrywały badania ewaluacyjne, których wyniki, wraz z ewentualnymi rekomendacjami, będą przedstawione w raportach z ewaluacji Programu. Będą one dotyczyć w szczególności sprawności systemu wdrażania Programu, wpływu jego realizacji na rozwój regionu i osiągnięcie celów SRWP 2020.

Raporty z realizacji Programu oraz raporty ewaluacyjne Programu, będą przyjmowane zgodnie z trybem określonym w *Szczegółowej koncepcji działania PSME*.

Analizy, opracowania, badania (w tym ewaluacyjne) oraz inne przedsięwzięcia wspierające monitorowanie i ocenę realizacji Programu, będą zgłaszane do planów działań PSME, ściśle powiązanych z budżetem województwa pomorskiego, a w przypadku działań wieloletnich również z Wieloletnią Prognozą Finansową.

W związku z finansowaniem Programu skorelowanym z funduszami UE w latach 2014–2020, w monitorowanie i ewaluację programu oprócz departamentów wiodących i współpracujących, zaangażowane będą również departamenty właściwe np. programowania i wdrażania programów operacyjnych współfinansowanych w ramach Polityki Spójności i innych polityk UE na lata 2014–2020, a także departamenty właściwe np. finansów i organizacji.

IV. ZAŁĄCZNIKI

ZAŁĄCZNIK 1. CHARAKTERYSTYKA PRZEDSIĘWZIĘĆ STRATEGICZNYCH

Przedsięwzięcia strategiczne:

Tytuł	Invest in Pomerania
Jednostka odpowiedzialna za realizację	Agencja Rozwoju Pomorza S.A.
Cel	Rozbudowa i usprawnienie systemu obsługi i przyciągania inwestycji, obejmującego całe województwo pomorskie. Przewiduje się awans województwa pomorskiego do pierwszej szóstki polskich regionów o największej liczbie bezpośrednich inwestycji zagranicznych przyciągniętych w okresie realizacji przedsięwzięcia.
Zakres	<ol style="list-style-type: none">1. Analiza Lokalizacyjna obejmująca ocenę możliwych lokalizacji parków przemysłowych i terenów inwestycyjnych oraz analiza uwarunkowań w zakresie pomocy publicznej.2. Promocja inwestycyjna regionu (np. udział w imprezach targowo-wystawienniczych, konferencjach, misjach gospodarczych, wizytach zagranicznych, zaangażowanie obecnych w regionie inwestorów do promowania regionu).3. Obsługa projektów inwestycyjnych (np. zbieranie i przetwarzanie danych, opracowywanie raportów, obsługa wizyt inwestorów w regionie).4. Inicjowanie projektów na rzecz zwiększania atrakcyjności inwestycyjnej regionu (np.: szkolenia dla pracowników inwestora, uruchomienie nowych programów kształcenia, budowanie partnerstw, organizacja w regionie wydarzeń o charakterze gospodarczym itp.).5. Uruchomienie regionalnego funduszu dysponującego środkami na rzecz np. przygotowania (w tym uzbrojenia) terenów inwestycyjnych, tworzenia stref przemysłowych, subsydiowania zatrudnienia, uruchomienia programu stypendialnego związanego z relokacją pracowników, dysponującego możliwością przyznawania grantów dla inwestycji zewnętrznych kluczowych dla regionu (w tym dla reinwestycji).6. Uzbrojenie terenów inwestycyjnych i stref przemysłowych.
Okres realizacji	2014 – 2020
Orientacyjna wartość całkowita przedsięwzięcia	200 mln zł
Główne źródła finansowania	– RPO WP; – środki z krajowych programów operacyjnych na lata 2014–2020; – środki prywatne.

Tytuł	Pomorski Broker Eksportowy
Jednostka odpowiedzialna za realizację	Agencja Rozwoju Pomorza S.A. – lider. Skład partnerstwa zostanie dookreślony na etapie realizacji

	przedsięwzięcia.
Cel	Zwiększenie udziału pomorskich przedsiębiorstw w rynkach zagranicznych. Przewiduje się co najmniej utrzymanie województwa pomorskiego w gronie pięciu polskich regionów o największym udziale eksportu w eksporcie krajowym.
Zakres	<ol style="list-style-type: none"> 1. Wylonienie kluczowych branż i kierunków zbytu – przeprowadzenie analizy rynkowej. 2. Stworzenie kompleksowego narzędzia wsparcia ekspansji międzynarodowej firm obejmującego np.: kojarzenie partnerów biznesowych, uruchomienie platformy partnerów „Klub Eksportera”, tworzenie i współpraca z branżowymi centrami eksportowymi, zagranicznymi przedstawicielstwami samorządowymi i pomoc doradcza dla przedsiębiorstw, dofinansowane usługi doradcze oraz usługi związane z obsługą eksportu, zbudowanie sieci kontaktów na strategicznych rynkach, itp. 3. Finansowanie działań ukierunkowanych na zwiększenie udziału przedsiębiorstwa w rynkach zagranicznych, w tym dofinansowanie wizyt studyjnych i misji gospodarczych, udziału w imprezach targowo-wystawienniczych, analiz rynku, utworzenia wspólnej oferty produktowej.
Okres realizacji	2014 – 2020
Orientacyjna wartość całkowita przedsięwzięcia	40 mln zł
Główne źródła finansowania	<ul style="list-style-type: none"> – RPO WP; – środki z krajowych programów operacyjnych na lata 2014–2020; – środki prywatne.

Tytuł	Pomorski Trójkąt Wiedzy (P3W)
Jednostka odpowiedzialna za realizację	InnoBaltica Sp. z o.o. Partnerzy: Samorząd Województwa Pomorskiego, Gmina Miasta Gdańska, Gmina Miasta Gdyni, Politechnika Gdańska, Uniwersytet Gdański, Gdański Uniwersytet Medyczny oraz przedsiębiorstwa – członkowie konsorcjów.
Cel	Zapewnienie wysokiej klasy zaplecza badawczego dla branż o największym potencjale rozwoju/inteligentnych specjalizacji, służących opracowaniu i wdrażaniu nowych technologii/produktów będących w stanie konkurować na rynkach europejskich i światowych.
Zakres	<p>Na pakiet Pomorski Trójkąt Wiedzy (P3W) składają się cztery projekty będące konglomeratem inicjatyw trzech pomorskich uczelni w obszarach ważnych dla gospodarki i rozwoju regionu – biotechnologii i medycyny, „SMART City”, wydobywania surowców energetycznych oraz badań nad wykorzystaniem Bałtyku. Przedsięwzięcie obejmuje trzy projekty zgłoszone do aktualizacji Polskiej Mapy Drogowej Infrastruktury Badawczej w marcu 2013 roku, tj.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Centrum Badawcze Nowych Technologii dla Profilaktyki i Leczenia Chorób Cywilizacyjnych i Okresu Starzenia (CCCOS), 2. Centrum Zastosowań Innowacyjnych Technologii w Inteligentnych Aglomeracjach Miejskich (SmartLab), 3. Laboratorium Ropy i Gazu – LabRiG,

	<p>4. Narodowe Centrum Badań nad Bałtykiem – NCBB.</p> <p>Wymienione projekty polegają na budowie i integracji kluczowej infrastruktury naukowej i badawczej oraz działań inwestycyjnych trzech uczelni Pomorza. Wspomniana infrastruktura zapewni możliwość zrealizowania projektów naukowych i badawczych, opracowanych wspólnie przez przedsiębiorstwa i uczelnie, które posłużą dalszemu rozwojowi nowych technologii, usług i produktów w obszarach o największym potencjale rozwoju.</p> <p>Posiadanie nowoczesnej infrastruktury badawczej umożliwi udział w strategicznych i międzynarodowych projektach badawczych wysokiej klasy.</p>
Okres realizacji	lipiec 2015 ⁵³ – grudzień 2019
Orientacyjna wartość całkowita przedsięwzięcia	1 350 mln zł
Główne źródła finansowania	<ul style="list-style-type: none"> – krajowe programy operacyjne na lata 2014–2020, w szczególności PO IR [Polska Mapa Drogowa Infrastruktury Badawczej]; – budżet państwa; – środki jednostek sektora finansów publicznych (uczelnie publicznych Uniwersytet Gdański, Politechnika Gdańska i Gdański Uniwersytet Medyczny).

Tytuł	Study in Pomorskie.eu
Jednostka odpowiedzialna za realizację	<p>Samorząd Województwa Pomorskiego (DRG) jako koordynator na etapie inicjowania i opracowania mechanizmu realizacji przedsięwzięcia (grupy projektów) w ramach realizacji zobowiązania SWP. Wybór ostatecznego lidera i koordynatora przedsięwzięcia stanowi jeden z etapów realizacji zobowiązania SWP.</p> <p>Partnerzy kluczowi:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Szkoły wyższe z Obszaru Metropolitalnego Trójmiasta oraz Miasta Słupska; 2. Jednostki samorządu terytorialnego (gminy: Gdańsk, Sopot, Gdynia, Słupsk), ich jednostki organizacyjne oraz spółki z udziałem JST; 3. Związki i stowarzyszenia JST; 4. Instytucje Otoczenia Biznesu; 5. Przedsiębiorcy, izby gospodarcze i organizacje przedsiębiorców; 6. Organizacje pozarządowe, w tym organizacje studenckie. <p>A także placówki dyplomatyczne i konsularne Polski na świecie oraz zagraniczne ambasady i konsulaty ulokowane lub akredytowane w Polsce, władze państwowe (Pomorski Urząd Wojewódzki).</p>
Cel	<p>Wspólna inicjatywa szkół wyższych, konstruowana na wzór mechanizmu <i>Study in Pomerania</i>, tj. systemowe rozwiązanie obejmujące:</p> <ul style="list-style-type: none"> - stworzenie spójnej i efektywnej promocji pomorskich uczelni w zakresie oferty dydaktycznej i pozadydaktycznej; - stworzenie platformy informacyjnej o pozycji naukowej i potencjale badawczym uczelni oraz atrakcyjności pomorskich miast, Obszaru

⁵³ Projekty składające się na P3W zostały zgłoszone do Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w procesie aktualizacji Polskiej Mapy Drogowej Infrastruktury Badawczej w marcu 2013 roku.

	<p>Metropolitalnego Trójmiasta i województwa;</p> <ul style="list-style-type: none"> - zmiana wizerunku województwa jako miejsca przyjaznego obcokrajowcom, umożliwiającego studia na wysokim poziomie, poprawa jakości obsługi studentów i pracowników z zagranicy; - zwiększenie powiązań sieciowych uczelni na poziomie województwa i poza nim, intensyfikacja współpracy badawczej, rozwojowej, wdrożeniowej i społeczno-kulturalnej, organizacja wspólnych przedsięwzięć przez pomorskie uczelnie (np. udział w imprezach targowo-wystawienniczych, konferencjach).
Zakres	<p>Grupa projektów wynikająca z przeglądu i inwentaryzacji działań niezbędnych do realizacji zobowiązania SWP dotycząca głównie:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Budowania kompetencji uczelni w zakresie profesjonalizacji obsługi obcojęzycznych: studentów, doktorantów, pracowników naukowych i naukowo-dydaktycznych, wykładowców: <ul style="list-style-type: none"> – wypracowanie standardu i opracowanie modelu szkolenia (zarówno językowego jak i z zakresu edukacji, rozwoju kompetencji międzykulturowych, w tym wykorzystanie social media itp.), pilotaż pakietu szkoleń; – szkolenia dla kadry kierowniczej w zakresie zarządzania programami międzynarodowymi; – opracowanie procedury/wytycznych w zakresie zatrudniania zagranicznych wykładowców/naukowców. 2. Wypracowania wspólnej, aktualnej oferty edukacyjnej i pobytovej poprzez np. zlecenie i realizację działań na rzecz zwiększenia atrakcyjności studiowania w województwie pomorskim, modyfikację i uruchamianie nowych programów kształcenia, wprowadzanie e-learningu, budowanie partnerstw/włączanie w międzynarodowe sieci współpracy międzyuczelnianej. 3. Przystosowania/adaptacji kulturowej dla cudzoziemców poprzez np. inicjowanie i organizacja wspólnych dla studentów zagranicznych ze wszystkich pomorskich uczelni wydarzeń, wspólne działania związane z nauczaniem języka polskiego i promocją wartości kultury polskiej, promocji miast i regionu wśród obcokrajowców (jeden model/wspólny ośrodek dla wszystkich uczelni). 4. Gromadzenia, dystrybucji informacji o aktualnej ofercie edukacyjnej i pobytovej poszczególnych uczelni, dostępnych stypendiach i programach stażowych (powiązanie z <i>Pomorska Oferta Naukową/Dydaktyczną</i> online). 5. Prowadzenia wspólnych działań promocyjnych pomorskich uczelni; dystrybucja informacji o pozycji naukowej, potencjale badawczym pomorskich uczelni.
Okres realizacji	2013–2020
Orientacyjna wartość całkowita przedsięwzięcia	12 mln zł
Główne źródła finansowania	<ul style="list-style-type: none"> – RPO WP; – środki z krajowych programów operacyjnych na lata 2014–2020; – środki z budżetów pomorskich uczelni.

Potencjalne przedsięwzięcia strategiczne:

Tytuł	Centrum Innowacji
Jednostka odpowiedzialna za realizację	InnoBaltica Sp. z o.o. Partnerzy: Samorząd Województwa Pomorskiego, Gmina Miasta Gdańska, Gmina Miasta Gdyni, Politechnika Gdańska, Uniwersytet Gdański, Gdański Uniwersytet Medyczny.
Cel	Skoordynowanie działań proinnowacyjnych na poziomie województwa i położenie nacisku na inspirowanie i animowanie współpracy pomiędzy uczelniami i przedsiębiorstwami. Podniesienie jakości i liczby projektów badawczo-wdrożeniowych. Poprzez zapewnienie wzrostu zaufania i intensyfikacji współpracy między kluczowymi partnerami w regionie, dobrego klimatu innowacyjnego, a także stymulowanie aktywności i kreatywności pomorskiego środowiska akademickiego w zakresie współpracy z gospodarką.
Zakres	Podniesienie efektywności przedsięwzięć proinnowacyjnych samorządu regionalnego poprzez uruchomienie <i>Centrum Innowacji</i> a w nim zorganizowanych i komplementarnych działań wspierających podmioty na każdym z etapów procesu innowacyjnego, tj.: <ol style="list-style-type: none"> 1. Stworzenie regionalnego centrum informacji na temat inicjatyw innowacyjnych wychodzących ze strony nauki, przedsiębiorstw oraz władz samorządowych i instytucji otoczenia biznesu, w tym klastrów (funkcja brokera technologii). 2. Inspirowanie projektów. 3. Animowanie partnerstw na rzecz realizacji projektów badawczo-wdrożeniowych. 4. Dyfuzja efektów projektów (znajdowanie odbiorców produktów, usług). 5. Wykształcenie sieci liderów procesów innowacyjnych. 6. Opracowanie zasad uruchomienia i uruchomienie <i>Vouchera badawczego</i>. 7. Utworzenie narzędzi realizacji ww. działań, w tym bazy informacji np. o oferowanych technologiach i ekspertach, dostępnych urządzeniach i laboratoriach, zapotrzebowania na innowacje od strony przedsiębiorstw (<i>Pomorska Oferta Naukowa/Dydaktyczna online</i>). <p>Z wiedzy skupionej w <i>Centrum Innowacji</i> korzystać będą regionalne i pozaregionalne podmioty, zainteresowane rozwojem opartym o innowacje, w tym również potencjalni inwestorzy zagraniczni (komplementarnie z przedsięwzięciem strategicznym <i>Invest in Pomerania</i>).</p>
Okres realizacji	czerwiec 2015 – grudzień 2020
Orientacyjna wartość całkowita przedsięwzięcia	43 mln zł (w tym 23 mln zł <i>Voucher badawczy</i>)
Główne źródła finansowania	– RPO WP; – środki z krajowych programów operacyjnych na lata 2014–2020 (<i>Voucher badawczy</i>); – budżet SWP; – budżety JST;

	– środki jednostek sektora finansów publicznych (pomorskich uczelni publicznych).
--	---

Tytuł	Bałtycki Węzeł Wiedzy i Przedsiębiorczości
Jednostka odpowiedzialna za realizację	InnoBaltica Sp. z o.o. Partnerzy: Samorząd Województwa Pomorskiego, Gmina Miasta Gdańska, Gmina Miasta Gdyni, Politechnika Gdańska, Uniwersytet Gdański, Gdański Uniwersytet Medyczny.
Cel	Celem projektu jest uruchomienie mechanizmu współpracy środowisk uczelni i przedsiębiorców w zakresie dostosowywania procesu kształcenia do potrzeb gospodarki oraz transferu wiedzy z uczelni do gospodarki. Odbywać się to będzie w formule wsparcia przedsiębiorczości akademickiej, inkubacji <i>start-up'ów</i> oraz wspólnych projektów uczelni i dojrzałych firm rynkowych.
Zakres	<i>Bałtycki Węzeł Wiedzy i Przedsiębiorczości</i> dotyczy powstania obiektu pełniącego funkcję: Centrum Wiedzy i Otwartej Nauki, w tym Przestrzeń Kreatywna i Sieć Rozproszonych Laboratoriów, Centrum Transferu Wiedzy i Technologii, Pre-inkubatory <i>spin-off</i> , Biznes Park, Centrum Absolwenta. <i>Węzeł</i> jest naturalnym uzupełnieniem funkcji i infrastruktury oferowanej obecnie przez parki naukowo-technologiczne i uczelnie. Jego lokalizacja oraz funkcje stanowią, ze strony uczelni, wyjście w kierunku nowych metod kształcenia bez utraty kontroli nad tym procesem, ze strony parków, miejsce migracji firm technologicznych, które osiągnęły sukces i dla których formuła inkubacji została wyczerpana. Powołanie inkubatora <i>spin-off</i> podyktowana jest odpowiedzią na potrzeby przedsiębiorczych badaczy, którzy potrzebują dla swoich przedsięwzięć przestrzeni zlokalizowanej praktycznie na kampusie z dostępem do infrastruktury uczelni, a jednocześnie formalnie wydzielonej pozwalającej jasno zdefiniować granice pomiędzy pracą dla uczelni i rozwojem własnego biznesu. Realizacja projektu przyczyni się do stworzenia trwałej platformy dla realizacji i komercjalizacji badań naukowych oraz współpracy z przemysłem na zasadzie synergii.
Okres realizacji	marzec 2015 r. – czerwiec 2018 r.
Orientacyjna wartość całkowita przedsięwzięcia	90 mln zł
Główne źródła finansowania	– RPO WP; – budżety JST; – środki jednostek sektora finansów publicznych (uczelni publicznych UG, PG i GUMed).

I. Wprowadzenie

W województwie pomorskim realizowany jest proces oddolnego definiowania inteligentnych specjalizacji. Ma on wskazać priorytetowe kierunki rozwoju gospodarczego regionu, które mogą stać się motorami rozwojowymi dzięki wykreowaniu innowacyjnych produktów i usług konkurencyjnych w skali międzynarodowej. Rozwój ISP ma się opierać na istniejących w regionie kompetencjach i zasobach oraz na selektywnym wykorzystaniu publicznych nakładów na badania i rozwój w połączeniu z prywatnymi inwestycjami przedsiębiorstw oraz innych zainteresowanych podmiotów.

II. Przebieg procesu identyfikacji obszarów ISP

Podstawę dla procesu definiowania ISP stanowią zapisy SRWP 2020 oraz RPS PPK. Zawierają one ogólną analizę potencjałów, barier oraz szans rozwojowych gospodarki województwa, jak również identyfikują tzw. branże tradycyjnie rozwinięte oraz branże o najwyższym potencjale rozwoju. Branże te stanowią punkt odniesienia dla ISP, które są definiowane jako dziedziny/obszary o dużym potencjale, istotne z punktu widzenia rozwoju województwa pomorskiego, które bazują na unikatowych zasobach regionalnych i ich nowatorskim połączeniu. W ich ramach zakłada się m.in. realizację prac badawczo-rozwojowych i przedsięwzięć innowacyjnych, przyczyniających się do rozwoju nowej lub istniejącej specjalizacji gospodarczej oraz mających wpływ na wzrost konkurencyjności województwa pomorskiego w skali krajowej i międzynarodowej.

Proces identyfikacji ISP uregulowany jest na podstawie zasady inteligentnej specjalizacji zapisanej w SRWP w formie procedury opisanej w pkt. II.3 RPS PPK. Proces ten będzie cyklicznie powtarzany, a jego przebieg jest następujący:

1. Analiza gospodarczego profilu regionu:

Przeprowadzona została analiza gospodarczego profilu regionu (pełniąca także funkcję analizy SWOT), która uszczegółowiła zapisy SRWP 2020 i RPS PPK, identyfikując przewagi i bariery rozwoju, a także obszary aktywności gospodarczej o wysokim potencjale wzrostu, w tym obszary na styku różnych sektorów, branż i technologii (*konwergencja technologiczna i funkcjonalna*). Przeanalizowano potencjał rozwojowy 12 branż o istotnym znaczeniu dla województwa pomorskiego (*badania desk-research, wywiady, analizy wskaźnikowe, SWOT oraz PESTER*). Zidentyfikowano także i oceniono potencjał możliwych kierunków konwergencji technologicznej i funkcjonalnej dla 12 branż (*warsztaty, wywiady, badanie typu Delphi*). Prace analityczne były realizowane przy zaangażowaniu szeregu regionalnych interesariuszy (przedstawiciele przedsiębiorstw, sektora nauki i NGO's). Stanowiły one inspirację dla propozycji inteligentnych specjalizacji, które zostały sformułowane oddolnie przez zainteresowane pomorskie środowiska gospodarcze i naukowe.

2. Konkurs na ISP

Konkurs ogłoszony 14 maja 2014 roku przez Samorząd Województwa Pomorskiego miał charakter dwuetapowy⁵⁴. Oddolne propozycje ISP zostały zgłoszone przez reprezentatywne partnerstwa skupiające interesariuszy pochodzących przede wszystkim z sektorów biznesowego i naukowego. Złożone propozycje ISP były oceniane przez Komisję Konkursową składającą się z ekspertów (spoza regionu, w tym trzech z zagranicy) posiadających międzynarodowe doświadczenie biznesowe i naukowe. Ocena przeprowadzana była w następujących przekrojach:

- A. wyzwania, trendy, potencjalny rynek,
- B. potencjał gospodarczy i technologiczny,
- C. benchmarking (krajowy i międzynarodowy),
- D. strategia i plan działań (w tym przedsięwzięcia kluczowe i program badawczy),
- E. potencjał partnerstwa i dotychczasowe działania wspierające rozwój specjalizacji.

W I etapie konkursu 28 Partnerstw przedstawiło propozycje ISP, które zostały ocenione przez Komisję Konkursową pod kątem ich silnych i słabych stron oraz potencjału rozwojowego (kryteria: A, B i E). W II etapie konkursu złożono ostatecznie 7 propozycji ISP, które ponownie zostały ocenione przez Komisję Konkursową pod względem wypełniania wszystkich kryteriów konkursowych (A-E).

3. Wybór obszarów ISP

Wyboru obszarów ISP dokonuje Zarząd Województwa Pomorskiego w drodze uchwały, w oparciu o oceny Komisji Konkursowej oraz analizę własną. Zarząd Województwa Pomorskiego uchwałą numer 316/31/15 z dnia 9 kwietnia 2015 określił 4 obszary ISP oraz zdecydował o podjęciu negocjacji porozumień z reprezentującymi je Partnerstwami.

Obszary Inteligentnych Specjalizacji Pomorza:

1. **Technologie off-shore i portowo-logistyczne**, które będą sprzyjać w szczególności efektywnej ekonomicznie i bezpiecznej dla środowiska eksploracji i eksploatacji zasobów morza.
2. **Technologie interaktywne w środowisku nasyconym informacyjnie**, które będą sprzyjać w szczególności efektywności i bezpieczeństwu różnorodnych aktywności człowieka w sferze gospodarczej i społecznej.
3. **Technologie ekoefektywne w produkcji, przesyłach, dystrybucji i zużyciu energii i paliw**, które będą sprzyjać w szczególności spadkowi energochłonności gospodarki i jej negatywnego oddziaływania na środowisko.

⁵⁴ Informacje na temat konkursu (w tym Regulamin konkursu) dostępne są na stronie www.inteligentnespecjalizacje.pomorskie.eu.

4. **Technologie medyczne w zakresie chorób cywilizacyjnych i okresu starzenia się**, które będą sprzyjać w szczególności redukcji społecznych i ekonomicznych kosztów chorób cywilizacyjnych i okresu starzenia się.

4. Zawarcie porozumień na rzecz ISP

Na podstawie uchwały Zarządu Województwa Pomorskiego dokonującej wyboru obszarów ISP rozpoczęte zostały negocjacje prowadzące do zawarcia *Porozumień na rzecz Inteligentnych Specjalizacji Pomorza*. Negocjacje mają na celu zawarcie porozumień pomiędzy Zarządem Województwa Pomorskiego a Partnerstwami reprezentującymi wybrane obszary ISP, których przedmiotem będzie operacjonalizacja obszarów ISP, m.in. poprzez doprecyzowanie ich zakresów i uzgodnienie najbardziej perspektywicznych segmentów (kierunków rozwojowych), na których powinno skupiać się wsparcie publiczne oraz określenie zasad i kierunków wsparcia rozwoju ISP ze środków publicznych. Wyniki negocjacji mogą być dla ZWP podstawą do modyfikacji lub doprecyzowania zakresów określonych obszarów ISP.

III. Uzasadnienie wyboru poszczególnych obszarów ISP

Zindywidualizowana analiza SWOT

ISP 1 - Technologie off-shore i portowo-logistyczne

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ol style="list-style-type: none"> 1. Międzynarodowa konkurencyjność branży morskiej potwierdzona znaczącym udziałem eksportu w sprzedaży (w szczególności w obszarze budowy i remontów jednostek pływających, w tym jachtów, oraz konstrukcji off-shore). 2. Istniejące tradycje morskie w regionie (przemysł stoczniowy i portowy), w tym infrastruktura, zaplecze naukowe, rynek wykwalifikowanej siły roboczej. 3. Istniejące zaplecze akademickie (zapewniające podaż wykwalifikowanych kadr) oraz badawcze w postaci uczelni wyższych oraz jednostek badawczo-rozwojowych. 4. Rozpoznawalne i kojarzone z dobrą jakością marki regionalnych przedsiębiorstw stoczniowych i producentów wyposażenia okrętowego. 5. Dobrze rozwinięte i konkurencyjne przedsiębiorstwa projektowe w obszarze statków, specjalistycznych jednostek pływających i konstrukcji off-shore oraz ich wyposażenia. 6. Liczące się porty na Bałtyku z dużą dynamiką rozwoju. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Słabość finansowa większości podmiotów o kapitale krajowym, co ogranicza perspektywę inwestycji w obszarze B+R. 2. Ograniczony popyt krajowy oraz duże uzależnienie od eksportu i zmiennej koniunktury na rynkach światowych. 3. Podwykonawczy model funkcjonowania dużej części przedsiębiorstw ograniczający możliwość wdrażania (komercjalizacji) innowacyjnych rozwiązań. 4. Nie w pełni zakończone procesy restrukturyzacji w branży.

7. Obecność w regionie zarówno silnych podmiotów krajowych, jak i inwestorów zagranicznych.	
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ol style="list-style-type: none"> 1. Dynamiczny rozwój aktywności portowo-logistyczno-transportowej – zarówno w kraju (w tym możliwy rozwój żeglugi śródlądowej), jak też w krajach Europy Środkowej i Bałtyckiej. 2. Regulacje w obszarze ochrony środowiska sprzyjające wzrostowi popytu na nowe, innowacyjne rozwiązania (m.in.: ekologiczne jednostki pływające, konstrukcje off-shore umożliwiające produkcję energii ze źródeł odnawialnych) oraz stymulujące rozwój transportu drogą wodną (w tym śródlądową). 3. Współpraca z podmiotami z ICT może zaowocować zwiększeniem efektywności realizowanych funkcji transportowych i logistycznych oraz wykreowaniem nowych produktów i usług. 4. Bardziej efektywne wykorzystanie zasobów morza. 5. Inwestycje w rozwój marynarki wojennej i systemów bezpieczeństwa m.in.: rozwój technologii podwójnego zastosowania (<i>dual use</i>). 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Możliwa dekonjunktura na rynku off-shore związana z niskimi cenami ropy i ograniczeniami budżetowymi w zakresie rozwoju energetyki wiatrowej na morzu. 2. Wysokie koszty wejścia z nowymi produktami i usługami na rynki zagraniczne. 3. Przejmowanie firm krajowych przez podmioty zagraniczne i utrwalenie funkcji podwykonawczych skazujących nas na konkurencję cenową. 4. Niedostosowanie instrumentów wsparcia do potrzeb i specyfiki branży.

ISP 2 - Technologie interaktywne w środowisku nasyconym informacyjnie

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ol style="list-style-type: none"> 1. Nowoczesne zaplecze akademickie, badawcze i laboratoryjne w regionie. 2. Znaczący udział przedsiębiorstw z obszaru ICT w gospodarce regionu pod względem liczby podmiotów, zatrudnienia i przychodów. 3. Zgromadzony w regionie potencjał w postaci klastra kluczowego. 4. Duża dynamika nowo powstających podmiotów. 5. Obecność w regionie firm będących światowymi liderami. 6. Istniejące i dobrze rozwinięte zaplecze infrastrukturalne dla rozwoju <i>start-upów</i>. 7. Dobre przykłady współpracy uczelni z biznesem oraz dużych i małych firm, w tym w ramach rozwijającego się klastra kluczowego. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Niewielki potencjał finansowy firm z ograniczoną zdolnością do ponoszenia nakładów na działalność innowacyjną, w szczególności B+R. 2. Niewiele silnych marek regionalnych rozpoznawalnych na skalę międzynarodową. 3. Niewielkie udziały w rynku międzynarodowym w produktach/usługach finalnych. 4. Stosunkowo słabe powiązania pomiędzy oddziałami korporacji międzynarodowych, a regionalnymi przedsiębiorstwami.
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ol style="list-style-type: none"> 1. Wymiar globalny uruchomienia przedsięwzięć w obszarach m.in.: inteligentne miasto, inteligentny budynek, inteligentny port, inteligentna fabryka oraz cyfryzacja usług publicznych, które generowałyby popyt na innowacyjne produkty i usługi dostarczane 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Wykorzystanie znacznej części publicznych środków na B+R przez największe i najsilniejsze podmioty, w tym z udziałem kapitału zagranicznego. 2. Finansowanie innowacyjnych rozwiązań, których firmy regionalne nie będą w stanie

<p>przez regionalne firmy.</p> <ol style="list-style-type: none"> Wykorzystanie synergii z innymi obszarami gospodarki w celu wykreowania unikalnej przewagi konkurencyjnej regionu (silny potencjał dla działań cross-sektorowych). Wpisywanie się w priorytety UE (Strategia Europa 2020). Cyfryzacja procesów przemysłowych, biznesowych i komunikacyjnych. Łatwość i możliwość globalizacji rozwiązań, produktów i usług (w tym także zdominowania pewnych nisz). 	<ol style="list-style-type: none"> skomercjalizować na rynkach zagranicznych. Rosnąca konkurencja ze strony dużych firm międzynarodowych oraz konkurencja ze strony innych lokalizacji w Polsce rozwijających specjalizacje w zakresie ICT. Ograniczony popyt wewnętrzny na nowe, innowacyjne rozwiązania, w szczególności nie przetestowane na świecie i wymagające pilotażowego sprawdzenia w rzeczywistych warunkach.
--	---

ISP 3 - Technologie efektywne w produkcji, dystrybucji i zużyciu energii i paliw

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ol style="list-style-type: none"> Silna baza gospodarcza, w tym dwie duże grupy kapitałowe oraz wyspecjalizowane firmy (m.in.: budowlane i ICT). Prężne ośrodki badawcze o wysokim potencjale naukowym z nową i rozwijaną infrastrukturą B+R. Sprzyjające warunki dla rozwoju OZE (zwłaszcza farm wiatrowych – lądowych i na morzu) oraz aktywna polityka w tym zakresie rozwoju sieci inteligentnych. Rozwinięta infrastruktura logistyczna w zakresie dostaw surowców energetycznych (w szczególności ropy naftowej). 	<ol style="list-style-type: none"> Niedostateczna współpraca pomiędzy dużymi i mniejszymi firmami z regionu, które mogłyby dostarczać innowacyjnych rozwiązań. Nieliczne przykłady skutecznej ekspansji na rynki zagraniczne. Brak systemowego wsparcia dla rozwoju OZE, energetyki prosumenckiej oraz sieci inteligentnych. Niedostosowana sieć przesyłowa energii elektrycznej do podłączenia dużej ilości mikro i małych źródeł.
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ol style="list-style-type: none"> Utrzymujące się trendy rozwojowe i zapotrzebowanie rynkowe związane z oszczędnym gospodarowaniem energią i jej lokalnym generowaniem w ramach OZE (w tym także przetwarzaniem odpadów). Promowanie postaw proekologicznych związanych z energetyką prosumencką wśród społeczeństwa i podmiotów gospodarczych. Poszukiwanie nowych źródeł ropy i technologii jej przetwarzania (w tym wykorzystania biokomponentów i biopaliw). Chłonny rynek w zakresie budownictwa i modernizacji istniejących budynków uwzględniający instalacje nowoczesnych systemów grzewczych, wentylacyjnych i ich serwisowania. 	<ol style="list-style-type: none"> Wysokie koszty inwestycji w energetykę i ryzyko braku środków publicznych na wspieranie OZE, sieci inteligentnych i energetyki prosumenckiej, zwłaszcza po 2020 roku. Ryzyko transferu gotowych rozwiązań technologicznych z zagranicy. Ryzyko procesów konsolidacyjnych w polskim sektorze energetycznym i paliwowym oraz przeniesienia ośrodków decyzyjnych i rozwojowych poza region. Zmniejszenie popytu na produkty ropy naftowej, na skutek zwiększenia wykorzystania innych paliw, w tym gazu na masową skalę m.in. w transporcie morskim i drogowym.

ISP 4 - Technologie medyczne w zakresie chorób cywilizacyjnych i okresu starzenia się

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ol style="list-style-type: none"> Istotny i różnicowany potencjał w sferze akademickiej i naukowej oparty na współpracy. 	<ol style="list-style-type: none"> Niewielki potencjał finansowy firm z ograniczoną zdolnością do ponoszenia

<ol style="list-style-type: none"> 2. Silny potencjał biznesowy dużych firm jak i mniejszych podmiotów w obszarze m.in. leków generycznych, biotechnologii, produkcji implantów i urządzeń medycznych, a także kosmetyków. 3. Prowadzone zaawansowane testy przedkliniczne protez zastawek serca z biomateriałów i prace nad zaawansowanymi urządzeniami medycznymi wykorzystywanymi w kardiochirurgii i transplantologii oraz rozwój produktów medycznych w oparciu o technologie druku 3D (w zakresie stomatologii i protetyki, a także implantów narządów ruchu). 4. Obecność dedykowanej infrastruktury B+R oraz funduszy kapitałowych wspierających rozwój branży. 5. Obecność infrastruktury uzdrowiskowej. 	<p>nakładów na działalność innowacyjną, w szczególności B+R.</p> <ol style="list-style-type: none"> 2. Niewiele silnych marek rozpoznawalnych na skalę międzynarodową, czy chociażby europejską. 3. Niedostateczna współpraca pomiędzy firmami a sektorem B+R oraz pomiędzy małymi i dużymi firmami.
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ol style="list-style-type: none"> 1. Upowszechnienie chorób cywilizacyjnych i okresu starzenia oraz rosnące zapotrzebowanie na innowacyjne rozwiązania w profilaktyce, diagnostyce i terapii tych chorób. 2. Duży perspektywiczny rynek światowy w zakresie tzw. turystyki medycznej, jak i sprzedaży nowych i tańszych odpowiedników leków. 3. Duży potencjał wykorzystania technologii ICT (w tym rozwój telemedycyny), a także nanotechnologii i technologii druku 3D. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Duże ryzyko konkurencji w zakresie wprowadzania na rynek innowacyjnych rozwiązań przez podmioty zagraniczne. 2. Wysokie ryzyko finansowania prac B+R bez realnych możliwości ich komercjalizacji. 3. Koncentracja środków lidera branży z przeznaczeniem na finansowanie własnych prac rozwojowych.

IV. Ramy finansowe określające dostępne środki na badania i innowacje

Poniższa tabela wskazuje możliwe źródła finansowania przedsięwzięć w obszarze B+R. Co do zasady ramy finansowe wynikają z szacunków dla działań 1.1.1 i 1.1.2 w ramach Priorytetu 1.1 RPS PPK. Prezentowane kwoty mają charakter szacunkowy i w odniesieniu do środków niebędących w gestii SWP zostały oszacowane na bazie uzgodnień pomiędzy SWP a rządem zawartych w Kontrakcie Terytorialnym oraz na podstawie danych historycznych i potencjału województwa.

Lp.	Źródło finansowania	Kwota ⁵⁵ (mln zł)
1.	RPO WP	750,00
2.	Krajowe programy operacyjne (PO IR, PO WER)	1 760,00
3.	Środki unijne zarządzane przez KE (m.in. Horyzont 2020)	220,00

⁵⁵ Do oszacowania kwot zastosowano średni kurs NBP z dnia 11 czerwca 2015 roku 1 euro = 4,15 PLN.

4.	Inne środki publiczne (krajowe i zagraniczne)	21,00
5.	Budżet SWP	0,50
6.	Środki prywatne (dla pozycji 1-4)	957,00
SUMA		3 708,50

Przyjmuje się, że środki (krajowe i zagraniczne, publiczne i prywatne) skierowane na badania i innowacje w regionie do w perspektywie 2014-2020 wyniosą nie mniej niż 3 708,50 mln zł. Bezpośrednio w gestii Samorządu Województwa Pomorskiego pozostają środki w ramach RPO WP 2014-2020 (180,5 mln EUR), pośrednio jednak samorząd ma wpływ na przedsięwzięcia, które będą realizowane w ramach Kontraktu Terytorialnego dla Województwa Pomorskiego. Pozyskanie reszty środków w głównej mierze będzie zależać od aktywności pomorskich beneficjentów i działań (w tym SWP) zachęcających do pozyskiwania oraz wydatkowania środków.

V. Mechanizmy gwarantujące mobilizację środków prywatnych na B+R

Konieczność zaangażowania środków prywatnych na B+R wynika z wprowadzenia odpowiednich zasad interwencji oraz warunków wsparcia do dokumentów strategicznych i operacyjnych.

Po pierwsze, SRWP oraz RPS PPK ustanawiają kryterium zaangażowania środków prywatnych, które kładzie nacisk na realizację przedsięwzięć efektywnych ekonomicznie, w szczególności angażujących kapitał prywatny, co prowadzi do wzmocnienia oddziaływania i skuteczności interwencji publicznej. Jednym z głównych wskaźników realizacji celów RPS PPK jest wartość inwestycji prywatnych uzupełniających wsparcie publiczne dla przedsiębiorstw.

Po drugie, preferencje te przełożone zostały na kierunkowe zasady wyboru projektów do RPO WP, np. wymuszające w ramach PI 1a wybór projektów „z *udokumentowanym prywatnym wkładem finansowym*”. Efektem zastosowania tych kryteriów będzie stymulowanie prywatnych inwestycji w B+R, w taki sposób, że wspierane będą przede wszystkim te projekty badawczo rozwojowe lub związane z inwestycjami w infrastrukturę B+R, które wykażą istotny udział finansowania prywatnego i bezpośrednie zaangażowanie przedsiębiorców.

Po trzecie, należy podkreślić, że przyjęty w regionie model oddolnego definiowania inteligentnych specjalizacji, poprzez propozycje zgłaszane przez zainteresowane środowiska biznesowe i naukowe, odgrywa istotną rolę w zakresie mobilizowania przedsiębiorstw do podejmowania działań B+R i alokowania na nie środków prywatnych. W ramach procesu wyboru ISP, Partnerstwa przedłożyły aplikacje konkursowe ściśle korespondujące z kierunkowymi zasadami wyboru projektów do RPO WP, w tym zadeklarowały udział wkładu własnego w finansowaniu trzech przykładowych projektów B+R. Funkcje mobilizacji środków prywatnych na działalność B+R mają także pełnić planowane w RPO WP instrumenty finansowe.

VI. Mechanizmy monitoringu ISP

Monitoring został uruchomiony wraz z wdrażaniem procesu wyboru inteligentnych specjalizacji i jest realizowany w zakresie tzw. „*ewaluacji uczestniczącej*”, której celem jest bieżąca obserwacja i identyfikacja ewentualnych problemów mogących utrudnić realizację założonych działań, a w konsekwencji zagwarantować wyciągnięcie wniosków mogących usprawnić proces.

Proces wyboru ISP będzie cykliczny, a procedura będzie powtarzana, co do zasady, co 2 lata. Zasada ta wprowadza więc możliwość wyboru i wsparcia rozwoju nowych inteligentnych specjalizacji w przypadku, gdy odpowiednio rozwinie się potencjał gospodarczy, technologiczny oraz zmodyfikowane zostaną strategie poszczególnych interesariuszy (tj. przedsiębiorstw, jednostek naukowych) w nowym obszarze gospodarczym.

Porozumienia na rzecz rozwoju ISP, podpisywane z Partnerstwami reprezentującymi wybrane obszary, będą obowiązywały przez okres 3 lat. Po tym okresie oraz na podstawie ewaluacji wdrożenia celów i przedsięwzięć zapisanych w Porozumieniu, możliwe będzie utrzymanie statusu ISP.

W okresie 2014 – 2020 prowadzony będzie monitoring rozwoju ISP, którego celem będzie śledzenie procesów gospodarczych i technologicznych w wybranych obszarach. Monitoring będzie uwzględniał zarówno dynamikę rozwoju danej specjalizacji, w tym w odniesieniu do województwa, kraju oraz obszaru branżowego danej specjalizacji. Ponadto monitorowane będzie wdrażanie Porozumień, w tym w szczególności realizacja projektów.

Po zakończeniu okresu obowiązywania pierwszych Porozumień, a także po przeprowadzeniu 2 kolejnych rund wyboru inteligentnych specjalizacji, przeprowadzona zostanie dedykowana, pogłębiona ewaluacja. Jej celem będzie kompleksowe spojrzenie na dotychczasowe doświadczenia wynikające z realizacji procesu jak również przegląd efektów wsparcia dotychczasowych działań w obszarach ISP, w szczególności w kontekście korzyści oraz wartości dodanej wygenerowanej dla gospodarki regionu. Wnioski z ewaluacji posłużą ewentualnym modyfikacjom zarówno procedury wyboru, jak i zakresu wsparcia dla wybranych specjalizacji.

Dodatkowo, we współpracy m.in. z Ministerstwem Infrastruktury i Rozwoju, Ministerstwem Gospodarki, Ministerstwem Nauki i Szkolnictwa Wyższego i Komisją Europejską stworzono spójnego systemu monitorowania inteligentnych specjalizacji na poziomie regionalnym i krajowym.

ZAŁĄCZNIK 3. WNIOSKI Z OCENY EX-ANTE PROGRAMU

1. Podstawowe informacje o Ocenie

Ocena została przeprowadzona zgodnie z np. 15 ust. 6 ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju z dnia 6 grudnia 2006 r. (Dz.U. z 2009 r., Nr 84 poz. 712 z późn. zm.).

Zamawiającym było Województwo Pomorskie, a Wykonawcą – Fundacja Naukowa Instytut Badań Strukturalnych (Lider Konsorcjum) oraz Coffey International Development Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością (Partner Konsorcjum), zaś głównym adresatem – Zarząd Województwa Pomorskiego. Ocena ex-ante była realizowana przez Wykonawcę jednocześnie dla wszystkich 6 regionalnych programów strategicznych.

Przedmiotem Oceny był projekt Programu przyjęty przez Zarząd Województwa Pomorskiego w dniu 28 marca 2013 roku (Uchwała nr 324/234/13).

Prace nad oceną ex-ante rozpoczęły się 20 maja 2013 r. Uzgodniony z Zamawiającym raport metodologiczny został przekazany przez Wykonawcę 6 czerwca 2013 r. W trakcie Oceny odbyły się np. warsztaty dotyczące Programu, w którym udział wzięli przedstawiciele Wykonawcy oraz Zamawiającego. W dniu 16 lipca 2013 r. Wykonawca zaprezentował na spotkaniu wnioski i rekomendacje dla Programu na podstawie przeprowadzonej Oceny.

2. Zakres Oceny

Zakres Oceny objął następujące obszary badawcze:

- 1) Ocena części diagnostycznej;
- 2) Ocena części projekcyjnej;
- 3) Ocena systemu realizacji, monitorowania i oceny oraz ram finansowych;
- 4) Ocena spójności wewnętrznej RPS;
- 5) Ocena relacji zewnętrznych oraz oddziaływania RPS, w tym realność osiągnięcia zobowiązań Samorządu Województwa Pomorskiego;
- 6) Ocena procesu konsultacji społecznych;
- 7) Ocena relacji z pozostałymi RPS, w tym ich spójność i komplementarność.

3. Kluczowe wnioski i rekomendacje dla Programu wynikające z Oceny

Poniżej przedstawiono najważniejsze wnioski i rekomendacje ewaluatorów wobec Programu.

Wnioski:

- właściwa architektura celów, priorytetów oraz działań Programu (za wyjątkiem Działania 1.3.2, które rekomendowano uwzględnić np. w ramach Działania 1.1.1.);

- wielopoziomowe nazwy celów, priorytetów oraz działań prowadzące do niejasnej relacji między różnymi szczeblami interwencji;
- odpowiednie uwzględnienie selektywności SRWP 2020 w zakresie obszarów strategicznej interwencji (OSI);
- trafne przedstawienie w części diagnostycznej sytuacji województwa z perspektywy problemowej, obrazujące specyfikę regionu;
- trafne odniesienie się w kryteriach strategicznych, wyszczególnionych w poszczególnych działaniach, do zasad realizacji SRWP 2020;
- wierne przeniesienie na poziom działań Programu wyborów strategicznych SRWP 2020;
- trudności z definiowaniem wskaźników, generujące konieczność istotnych modyfikacji zwłaszcza na poziomie priorytetów;
- niepełne uwzględnienie postanowień z SRWP 2020 w formule Zintegrowanych Porozumień Terytorialnych (ZPT), dotyczących terytorialnego ukierunkowania interwencji wobec głównych obszarów funkcjonalnych; niejasność relacji pomiędzy ZPT a przedstawionymi w programie OSI;
- zastosowanie w Programie odmiennego katalogu kluczowych partnerów w stosunku do zapisów SRWP 2020;
- przyjęcie w projekcie Programu szczegółowych zapisów dotyczących źródeł finansowania, przy jednoczesnym braku doprecyzowania formy wsparcia;
- mocne wyeksponowanie w części diagnostycznej zagadnień związanych z energetyką (*stan sieci przesyłowych, zależność energetyczna, wykorzystanie OZE*) i uznanie ich za jeden z kluczowych czynników decydujących o inwestycjach zagranicznych;
- wyraźne podkreślenie istotnej roli gospodarki morskiej (w tym portów morskich) w polityce rozwoju województwa.

Rekomendacje:

- modyfikacja systemu wskaźników i zapisanych mierników;
- zastosowanie priorytetyzacji poszczególnych elementów uwarunkowań, od najbardziej do najmniej istotnych, w ramach oceny analizy SWOT;
- ujednoczenie katalogu branż charakteryzujących się największym potencjałem;
- dodanie w części diagnostycznej poprawek/uzupełnień dla zachowania większej spójności wewnętrznej dokumentu oraz spójności z SRWP 2020;
- umieszczenie w Programie opisu realizacji Zobowiązań SWP zapisanych w SRWP 2020 oraz przewidzianych do realizacji przedsięwzięć strategicznych;
- przeniesienie zakresu interwencji Działania 1.3.2 do Działania 1.1.1.;

- zmiana nazw Celów Szczegółowych, Priorytetów i Działań z akcentem na zmianę, jaka dokona się dzięki realizacji Programu;
- umieszczenie wykazu skrótów zawartych w Programie;
- przeniesienie części *Strategiczne założenia identyfikacji pomorskich inteligentnych specjalizacji* do rozdziału poświęconego systemowi realizacji Programu.

4. Kierunki zmian w Programie jako efekt procesu Oceny

Poniżej – w formie syntetycznej – przedstawiono najważniejsze kierunki zmian w Programie wynikające z rekomendacji przedstawionych przez Wykonawcę Oceny:

- poszerzono katalog kluczowych partnerów Programu, np. o organizacje pozarządowe;
- dokonano przeformułowań nazw Celów Szczegółowych, Priorytetów i Działań w Programie;
- zmodyfikowano zakres Działania 1.3.2 np. poprzez przeniesienie części zakresu interwencji do Działania 1.1.1.;
- dodano opis sposobu realizacji zobowiązań zapisanych w SRWP 2020 oraz przedsięwzięć strategicznych;
- dokonano priorytetyzacji zapisów analizy SWOT, od najbardziej do najmniej istotnych;
- dodano wykaz używanych skrótów oraz słownik kluczowych pojęć;
- uzupełniono i zmodyfikowano system wskaźników efektów realizacji Programu;
- zmodyfikowano zasady i warunki wykorzystania ZPT.

ZAŁĄCZNIK 4. SŁOWNIK KLUCZOWYCH POJĘĆ

Analiza SWOT	Nazwa SWOT jest akronimem angielskich słów Strengths (mocne strony), Weaknesses (słabe strony), Opportunities (szanse), Threats (zagrożenia). SWOT to jedna z najczęściej wykorzystywanych technik analitycznych służąca do porządkowania/posegregowania posiadanej informacji. Analiza SWOT pozwala na ocenę praktycznie każdego zjawiska ze sfery działalności człowieka. Zgodnie z przyjętymi dla SWOT zasadami dla każdego analizowanego obiektu należy zidentyfikować czynniki, które mają wpływ na wynik analizy, czyli słabe i silne strony oraz szanse i zagrożenia. Z jednej strony są to czynniki zewnętrzne i wewnętrzne, a z drugiej pozytywne i negatywne. SWOT stanowi cenne narzędzie planowania i analizy strategicznej – poprawnie dokonana stwarza szanse wykorzystania mocnych stron organizacji przy jednoczesnym unikaniu słabych w tych obszarach, w których pojawiają się możliwości oraz zabezpieczenia przed zagrożeniami.
Branże kluczowe dla regionu	Branże o największym potencjale rozwoju, do których zalicza się np. ICT, chemia lekka (branża farmaceutyczna i kosmetyczna, biotechnologia), logistyka, energetyka w tym technologie off-shore, BPO/SSC oraz sektor motoryzacyjny.
Ekoinnowacji	Innowacja, która poprawia efektywność wykorzystania zasobów naturalnych w gospodarce, zmniejsza negatywny wpływ działalności człowieka na środowisko lub wzmacnia odporność gospodarki na presje środowiskowe. (OECD 2011, EIO 2011, KE 2011) ⁵⁶
Instytucja otoczenia biznesu (IOB)	Podmioty, które oferują przedsiębiorcom pomoc związaną z tworzeniem, prowadzeniem i rozwojem przedsiębiorstwa.
Inteligentne specjalizacje (<i>smart specialisation</i>)	Koncepcja inteligentnej specjalizacji wiąże się z jednym z trzech głównych priorytetów Strategii Europa 2020, czyli rozwojem opartym na wiedzy i innowacji. Polega on na identyfikacji priorytetowych obszarów, które otrzymają wsparcie ze środków europejskich. Oceniany jest przy tym regionalny potencjał innowacji, na podstawie ich zasobów i możliwości, które dostępne w regionie. Zidentyfikowane obszary powinny być szczegółowo opisane tak, aby wskazać przewagę konkurencyjną regionu. Może to być obszar zdefiniowany, jak np. innowacyjne rozwiązania zmniejszające zatłoczenie w miastach, czy ICT na rzecz aktywnego starzenia się.
Klaster	Geograficzne skupisko wzajemnie powiązanych firm, wyspecjalizowanych dostawców, jednostek świadczących usługi, firm działających w pokrewnych sektorach i związanych z nimi instytucji (na przykład uniwersytetów, jednostek normalizacyjnych i stowarzyszeń branżowych), konkurujących między sobą, ale również współpracujących ⁵⁷ .
Klasy klucze	Skupiska przedsiębiorstw i instytucji otoczenia (w tym naukowych i edukacyjnych) o zasięgu regionalnym lub ponadregionalnym/ponadnarodowym, które mogą stać się silnymi motorami rozwoju regionu/kraju w przyszłości.
Living lab	Głównym celem inicjatyw typu <i>Living Lab</i> jest praktyczna weryfikacja nowych, innowacyjnych produktów i usług w ramach rzeczywistego środowiska ich użytkowników dla klastra przedsiębiorców, jednostek publicznych oraz naukowych ośrodków badawczych, którzy są zainteresowani wprowadzaniem innowacji w ramach świadczonych przez siebie produktów i usług. Idea <i>Living Labs</i> jest związana z wielodyscyplinarnym podejściem skoncentrowanym na użytkowniku

⁵⁶ A. Szpor, A. Śniegocki, *Ekoinnowacje w Polsce stan obecny, bariery rozwoju, możliwości wsparcia*, Warszawa 2012, s. 3.

⁵⁷ M.E. Porter, *Porter o konkurencji*, Warszawa 2001.

	i zaspokojeniu jego potrzeb, przy czym te wieloaspektowe badania dotyczą zarówno uświadomienia potrzeb, prototypowania, walidacji oraz dopracowania ostatecznych cech danego produktu czy usługi. Badania prowadzone w ramach idei <i>Living Labs</i> mają charakter interdyscyplinarny i dotyczą zarówno procesu tworzenia danej usługi jak i sprawdzenia już funkcjonujących rozwiązań.
Miejski obszar funkcjonalny	Zwarty układ przestrzenny składający się z miasta (miast) oraz funkcjonalnie powiązanych z nim terenów (gmin otaczających), charakteryzujący się wspólnymi uwarunkowaniami i przewidywanymi jednolitymi celami rozwoju.
One-stop-shop	Firma lub miejsce, które oferuje usługi dla klientów kompleksowo (np. przy rejestracji działalności gospodarczej ideę tę nazwano zasadą „jednego okienka”).
Organizacja pozarządowa	Organizacja obywatelska (założona przez obywateli lub ich organizacje) działająca z własnej inicjatywy na rzecz wybranego interesu publicznego i nie działająca dla osiągnięcia zysku. W polskim prawie definicję ustawową organizacji pozarządowej zawiera art. 3 ust. 2 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2003 r. Nr 96, poz. 873), zgodnie z którym organizacjami pozarządowymi są, nie będące jednostkami sektora finansów publicznych, w rozumieniu przepisów o finansach publicznych, i niedziałające w celu osiągnięcia zysku, osoby prawne lub jednostki nie posiadające osobowości prawnej utworzone na podstawie przepisów ustaw, w tym fundacje i stowarzyszenia, przy czym niektórych przepisów ustawy nie stosuje się do fundacji publicznych i fundacji partii politycznych.
Obszar Metropolitalny Trójmiasta	Typ obszaru funkcjonalnego obejmującego miasta rdzeniowe (Gdańsk, Gdynię i Sopot) oraz powiązane z nimi funkcjonalnie otoczenie, który został określony w <i>Planie zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego</i> , jako obszar aglomeracji trójmiasta.
Obszar Strategicznej Interwencji	Podstawowe narzędzie koncentracji działań realizowanych w ramach RPS, nadające im orientację przestrzenną, wskazujące na dominujące wyzwania rozwojowe różnych obszarów oraz przyporządkowujące im adekwatne narzędzia interwencji publicznej.
Partner kluczowy	Podmiot kluczowy dla realizacji projektu/działania. Partner kluczowy może być partnerem finansowym, merytorycznym projektu/działania. Nie należy utożsamiać tego terminu z beneficjentem.
Potencjalne przedsięwzięcie strategiczne	Imiennie wpisane do Programu projekty, grupy projektów lub mini-programy, które mogą istotnie przyczynić się do realizacji celów Programu, ale – w szczególności ze względu na dość niski poziom dojrzałości koncepcyjnej lub bardzo wysoką skalę trudności realizacyjnych lub też brak możliwości określenia źródeł finansowania w chwili przyjmowania Programu – wymagają dopracowania, aby uzyskać status przedsięwzięcia strategicznego.
Proof-of-concept	Idea <i>proof-of-concept</i> polega na udowodnieniu możliwości napisania danego oprogramowania lub wprowadzenia wymaganych zmian. Podmiot wykonujący zlecenie najczęściej musi udowodnić z punktu widzenia koncepcyjnego oraz funkcjonalnego, że potrafi zadanie to zrealizować. Najczęściej proces ten polega na przygotowaniu wersji demonstracyjnej. <i>Proof-of-concept</i> odnosi się również do udowodnienia wady programu lub algorytmu oraz wykazania szkodliwości luki w zabezpieczeniach danego oprogramowania.
Przedsiębiorca	Przedsiębiorcą jest osoba fizyczna, osoba prawna albo jednostka organizacyjna nie będąca osobą prawną, której ustawa przyznaje zdolność prawną, prowadząca we własnym imieniu działalność gospodarczą lub zawodową. Podmiot prowadzący działalność gospodarczą bez względu na jego formę prawną. Osoba prowadząca działalność na własny rachunek oraz jako przedsiębiorstwa rodzinne, a także spółki lub konsorcja prowadzące regularną działalność

	gospodarczą.
Przedsięwzięcie strategiczne	Imiennie wpisane do Programu projekty, grupy projektów lub mini-programy, które w istotny sposób przyczyniają się do realizacji celów Programu, angażując przy tym znaczne zasoby finansowe lub instytucjonalne lub organizacyjne.
Przemysły (sektory) kreatywne	Cykle kreacji, produkcji i dystrybucji dóbr i usług, które używają kreatywności i kapitału intelektualnego jako podstawowego nakładu. Tworzą zestaw działań opartych na wiedzy, skoncentrowanych, ale nieograniczonych do sztuki, potencjalnie generujących przychody z handlu i praw własności intelektualnej. Obejmują produkty namacalne i nienamacalne, artystyczne usługi zawierające kreatywną treść, wartość ekonomiczną i cele marketingowe ⁵⁸ .
Regionalne Programy Strategiczne (RPS)	Stanowią uszczegółowienie i zasadnicze narzędzie realizacji Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020 oraz pełnią wiodącą rolę w konkretyzacji i harmonizowaniu działań Samorządu Województwa w różnych obszarach tematycznych Strategii. Tematyczny zakres oraz logika interwencji RPO WP na 2014–2020 będą zdeterminowane zapisami sześciu Regionalnych Programów Strategicznych: w zakresie: rozwoju gospodarczego, aktywności zawodowej i społecznej, transportu, środowiska i energetyki, aktywności kulturalnej i turystycznej oraz ochrony zdrowia.
Wartość dodana	Przyrost wartości dóbr w wyniku określonego procesu produkcji lub tworzenia usługi. Źródłem wartości dodanej jest praca. W działalności gospodarczej jest to różnica między całkowitym przychodem ze sprzedaży a całkowitymi kosztami zasobów zewnętrznych zużytych do produkcji (surowców, energii i usług zewnętrznych związanych z daną produkcją).
<i>Spin-off/spin-out</i>	Nowoutworzone przedsiębiorstwo oparte na wiedzy. <i>Spin-off</i> to nowe przedsiębiorstwo, które powstało w drodze usamodzielnienia się pracownika/ów przedsiębiorstwa macierzystego lub innej organizacji (np. laboratorium badawczego, szkoły wyższej), wykorzystującego/ych w tym celu intelektualne zasoby organizacji macierzystej. Firmy <i>spin-off</i> posiadają charakter przedsięwzięć niezależnych od organizacji macierzystej. <i>Spin-out</i> to nowe przedsiębiorstwo, które zostało założone przez pracownika/ów przedsiębiorstwa macierzystego lub innej organizacji (np. laboratorium badawczego, szkoły wyższej), wykorzystując w tym celu intelektualne oraz materialne zasoby organizacji macierzystej. Firmy <i>spin-out</i> , w przeciwieństwie do <i>spin-off</i> są kapitałowo lub operacyjnie powiązane z organizacją macierzystą. ⁵⁹
<i>Start-up</i>	Nowe przedsiębiorstwo, firma we wczesnym etapie rozwoju.
Student zagraniczny	Student wszystkich stopni kształcenia (I i II stopnia oraz III – doktoranci), który realizuje cykl kształcenia w uczelni lub studiuje przez co najmniej jeden semestr, w ramach programów wymiany międzynarodowej.

⁵⁸ UNCTAD (2008).

⁵⁹ K. Matusiak (red.) *Innowacje i transfer technologii. Słownik pojęć*. PARP, Warszawa 2005, s. 131.